

วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย
และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง

นางสาวธัญวรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

EVOLUTION OF PROCESS OF IMPRISONMENT IN THAILAND AND FACTORS
AFFECTING THE ALTERATION

Miss Tanwarat Tangkanjananon

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย
และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง

โดย

นางสาวธัญวรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร. ชัชพล ไชยพร

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญโญภาส)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์ ดร. ชัชพล ไชยพร)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. คณพล จันทน์หอม)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ)

ธีวรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์ : วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง. (EVOLUTION OF PROCESS OF IMPRISONMENT IN THAILAND AND FACTORS AFFECTING THE ALTERATION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร.ชัชพล ไชยพร, 0 หน้า.

โทษจำคุกเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิด และเป็นโทษที่มีความรุนแรง รองลงมาจากโทษประหารชีวิต การลงโทษจำคุกเพิ่งมานิยมใช้กันในช่วงหลังศตวรรษที่ ๑๖ แต่เดิมนั้นมักจะนำตัวผู้กระทำความผิดไปขังในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่คุก เช่น ปราสาท ถ้า ฝรั่ง เป็นต้น ต่อมาเมื่อแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนมีอิทธิพลมากขึ้น ทำให้มีการยกเลิกการลงโทษต่อเนื่องตัวร่างกาย และหันมาใช้โทษจำคุกมากขึ้น ทั้งนี้การลงโทษจำคุกมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทน ขมขู่ให้เกิดความกลัว เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดแล้วกลับมากระทำความผิดอีก และยังเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

กระบวนการลงโทษจำคุกนี้มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย กระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเกิดจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลเล็กน้อยแตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกที่สุดคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ส่วนปัจจัยด้านสังคมเป็นปัจจัยที่ส่งผลรองลงมา สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปัจจัยด้านสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกเกิดความเปลี่ยนแปลง ส่วนสมัยปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในยุคปัจจุบันกระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นสำคัญ รองลงมาคือปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อนิติต
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

5585986734 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: EVOLUTION / PROCESS / IMPRISONMENT / FACTORS / ALTERATION

TANWARAT TANGKANJANANON: EVOLUTION OF PROCESS OF IMPRISONMENT IN THAILAND AND FACTORS AFFECTING THE ALTERATION. ADVISOR: CHACHAPON JAYAPHORN, Ph.D., 0 pp.

Imprisonment is a penalty that limits the freedom of offenders and is inferiorly severe compared to the death penalty. The imprisonment was recently applied during the late 16th century. Formerly, offenders were often incarcerated in other places than prison, such as, castle, cave, cage, etc. Subsequently, when the human rights principle became more important and powerful, the corporal punishment was then banned and finally cancelled, thereby resulting in the more usage of imprisonment. In this regard, the purposes of imprisonment comprise retribution, threat, deterrence or social protection, and rehabilitation.

The process of imprisonment had a long evolution and had been changed in different periods. Such changed imprisonment process was caused by a great number of factors, including economy and resources, society, international politics, and international laws.

However, the extent of the influence of these factors varied according to each era. That is to say, in the Ayutthaya era, the economic and resources factors were mostly important for the change of imprisonment process while the social factor was inferior. In the early Rattanakosin era, the social factor was the most important factor for the change of imprisonment process; and in the law reform period in the reign of King Chulalongkorn, the international politics was the key factor obviously changing the imprisonment process. Nowadays, the primary factors resulting in the change of imprisonment process are economy and resources while the international law factor is considered to be a secondary factor.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2013

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจาก นายประสิทธิ์ ตั้งกาญจนานนท์ นางเอมอร ตั้งกาญจนานนท์ และนางปราณี ชาวสวนงาม ผู้เป็นบิดามารดา และยายของผู้เขียนที่ให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆด้าน รวมถึงให้ความรักความเข้าใจ เป็นกำลังใจและแรงผลักดันให้แก่ผู้เขียนในยามที่ท้อถอยเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งที่ท่านมีภารกิจต่างๆมากมาย แต่ท่านก็ยังสละเวลาอันมีค่ามาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และตรวจแก้วิทยานิพนธ์ให้กับผู้เขียนด้วยความเมตตาเสมอมา และผู้เขียนยังได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากท่านมากมาย ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโยภาส ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ และอาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านได้ให้คำแนะนำ ความรู้ รวมถึงคำชี้แนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เรื่อยมา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ และได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาเพื่อดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอขอบคุณนายเอกสิทธิ์ ตั้งกาญจนานนท์ และนายธนภัทร ตั้งกาญจนานนท์ พี่ชายและน้องชายของผู้เขียนที่คอยกระตุ้นเตือนและเป็นแรงผลักดันให้แก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณนางสาวสิปปวันต์ แสงรุ่งเรือง ที่คอยให้คำแนะนำต่างๆในการสอบเข้าศึกษาต่อในชั้นปริญญาโท ขอขอบคุณ นางสาวนฐวรรณ สุธาพร นางสาวปิยรัตน์ วงศ์งามขวัญ และนายเกริกเกียรติ รัตนธรรม ที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้เขียนมาตลอดตั้งแต่เริ่มศึกษาในชั้นปริญญาโทจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณสำหรับกำลังใจและน้ำใจที่มีให้กันตลอดมา ขอขอบคุณ นางสาวชนัดดา สุวรรณยิ่ง นางสาววรรณ สิทธิคุณ นางสาวชุตติกาญจน์ เชื้อสมบูรณ์ นางสาวรัชชกัญญา จำปาเทศ นายชัชวตต์ พิทักษ์ปฐพี และนายชินวัฒน์ วุฒิธนากุล สำหรับมิตรภาพ กำลังใจ และความช่วยเหลือที่มีให้ผู้เขียนเสมอมา

สุดท้ายนี้หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้พอจะมีประโยชน์และคุณค่าทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอน ตลอดจนผู้เขียนตำราหรือเอกสารต่างๆที่ผู้เขียนใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ แต่หากมีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๕ สมมติฐาน.....	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของสากลและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและ กระทบต่อการกำหนดกระบวนการณ์ลงโทษจำคุก	๖
๒.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของสากล	๖
๒.๑.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคโบราณ	๗
๒.๑.๒ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคกลางและยุคใหม่	๑๑
๒.๑.๓ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบัน	๑๖
๒.๒ กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกระทบต่อกระบวนการณ์ลงโทษจำคุก	๒๓
๒.๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	๒๓
๒.๒.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	๒๔
๒.๒.๓ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้ มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี.....	๒๖
๒.๒.๔ มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง	๒๙
๒.๒.๕ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	๓๒
๒.๒.๖ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง	๓๔
บทที่ ๓ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกและกระบวนการณ์ลงโทษจำคุก ของประเทศไทย.....	๓๖

๓.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของประเทศไทย.....	๓๖
๓.๑.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	๓๖
๓.๑.๒ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	๓๘
๓.๑.๓ แนวคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบัน.....	๓๙
๓.๒ กระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย.....	๔๐
๓.๒.๔ กระบวนการลงโทษจำคุกตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗.....	๕๐
๓.๓.๕ กระบวนการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙.....	๕๓
๓.๓.๖ กระบวนการลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา.....	๖๓
บทที่ ๔ กระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศ.....	๗๒
๔.๑ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	๗๒
๔.๒ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศแคนาดา.....	๘๐
๔.๓ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศญี่ปุ่น.....	๘๖
บทที่ ๕ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุก ในประเทศไทย.....	๙๔
๕.๑ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร.....	๙๔
๕.๒ ปัจจัยด้านสังคม.....	๙๗
๕.๓ ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ.....	๑๐๑
๕.๔ ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ.....	๑๐๕
บทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๑๘
รายการอ้างอิง.....	๑๓๐
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๑๓๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน แลกเปลี่ยนวัตถุดิบของที่มีความจำเป็นแก่กันและกัน มนุษย์จึงต้องมารวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม มนุษย์แต่ละคนมีอุปนิสัยและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เมื่อต้องมาอยู่รวมกันก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดหรือระเบียบแบบแผนขึ้นมาเพื่อที่จะมาจัดระเบียบของสังคม หากไม่มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนดังกล่าวคนในสังคมย่อมขาดความเกรงกลัวและเกิดความระส่ำระสายขึ้น^๑ เมื่อผู้ใดฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ในสังคมผู้นั้นจะถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมสังคม เพื่อจำกัดขอบเขตประพฤติกกรรมของคนในสังคม และเป็นการรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัย เป็นระเบียบเรียบร้อย และความมั่นคงของสังคม^๒

ในสังคมสมัยโบราณ มนุษย์ยังคงมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภูตผีปีศาจ หากบุคคลใดลบหลู่ หรือกระทำการไม่สมควรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือภูตผีปีศาจ ผู้คนในสังคมก็จะลงโทษบุคคลนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการลงโทษที่ถึงแก่ชีวิต เพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือภูตผีปีศาจให้ละเว้นโทษแก่ผู้คนในสังคม ในการกระทำความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของสังคม เช่น การกบฏ การคบคิดกบฏ หรือการทรยศหักหลังคนในสังคม ถือเป็นความผิดร้ายแรง ผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษถึงชีวิต ส่วนความผิดต่อบุคคลในสังคมด้วยกันนั้นสังคมส่วนรวมจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นไปในลักษณะของการแก้แค้นตอบแทนในระหว่างคู่อริ หรือพวกพ้องของคู่อริด้วยกันเองซึ่งอาจก่อให้เกิดการแก้แค้นกันไปมาไม่มีสิ้นสุด ต่อมาการแก้แค้นดังกล่าวได้ลูกกลมขยายวงกว้างออกไป จึงต้องมีคนกลางขึ้นมาทำการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งและสมานรอยร้าวดังกล่าว ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาขึ้น บ้านเมืองมีระเบียบกฎเกณฑ์มากขึ้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจะกระทำโดยกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจในสังคม ในความผิดต่อบุคคล กษัตริย์หรือผู้มีอำนาจในสังคมจะเป็นผู้ลงโทษผู้กระทำความผิดเช่นกัน^๓

^๑ หลวงสุทิวาหนฤพุมิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๗(พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๒ - ๑๓.

^๒ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทฤษฎีวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑.

^๓ อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๘ - ๑๓๙.

วิธีการลงโทษนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ในสมัยโบราณจะมุ่งลงโทษแก่เนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด และจะลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณ เช่นการตัดมือตัดเท้า การเขี่ยนด้วยลวดหนั่ง ต่อมาเมื่อแนวความคิดในเรื่องการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วิธีการลงโทษนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาไว้ ๕ สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยกำหนดไว้ในมาตรา ๑๘

โทษจำคุกเป็นโทษที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายและใช้มาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้การลงโทษจำคุกยังเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพและยังส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงชีวิต รวมถึงความเป็นอยู่ของผู้ที่ถูกลงโทษ เป็นการลงโทษที่มีกระทบกระเทือนต่อจิตใจและสร้างมลทินให้แก่ผู้ที่ถูกลงโทษ^๔ การลงโทษจำคุกนั้นมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเพื่อป้องกันการแก้แค้นกันเอง และยังเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ รวมถึงเป็นการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่ทำผิดมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ทั้งยังเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดได้อีกด้วย เนื่องจากการลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษดังกล่าวจึงทำให้โทษจำคุกยังคงมีการใช้อยู่จนกระทั่งในปัจจุบัน

ในสมัยโบราณ การลงโทษจำคุกนั้นไม่ได้เป็นการลงโทษโดยการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในคุกหรือเรือนจำอย่างในปัจจุบัน แต่จะทำโดยการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ที่บ้านของตระกูลการ หรือควบคุมตัวไว้ในกรงขัง^๕ และจะเป็นการควบคุมตัวโดยไม่มีกำหนดเวลา การที่ผู้กระทำความผิดจะพ้นโทษได้ขึ้นอยู่กับพระเมตตาของพระมหากษัตริย์ หรือเกิดจากการที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอภัยโทษเนื่องจากการนำความขึ้นกราบบังคมทูลของตระกูลการ^๖ โดยกฎหมายตราสามดวงได้มีการบัญญัติถึงสถานที่คุมขังไว้อย่างหลากหลาย เช่น ตรู หรือ กรู ชุม คุก ตะราง ทิม เรือนจำ^๗ เป็นต้น สถานที่คุมขังก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวได้แบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพมหานครซึ่งแยกย่อยเป็นคุกและตะราง และเรือนจำหัวเมืองชั้นนอก ซึ่งเรียกว่า “ตะรางประจำเมือง”^๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวได้มีการจัดระเบียบคุกและตะรางใหม่ มีการยกเลิกพันธนาการอันโหดร้าย ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดโทษขั้นสูง ขั้นต่ำ รวมถึงการให้

^๔ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า ๔๖.

^๕ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๓.

^๖ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า ๑๐๘.

^๗ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

^๘ ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙๒.

อำนาจศาลกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษาในกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือผู้กระทำความผิดซ้ำ เพื่อเป็นประโยชน์ในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น และมีวิธีการลงโทษที่ผ่อนคลายความทารุณโหดร้ายลงไปมาก และในประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้มีการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลยิ่งขึ้น เช่น การห้ามไม่ให้จำคุกตลอดชีวิตมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เป็นต้น

กระบวนการลงโทษจำคุกมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ดังนั้นจึงควรที่จะศึกษาถึงวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกว่ามิใช่ขั้นตอนและกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และแนวคิดในการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกในแต่ละยุคสมัยหรือไม่ เพราะการศึกษาเรื่องดังกล่าวในเชิงประวัติศาสตร์จะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของกระบวนการลงโทษจำคุกที่จะเปลี่ยนแปลงไปอนาคต รวมถึงทำให้สามารถกำหนดแนวทางที่ควรเป็นไปในอนาคตของกระบวนการจำคุกดังกล่าวได้ และในปัจจุบันเกิดปัญหานักโทษล้นคุกซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ ประกอบกับแนวคิดในการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต จากเดิมที่การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนและตัดโอกาสกระทำความผิด แต่แนวคิดในการลงโทษในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และเน้นหนักไปในแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงทำให้มีความพยายามที่จะหากระบวนการหรือมาตรการต่างๆ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุก หรือยกเลิกโทษจำคุกในความผิดบางประเภท

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดของในการลงโทษจำคุก และกระบวนการลงโทษจำคุกตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน

๒. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดในการลงโทษ กับกระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไป ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน

๓. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการในการลงโทษจำคุก รวมถึงปัจจัยที่ทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไป ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน

๔. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร

๕. เพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมถึงเพื่อค้นหามาตรการที่ใช้แทนหรือควบคู่กับการลงโทษจำคุกที่เหมาะสมกับประเทศไทย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงกระบวนการลงโทษจำคุก ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาลับปัจจุบัน ทั้งนี้จะศึกษากฎหมายดังกล่าวโดยมุ่งเน้นในเชิงประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาเป็นสำคัญ

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้เข้าใจแนวคิดของกระบวนการลงโทษจำคุก ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาลับปัจจุบัน

๒. ทำให้รู้ถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดในการลงโทษ กับกระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไป ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาลับปัจจุบัน

๓. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุก รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกมีความเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนผลที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

๔. ทำให้ทราบถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุก ตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ และประมวลกฎหมายอาญาลับปัจจุบัน

๕. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกในอนาคต รวมถึงเพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยที่จะนำมาใช้แทนหรือใช้ควบคู่กับการลงโทษจำคุก

๑.๕ สมมติฐาน

กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานและมีความเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเรื่องการลงโทษนั้น เกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ด้านสังคม ด้านการเมืองระหว่างประเทศและด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งผลักดันให้กระบวนการลงโทษจำคุกในแต่ละยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการผลักดันให้กฎหมายเรื่องการบังคับโทษเกิดสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายแห่งกระบวนการยุติธรรม

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นตำรากฎหมาย รายงานวิจัย ด้วบทกฎหมาย วารสารกฎหมาย บทความ เอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๒

แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของสากลและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และกระทบต่อการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุก

ในบรรดาโทษที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม โทษจำคุกถือเป็นโทษที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพโทษหนึ่งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย และหากไม่นับโทษประหารชีวิตแล้ว โทษจำคุกถือเป็นมาตรการที่ใช้ในการลงโทษที่มีความรุนแรงเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังเป็นโทษที่นำมาใช้ทดแทนการลงโทษในสมัยเดิมที่มีลักษณะรุนแรง ทารุณ และโหดร้าย เช่น การหันมาใช้โทษจำคุกในลงโทษผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงแทนการลงโทษโดยการประหารชีวิต นอกจากนี้ Black's Law Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของการลงโทษจำคุกว่า “การลงโทษจำคุก เป็นการใช้มาตรการควบคุมบุคคลไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ควบคุมเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพและความเป็นอิสระของบุคคล”^๑ โทษจำคุกนั้นเป็นโทษที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานและมีกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไปตามในแต่ละยุคสมัย แนวความคิดในการลงโทษจำคุกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ในบทนี้จะศึกษาถึงแนวคิดในการลงโทษจำคุกและวิวัฒนาการของโทษจำคุกโดยในการศึกษาถึงแนวคิดของสากลนั้นจะศึกษาตั้งแต่แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคโบราณ ยุคกลางและยุคใหม่ จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

๒.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของสากล

การลงโทษผู้ที่กระทำความผิดแต่เดิมนั้นมักจะลงโทษโดยใช้วิธีการที่รุนแรงและโหดร้าย เนื่องจากการลงโทษในอดีตนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการแก้แค้นให้ผู้ที่กระทำความผิดได้รับผลตอบแทนที่สาสมกับความผิดที่เขากระทำซึ่งการลงโทษโดยการแก้แค้นทดแทนนี้เป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงตัวเพื่อที่จะได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้ง เมื่อเวลาผ่านไปกระบวนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งในปัจจุบันจุดมุ่งหมายของการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้ที่กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่นิยมใช้กันในปัจจุบันนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้สถาบัน เช่น การกักขังในตะราง คุก เรือนจำ เป็นต้น และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้สถาบัน เช่น การพักการลงโทษ การให้ผู้กระทำความผิดทำงานเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนอันเป็นมาตรการที่แก้ไขปรับปรุง และให้โอกาสผู้ที่กระทำความผิดได้กลับ

^๑ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๔๖.

ตัวเป็นคนดี^๒ โทษจำคุกเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดที่ใช้กันมาอย่างยาวนาน การลงโทษจำคุกมีความมุ่งหมายในการลงโทษหลักๆอยู่ด้วยกัน ๔ ประการ ได้แก่ ๑. เป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นตอบแทนผู้กระทำความผิด ๒. เป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือปราบปรามอาชญากรรมเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเข็ดหลาบและหวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก ๓. เป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิดหรือเพื่อป้องกันสังคม และ ๔. เป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ความมุ่งหมายของการลงโทษจำคุกนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ในยุคสมัยหนึ่งการลงโทษจำคุกอาจมีความมุ่งหมายเพื่อแก้แค้นทดแทนอย่างเดียว แต่ในอีกยุคสมัยหนึ่งการลงโทษจำคุกอาจมีความมุ่งหมายหลายๆประการประกอบกันก็ได้ เนื่องจากกระบวนการลงโทษจำคุกมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และแนวคิดในการลงโทษจำคุกที่ผันแปรไปนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการลงโทษจำคุกในแต่ละยุคสมัย การที่จะเข้าใจถึงเรื่องวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการดังกล่าวได้นั้น จะต้องมีความเข้าใจถึงแนวคิดในการลงโทษจำคุกในแต่ละยุคสมัยทั้งของสากลและของประเทศไทย

๒.๑.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคโบราณ

ยุคโบราณเริ่มตั้งแต่ ๕,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชจนถึงคริสต์ศักราช ๕๐๐ ยุคนี้นมนุษย์ได้ตั้งหลักแหล่งบ้านเมืองเป็นประเทศ มีตัวอักษร อารยธรรมในสมัยโบราณส่วนใหญ่จะเป็นอารยธรรมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เนื่องจากประชากรต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิตและใช้เพื่อทำการเกษตร อีกทั้งการคมนาคมในสมัยนั้นส่วนใหญ่เป็นการคมนาคมทางน้ำ ดังนั้น อารยธรรมในสมัยโบราณของโลกจึงอยู่บริเวณแหล่งแม่น้ำใหญ่ ได้แก่ อารยธรรมแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำไนล์ อารยธรรมแถบแม่น้ำสินธุ อารยธรรมแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส และ อารยธรรมแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำเหลือง หรือแม่น้ำฮวงโห^๓

ชาวสุเมเรียนนั้นถือได้ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดอารยธรรมเมโสโปเตเมียซึ่งเป็นอารยธรรมที่อยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส เพราะเหตุดังกล่าวนี้เองที่ทำให้อารยธรรมเมโสโปเตเมียมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของสุเมเรียนเสียมาก เมื่อชนเผ่าอื่นอพยพเข้ามาในดินแดนแถบนี้ก็ได้มีการนำเอาวัฒนธรรมของสุเมเรียนนี้มาใช้โดยดัดแปลงให้เหมาะสมกับชนเผ่าของตน ชนเผ่าที่รับเอาวัฒนธรรมของสุเมเรียนไปใช้คือพวก บาบิโลเนียนและอัสสิเรียน วัฒนธรรมของสุเมเรียนที่ใช้สืบทอดกันมาในดินแดนแถบนี้ได้แก่ การเขียนหนังสือ ศาสนา กฎหมาย ความเจริญก้าวหน้าทางด้าน

^๒ อัจฉริยา ชูตินันท์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๙.

^๓ อธิยา โกมลกาญจน, คณาธิป ชันธพิน และชัยวัฒน์ ถาวรธนาสาร, *อารยธรรมตะวันตก*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๓๙.

วิทยาศาสตร์ และการค้าขาย เป็นต้น ชาวสุเมเรียนนั้นใช้กฎหมายที่มีการลงโทษในลักษณะที่ตอบสนองคือ ผู้ที่ทำผิดจะได้รับการลงโทษในแบบเดียวกับความผิดที่ตนทำเป็นการตอบแทน กฎหมายของชาวสุเมเรียนนี้ถือได้ว่าเป็นรากฐานของประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ต่อมากรุงบาบิโลนได้ถูกยึดครองโดยชนเผ่าอมอไรท์ และทำให้บาบิโลนเข้มแข็งขึ้นจนกลายเป็นนครใหญ่ในอาณาจักรเมโสโปเตเมียทั้งหมด อาณาจักรบาบิโลนนี้มีกษัตริย์ที่มีความสำคัญยิ่งพระองค์หนึ่งคือ พระเจ้าฮัมมูราบี พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์คือการสร้างประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ประมวลกฎหมายฮัมมูราบีนี้มีลักษณะคล้ายกฎหมายของชาวสุเมเรียนคือ ใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” อันจะเห็นได้จากมาตราในประมวลกฎหมายฮัมมูราบีมาตราหนึ่งที่บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับเหมาก่อสร้าง สร้างบ้านให้แก่บุคคลหนึ่ง แต่ไม่ก่อสร้างให้มั่นคง และบ้านซึ่งก่อสร้างขึ้นนั้นพังลงทับเจ้าของบ้านถึงแก่ความตาย ผู้รับเหมาก่อสร้างจะถูกประหารชีวิตให้ตายตามกันไป”^๔ ในประมวลกฎหมายฮัมมูราบีนี้ไม่มีการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดโดยการจำคุกเลย เนื่องจากผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรง เช่นผู้ที่กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ จะถูกลงโทษประหารชีวิตเพียงอย่างเดียว และผู้ที่กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงก็จะถูกลงโทษโดยใช้โทษปรับ^๕

ต่อมาเมื่อปี ๗๕๓ ก่อนคริสต์ศักราชอาณาจักรโรมันได้ถูกก่อตั้งขึ้น และอาณาจักรโรมันได้กลายเป็นศูนย์กลางของความเจริญทางด้านอารยธรรมของทวีปยุโรปในเวลาต่อมา อาณาจักรโรมันได้มีการจัดทำกฎหมายโดยจารึกไว้บนโต๊ะบรอนซ์จำนวน ๑๒ โต๊ะ หรือที่เรียกกันว่า กฎหมายสิบสองโต๊ะ ในสมัยโรมันจะนำหลักตาต่อตา ฟันต่อฟันมาใช้ในการพิจารณาโทษ มักจะลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการประหารชีวิต การจำคุกในสมัยโรมันนั้นไม่ได้มีจุดประสงค์เดียวกับการจำคุกในปัจจุบัน หากแต่คุณมีวัตถุประสงค์หลักไว้เพื่อเป็นสถานที่ในการจำกัดเสรีภาพของนักโทษที่อยู่ระหว่างรอการประหารชีวิตและมีไว้ซึ่งผู้ที่รอการดำเนินคดีเท่านั้น หากเป็นผู้ต้องหาที่เป็นพลเมืองโรมันที่มีฐานะร่ำรวยก็จะถูกคุมตัวไว้ที่ใต้บ้านของคนสนิทหรือคนที่สามารถรับประกันได้ว่าผู้ต้องหาคนดังกล่าวจะไม่หนีเพื่อคุมความประพฤติจนกว่าจะมีการพิจารณาคดีเกิดขึ้น นอกจากนี้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะได้มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพไว้ในเรื่องหนึ่งคือ ลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้หรือไม่ยอมชำระหนี้จะถูกคุมขังไว้ ๖๐ วันและจะถูกประกาศว่าบุคคลนั้นไม่ชำระหนี้ต่อสาธารณชนสามครั้ง หากมีคนมาชำระหนี้ลูกหนี้ก็จะถูกปล่อยตัว แต่ถ้าหนี้ไม่ถูกชำระลูกหนี้ก็จะถูกฆ่าหรือถูกขายเป็นทาสนอกเมือง^๖ จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการลงโทษในช่วงนี้นั้นจะมุ่งเน้นไปที่การ

^๔ อัยยา โกมลกาญจน, คณาธิป ชันธพิณ และ ชัยวัฒน์ ถาวรธนสาร, *อารยธรรมตะวันตก*, หน้า ๕๙ - ๖๓.

^๕ อุกฤษ มงคลนาวิน, *ประวัติศาสตร์กฎหมายต่างประเทศ(สากล)*, (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๔.

^๖ Bryan Fidler, *The Prison System : Rome 509 BCE VS. USA. 2010 CE*[online]. Available from

ประหารชีวิต ส่วนความผิดเล็กน้อยก็จะลงโทษด้วยการปรับ ส่วนการจำคุกนั้นแม้จะมีการจำคุกแต่การจำคุกดังกล่าวก็ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นเพียงการจำกัดเสรีภาพของนักโทษไว้ระหว่างรอการประหารชีวิต หรือเป็นการคุมขังผู้ต้องหาที่รอการพิจารณาคดี เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือถูกใช้เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งการชำระหนี้เท่านั้น

การลงโทษในสมัยโบราณนั้นสามารถจำแนกได้เป็น ๔ ประเภทคือ ๑.การลงโทษประหารชีวิต ๒.การเนรเทศและการตัดออกจากหมู่คณะ ในสมัยนั้นการลงโทษโดยการเนรเทศและตัดออกจากหมู่คณะเป็นที่นิยมอย่างมาก ทั้งยังเป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดถูกตัดขาดออกจากสังคมนั้นๆ ส่วนใหญ่จะใช้การลงโทษดังกล่าวแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนธรรมเนียมปฏิบัติหรือประเพณีของสังคม ผู้ที่ล่วงละเมิดกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับของศาสนา นักโทษทางการเมือง ผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยในความผิดที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และความผิดที่อาจจะเป็นภัยแก่บ้านเมือง^๗ ๓.การส่งนักโทษไปถิ่นอื่นหรือต่างถิ่น การลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีดังกล่าวนี้พัฒนามาจากการลงโทษโดยการเนรเทศและการตัดออกจากหมู่คณะอันเกิดจากเหตุผลหลายประการได้แก่ จำนวนสมาชิกในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งยังเกิดจากอิทธิพลของการแสวงหาดินแดนใหม่ด้วยการลงโทษโดยวิธีนี้เป็นการลงโทษเพื่อกำจัดผู้ที่กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคม^๘ ๔.การลงโทษโดยการทรมานทางร่างกาย ได้แก่ การเขียนซึ่งอุปกรณ์และวิธีการเขียนก็มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น เช่น ในดินแดนแถบตะวันตกนิยมให้ผู้กระทำความผิดเปลือยแผ่นหลังโดยมีทั้งให้นอนราบกับพื้น หรืออาจผูกนักโทษไว้กับกิ่งล้อหรือเสาแล้วใช้เชือกหนังเขียน ส่วนในดินแดนแถบตะวันออกนิยมใช้หวาย ไม้เรียวหรือตะพดในการเขียนโดยให้ผู้กระทำความผิดนอนราบกับพื้นและเปลือยแผ่นหลัง ในสมัยโบราณการเขียนเป็นโทษที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้ในปัจจุบันการลงโทษโดยเขียนจะลดความนิยมลง แต่มีบางประเทศที่ยังคงใช้การเขียนในการลงโทษผู้กระทำความผิด การตัดอวัยวะเป็นวิธีการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์มุ่งแก้แค้นตอบแทนผู้กระทำความผิดอย่างสาสมโดยผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษโดยการตัดอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เช่น การลงโทษโดยการตัดลิ้นของผู้ที่กระทำความผิดฐานเบิกความเท็จ^๙ ส่วนการลงตราประทับ การสักและการแห่ประจานนั้นก็เป็นการลงโทษโดยการทรมานทางร่างกายเช่นเดียวกัน การลงตราประทับเป็นการลงโทษที่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดเกิดความอับอาย เนื่องจากผู้กระทำความผิดจะถูกประจานด้วยรอยแผลเป็นที่เกิดจากการประทับตรา ส่วนการสักนั้นมักนิยมสักตามผิวหนัง แขน หน้าอก หลังของผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการบ่งบอกถึงลักษณะแห่งความผิดและหลังมือหรือต้นแขนอาจถูกสัก

^๗ ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒(กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๖.

^๘ ประเสริฐ เมฆมนต์, หลักทัณฑวิทยา, หน้า ๑๔ - ๑๕.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓ - ๖.

เลขประจำตัวของนักโทษคนนั้นๆไว้อีกด้วย ประเทศจีนในสมัยโบราณนั้นนักโทษที่กระทำความผิดร้ายแรงมักถูกสักเครื่องหมายไว้ที่หน้าหรือโหนกแก้ม ส่วนการแห่ประจานนั้นเป็นวิธีการลงโทษที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยโบราณ ผู้กระทำความผิดมักจะถูกให้ใส่เครื่องพันธนาการ เช่น โซ่ ตรวน ชื่อ คา แล้วถูกบังคับให้เดินไปทั่วเมืองเพื่อเป็นการประจานผู้กระทำความผิด ทั้งยังเป็นการทำให้ประชาชนเกิดความกลัวและไม่กล้าดำเนินรอยตามผู้กระทำความผิด ผู้ที่ถูกลงโทษโดยการแห่ประจานมักจะถูกชาวบ้านขว้างปาข้าวของหรือก้อนหินใส่ตลอดทางที่ถูกแห่ประจาน^{๑๐} นอกจากนี้โทษอันเป็นการจำกัดเสรีภาพ เช่น การจำคุก กักขัง ก็เป็นโทษที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยโบราณเช่นกัน โดยจะนิยมขังผู้กระทำความผิดไว้ในกรงที่คับแคบ หรือในประเทศจีนสมัยโบราณก็มักจะขังนักโทษที่ถูกมัดมือไขว่หลังและทรมานนักโทษโดยให้ยืนเขย่งด้วยปลายเท้าให้เฉพาและศีรษะโผล่พ้นออกมาจากกรงที่ทำด้วยไม้ไผ่ นอกจากนั้นหลายประเทศยังมีการใช้เครื่องพันธนาการนักโทษ เช่น มีการใส่โซ่ตรวนที่แขนขาของนักโทษและขังนักโทษไว้เป็นเวลาหลายสัปดาห์เพื่อจำกัดเสรีภาพและเป็นการทรมานนักโทษ^{๑๑}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษสมัยโบราณซึ่งรวมถึงการลงโทษที่จำกัดเสรีภาพอันได้แก่โทษจำคุกนั้นมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มุ่งแก้แค้นตอบแทนผู้กระทำความผิดอันเป็นแนวความคิดที่พัฒนามาจากแนวความคิดที่ว่า การกระทำความผิดถือเป็นการประทุษร้ายต่อบุคคลอื่น ผู้ที่กระทำความผิดจึงควรถูกลงโทษอย่างรุนแรงให้สาสมกับความผิดที่ตนได้กระทำ ทั้งยังเป็นการทำให้ผู้ที่กระทำความผิดได้ตระหนักถึงผลร้ายที่ตนจะได้รับเมื่อกระทำความผิด ด้วยแนวความคิดดังกล่าวนี้เองที่ทำให้การลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในสมัยโบราณมีความทารุณ โหดร้าย^{๑๒} การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนนี้มีมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว แต่เดิมนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายรวมถึงครอบครัวของผู้เสียหายจะทำการแก้แค้นผู้ที่กระทำความผิดทำให้เกิดการแก้แค้นกันไปมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อระงับความเสียหายที่เกิดจากการแก้แค้นที่ไม่สิ้นสุดนี้ สังคมส่วนรวมจึงเข้ามาเป็นผู้ลงโทษผู้ที่กระทำความผิด และเพื่อเป็นการสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่อ่อนแอ ทั้งการลงโทษโดยสังคมส่วนรวมนี้ยังเป็นการลงโทษที่มีความยุติธรรมและสาสมกับความชั่วร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำแต่ก็ยังคงมีความโหดเหี้ยมรุนแรงอยู่^{๑๓} แม้การลงโทษโดยมุ่งแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดนี้จะเป็นการลงโทษที่มีความป่าเถื่อนดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการลงโทษดังกล่าวยังคงมีความตอบสนองต่อความรู้สึกที่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายตอบแทนของประชาชน การลงโทษโดยการมุ่งการแก้แค้นทดแทนนี้จึงยังคงสะท้อนให้เห็นผ่านทางวิธีการลงโทษต่างๆมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะถูกลดความสำคัญลงไปมากก็ตามซึ่ง

^{๑๐} ปกรณ์ มณีปกรณ์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, หน้า ๒๖๔ - ๒๖๖.

^{๑๑} ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑวิทยา*, หน้า ๑๐.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

^{๑๓} ปกรณ์ มณีปกรณ์, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, หน้า ๒๕๖.

การถูกลดความสำคัญดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการที่มีแนวความคิดที่ว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษ โดยการแก้แค้นทดแทนมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการดังต่อไปนี้^{๑๔}

๑. การลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นมุ่งเน้นที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยความรุนแรง โหดร้ายให้สาสมกับความผิดของผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ไม่ได้คำนึงผลประโยชน์ของการลงโทษดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คือเมื่อผู้กระทำความผิดถูกลงโทษดังกล่าวแล้วก็มีผลทำให้ผู้เสียหายและประชาชนสาสมใจเนื่องจากผู้กระทำความผิดได้รับผลกระทบตอบแทนแล้วเท่านั้น แต่ไม่ได้ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับมากระทำความผิดอีกแต่อย่างใด

๒. การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นมุ่งให้ความสำคัญกับความเหมาะสมยุคธรรมของโทษที่ผู้กระทำความผิดสมควรจะได้รับโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับความจำเป็นของสังคมส่วนรวม สังคมไม่ได้รับประโยชน์จากการลงโทษผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ทั้งยังอาจจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษอย่างร้ายแรงที่บางทีก็การดูแลตนเองไม่ได้ บางทีกลายเป็นคนวิกลจริต

๓. การลงโทษเพื่อมุ่งแก้แค้นทดแทนให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่ตนได้กระทำนั้น ในความเป็นจริงแล้วเป็นการยากมากที่จะสามารถคำนวณได้ว่าต้องลงโทษแค่ไหนอย่างไรจึงจะเป็นการยุติธรรม เช่น ผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์จะต้องถูกลงโทษอย่างไร ควรจะถูกลงโทษโดยการจำคุกเป็นเวลากี่ปีจึงจะได้สัดส่วนกับความผิดที่เขาได้กระทำ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนถูกลดความสำคัญลง แต่เนื่องจากแนวความคิดดังกล่าวยังคงมีความสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้คนในสังคมส่วนรวมอยู่ จึงทำให้การลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นคงยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

๒.๑.๒ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคกลางและยุคใหม่

ยุคกลางเริ่มตั้งแต่ราวคริสต์ศักราช ๕๐๐ - ๑๕๐๐ หลังจากทีประเทศในแถบยุโรป ได้ถูกอนารยชนรุกราน เมื่อประเทศเหล่านั้นได้เริ่มบูรณะฟื้นฟูประเทศของตนและสร้างอาณาจักรขึ้นมาใหม่ยุคกลางจึงได้เริ่มต้นขึ้น ต่อมาศาสนาคริสต์ได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วยุโรป จนเป็นศาสนาเดียวที่ประเทศต่างๆในยุโรปยอมรับอย่างเป็นทางการ ทำให้ถือได้ว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างมากในยุคนี้ ศาสนาคริสต์เป็นศูนย์กลางของผู้คนในสังคม มีอิทธิพลเหนือสังคมและความเชื่อของผู้คน ทั้งพระยังเป็นตัวขับเคลื่อนในด้านการศึกษาก็ด้วย เช่น พระจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้

^{๑๔} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๕๗.

ที่มาเรียนในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย และยังเป็นผู้คัดลอกและจัดเก็บคัมภีร์โบราณ รวมถึงวัฒนธรรมต่างๆในสมัยกรีกโรมันอีกด้วย^{๑๕} ในยุคนี้อัตถิเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งไม่ว่าจะเป็นศูนย์รวมด้านการเมือง เศรษฐกิจ กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นมักจะมีวัดเป็นศูนย์รวมเสมอ หากผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้ามของศาสนาจะถูกลงโทษโดยการขับออกจากศาสนาและห้ามประกอบพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาหรือที่เรียกว่าการบัพพาชนียกรรม นอกจากนี้ยังมีการลงโทษโดยการที่พระเจ้าจะไม่ยอมประกอบพิธีทางศาสนาให้ การลงโทษโดยวัดนี้มุ่งให้ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความกลัวเกรงไม่กล้าฝ่าฝืนคำสั่งของศาสนาเพื่อให้คริสต์ศาสนามีความมั่นคง^{๑๖} นอกจากนี้ยังมีการปกครองโดยระบบศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudalism) ส่วนในช่วงปลายของยุคกลางวิทยาการต่างๆรวมถึงศิลปวัฒนธรรมในสมัยกรีกและโรมันได้ถูกนำกลับมาฟื้นฟูอีกครั้ง ช่วงนี้ได้เริ่มมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆเป็นอย่างมาก^{๑๗} และในคริสต์ศักราช ๑๑๐๐ ศาสนาคริสต์ได้แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายแรกคือฝ่ายที่มีพระสันตะปาปาเป็นผู้นำโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่โรม ส่วนอีกฝ่ายได้แยกตัวออกมาเป็นนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ มีพาทริอาร์คแห่งคอนสแตนติโนเปิลเป็นผู้นำ ศูนย์กลางอยู่ที่คอนสแตนติโนเปิล^{๑๘}

ส่วนยุคใหม่นั้นเริ่มตั้งแต่คริสต์ศักราช ๑๕๐๐ เป็นต้นมา ภายหลังจากคริสต์ศักราช ๑๓๐๐ มานี้ สถาบันต่างๆที่มีอิทธิพลในยุคกลางนั้นได้เสื่อมอำนาจลง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองระบบศักดินา หรือแม้แต่นักสันตะปาปาก็ได้ถูกลดความสำคัญลง ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อแนวความคิดหรือคำสั่งสอนของศาสนาก็เริ่มลดลง ได้เริ่มมีการคิดค้นแนวความคิดต่างๆขึ้นมาแทนที่ ในช่วงที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านความคิดนี้เองได้ถือว่าการเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ในยุคนี้ได้มีแนวความคิดใหม่ๆเกิดขึ้นมากมาย บางแนวความคิดก็ได้กลายเป็นรากฐานของแนวความคิดในยุคปัจจุบัน แนวความคิดแบบสุนทรียวิสัยก็เป็นหนึ่งในแนวความคิดที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับแนวความคิดปัจเจกนิยม แนวคิดมนุษยธรรมนิยมก็ได้เกิดขึ้นในยุคนี้เช่นกัน แนวคิดดังกล่าวมีความหมายอย่างกว้างคือ “การเทิดทูนมนุษย์และธรรมชาติมากกว่าเทพเจ้าหรือเรื่องของโลกอื่น” และมีความหมายอย่างแคบคือ “ความกระตือรือร้นสนใจในข้อเขียนสมัยคลาสสิกซึ่งเน้นที่ความสนใจของมนุษย์เป็นสำคัญ” นอกจากนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ได้มีการปฏิรูปทางด้านศาสนาของพวกโปรเตสแตนต์ ทำให้เกิดศาสนาใหม่ขึ้นมามากมาย และศาสนาเหล่านั้นก็มีความเป็นศาสนาประจำของแต่ละชาติมากขึ้น^{๑๙} เนื่องจากยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการได้มีการคิดค้นแนวความคิดต่างๆซึ่งแนวความคิดเหล่านั้นมีความสอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ มี

^{๑๕} อธิยา โกลกลาญจน, คณาธิป ชันธพิน และ ชัยวัฒน์ ธารารณสาร, อารยธรรมตะวันตก, หน้า ๑๕๔.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑.

^{๑๗} ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทฤษฎีวิทยา, หน้า ๗๗.

^{๑๘} อธิยา โกลกลาญจน, คณาธิป ชันธพิน และ ชัยวัฒน์ ธารารณสาร, อารยธรรมตะวันตก, หน้า ๒๗๖.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๘ - ๒๗๗.

การใช้เหตุและผลมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เองที่ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปวิธีการลงโทษให้มีความสอดคล้องกับหลักเหตุและผลทางด้านวิทยาศาสตร์ ทั้งยังมีการตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น^{๒๐}

ในยุคกลางแต่เดิมนั้นการจำคุกจะแตกต่างไปจากตะรางและเรือนจำในปัจจุบัน คือในยุคนี้จะยังไม่มีตะรางหรือเรือนจำ หากแต่เป็นเพียงการคุมขังนักโทษไว้ในที่ๆพอจะควบคุมตัวนักโทษได้ เช่น บ้านของขุนนางหรือผู้มีอำนาจ ห้องใต้ดิน ปราสาท หรือถ้ำ แต่เดิมนักโทษที่จะถูกคุมขังจะมีเพียงสองประเภทเท่านั้นคือ ๑. ผู้ที่เป็นกบฏ ต่อต้านคำสั่งของศาสนาหรือนักปฏิรูปสังคม และ ๒. ผู้กระทำความผิดที่ไม่ยอมจ่ายค่าปรับก็จะถูกคุมขังไว้เพื่อเร่งให้จ่ายค่าปรับ สถานที่คุมขังในสมัยนั้นจะคำนึงถึงเพียงแค่มิให้นักโทษหลบหนีเท่านั้น ทำให้สถานที่คุมขังมีสภาพที่สกปรกและมักจะนำนักโทษมาขังรวมกัน ต่อมาเมื่อศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้แผ่ขยายไปทั่วยุโรป และราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ความเชื่อของศาสนาคริสต์ที่ว่าหากผู้ใดฝ่าฝืนหรือปฏิบัติตนขัดกับคำสั่งของศาสนา การกระทำของผู้นั้นถือเป็นบาป ดังนั้นควรจะต้องมีการกล่อมเกลาคใจของผู้ที่กระทำความผิดให้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำโดยจะคุมขังผู้ที่กระทำความผิดให้อยู่ลำพังเพื่อชำระจิตใจให้กลับมาบริสุทธิ์ดังเดิม จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองเกิดความเชื่อที่ว่า การจำกัดอิสรภาพผู้กระทำความผิดที่เข้มงวดแต่เดิมนั้นยังไม่เหมาะสม สมควรที่จะใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการแยกจองจำให้อยู่คนเดียวเจียบๆตามหลักของคริสต์ศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดนั้นได้มีโอกาสไตร่ตรองถึงผลของการกระทำของตน ในลักษณะเดียวกันกับที่นักบวชสำนักผิดในบาปเพื่อขจัดความชั่วร้ายออกจากจิตใจและขัดเกลาคใจให้กลับมาบริสุทธิ์เหมือนเดิม^{๒๑} อันจะเห็นได้ว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่ผลักดันให้แนวคิดในการลงโทษจำคุกในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไป และเมื่อแนวคิดในการลงโทษจำคุกในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกดังจะเห็นได้จากการสร้างห้องขังเดี่ยวเพื่อแยกขังผู้กระทำความผิดจากเดิมที่ขังผู้กระทำความผิดไว้รวมกัน

ในประเทศอังกฤษ สมัยพระเจ้าเฮนรีที่ ๒ ซึ่งครองราชย์ระหว่างคริสต์ศักราช ๑๑๕๔-๑๑๘๙ คุกหรือตะรางได้มีขึ้นเป็นครั้งแรก แต่คุกหรือตะรางดังกล่าวมีไว้เพื่อใช้ควบคุมตัวนักโทษระหว่างรอการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น คุกในสมัยนี้มีสภาพความเป็นอยู่ที่สกปรก เลวร้าย อันเป็นการบั่นทอนทั้งสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตของนักโทษ ในสมัยนี้มีแนวความคิดที่ว่าคุกเป็นเพียงสถานที่ในการควบคุมตัวของนักโทษโดยชั่วคราวเท่านั้น ทำให้มีการขังนักโทษปะปนกันไปทั้งนักโทษที่เป็นเด็กและนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่ไม่มีการแยกประเภทของนักโทษ นอกจากนี้นักโทษจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมให้กับพนักงานคุมคุกด้วย เนื่องจากไม่มีการจ่ายเงินเดือนให้แก่พนักงานคุมคุก เมื่อมีการพิจารณาคดีของศาลแล้วนั้น นักโทษก็就会被ปล่อยตัวออกจากคุกเพื่อไปรับโทษตามที่ศาลกำหนด

^{๒๐} ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา, หน้า ๗๗.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

ต่อไป เช่น ถูกประหารชีวิต ถูกตัดแขนขา เป็นต้น^{๒๒} ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ แนวความคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษอย่างทารุณต่อเนื้อตัวร่างกายได้มีอิทธิพลมากขึ้น ประเทศต่างๆได้เริ่มมีการหันมาใช้การลงโทษโดยการคุมขังแทนการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณต่อเนื้อตัวร่างกาย ดังนี้การลงโทษโดยการจำคุกจึงถูกนำมาใช้อย่างมากในช่วงนี้ ต่อมาในคริสต์ศักราช ๑๖๕๐ ระบบคุกตะรางของประเทศอังกฤษได้ถูกนำมาใช้เป็นต้นแบบในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับประเทศของตน ทั้งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของกลุ่มคริสตศาสนิกายเควกเกอร์แห่งเมืองเมืองฟิลาเดเฟียในมลรัฐเพนซิลวาเนียที่ว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยจำกัดอิสรภาพ เช่น การจำคุกนั้นควรถูกนำมาใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและใช้แก้ไขกลุ่มเกลียดใจของผู้กระทำความผิดไปพร้อมกัน ทำให้การลงโทษโดยการจำคุกผู้กระทำความผิดของประเทศสหรัฐอเมริกาในสมัยนั้นคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย^{๒๓} อันแสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด(Rehabilitation) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางด้านศาสนา

นอกจากนี้แนวความคิดด้านมนุษยธรรมได้ผลักดันให้แนวความคิดในการลงโทษเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มุ่งประทุษร้ายต่อผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแนวความคิดในการใช้มาตรการลงโทษเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดหรือเพื่อเป็นการดัดสันดานของผู้กระทำความผิดซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นที่ประเทศอังกฤษในคริสต์ศักราช ๑๕๕๒ และยังมีแนวความคิดที่จะคุมขังผู้กระทำความผิดเพื่อแก้ไขหรือเพื่อดัดสันดานพร้อมกับเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐไปในตัวอีกด้วย ดังที่รัสและคริสไฮเมอร์ (Rusche and Kirchheimer) ได้กล่าวไว้ว่า “แรงจูงใจในการตั้งสถานดัดสันดานได้แก่ความคาดหวังที่จะเพิ่มพูนรายได้ประการหนึ่ง” จึงได้เริ่มมีการจัดตั้งสถานดัดสันดานขึ้น สถานดัดสันดานแห่งแรกนั้นตั้งขึ้นในกรุงลอนดอนในคริสต์ศักราช ๑๕๕๗ โดยการปรับปรุงปราสาทบริดเวลล์ให้เป็นสถานดัดสันดานเพื่อใช้เป็นที่ควบคุมและดัดสันดานพวกคนจรจัด คนเกียจคร้าน เด็กเกเร และพวกขอทาน ประเทศอังกฤษได้เป็นต้นแบบในเรื่องสถานดัดสันดานของหลายๆประเทศในแถบยุโรป เช่น ได้มีการจัดตั้งสถานดัดสันดานชายในประเทศเนเธอร์แลนด์ขึ้นเมื่อคริสต์ศักราช ๑๕๙๕ และต่อมามีการจัดตั้งสถานดัดสันดานหญิงในคริสต์ศักราช ๑๕๙๖ และในคริสต์ศักราช ๑๖๐๐ ได้มีการตั้งสถานดัดสันดานเด็ก ส่วนประเทศเยอรมันได้มีการตั้งสถานดัดสันดานเฮมเบิร์กขึ้นเพื่อเป็นสถานที่สำหรับดัดสันดานผู้กระทำความผิดลักษณะที่ไม่ร้ายแรง และหญิงค้าบริการขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๖๖๙ และในประเทศแถบยุโรปอีกหลายประเทศได้มีการหันมาใช้สถานกักกันในการคุมขังผู้กระทำความผิดในคดีลักทรัพย์และปล้นทรัพย์ ทั้งยังมีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใช้แรงงาน เช่น ให้ผู้กระทำความผิดสร้างถนน เป็นต้น นอกจากนี้การที่ประเทศ

^{๒๒} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๗๖ - ๒๗๗.

^{๒๓} ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา, หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

ออสเตรียและปรัสเซียได้มีการบัญญัติให้ใช้การลงโทษโดยการคุมขังซึ่งเป็นการลงโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดมาเป็นมาตรการในการลงโทษโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแห่งออสเตรียคริสต์ศักราช ๑๗๘๗ (The Austrian Criminal Code of 1787) และประมวลกฎหมายแห่งปรัสเซียคริสต์ศักราช ๑๗๙๔ (The Prussian Code of 1794) จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของวิธีการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายหรือนเรนเทศเป็นการใช้แรงงานนักโทษเพื่อเป็นการลงโทษ และต่อมาได้มีการพัฒนาไปสู่การคุมขังเพื่ออบรมแก้ไขและฝึกอาชีพให้แก่ผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งต่อมาก็ได้พัฒนาไปสู่ระบบเรือนจำและราชทัณฑ์ดังเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สถานดัดสันดานนั้นเป็นจุดกำเนิดของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบัน^{๒๔} แต่ทั้งนี้การใช้ระบบลงโทษโดยใช้แรงงานในสมัยนี้เป็นเพียงการใช้แรงงานนักโทษเพื่อประโยชน์ในการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานเท่านั้นไม่ได้เป็นการลงโทษโดยใช้ระบบแรงงานเพื่อที่จะเตรียมตัวให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมแบบในยุคปัจจุบัน

แม้ว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเริ่มมีแนวคิดในการลงโทษจำคุกที่มุ่งเน้นไปในทางแก้ไขฟื้นฟูอันเนื่องมาจากแนวความคิดของกลุ่มคริสต์ศาสนาเควกเกอร์แห่งเมืองฟิลาเดเฟียในมลรัฐเพนซิลวาเนียก็ตาม หากแต่ในช่วงก่อนศตวรรษที่ ๑๘ ของสากลนั้นผู้กระทำความผิดยังถูกขังรวมกันทั้งผู้กระทำความผิดร้ายแรง ผู้กระทำความผิดครั้งแรก ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ การขังผู้กระทำความผิดรวมกันโดยไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนนี้ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจของบุคคลหลายฝ่ายทั้งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้อง ต่อมาบุคคลเหล่านี้ได้มีการรวมตัวกัน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง จนเกิดสำนักความคิดขึ้นมาในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๘ โดยสำนักความคิดดังกล่าวมีชื่อว่าสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School of Criminology) สำนักความคิดดังกล่าวได้มีแนวคิดที่จะยกเลิกการกระทำที่เป็นการทรมานนักโทษ และไม่เห็นด้วยกับกระบวนการลงโทษในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ สำนักความคิดนี้ก่อตั้งโดย ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมนี้ได้ก่อให้เกิดแนวคิดต่างๆมากมาย แนวความคิดในเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งก็มีรากฐานมาจากแนวความคิดของสำนักความคิดนี้เช่นกัน กล่าวคือ มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีเจตจำนงอิสระเป็นของตนเองที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด มนุษย์ทุกคนย่อมเลือกทำในสิ่งที่ดีต่อตัวเอง และมักจะหลีกเลี่ยงในสิ่งที่จะทำให้ตนเองเจ็บปวด ดังนั้นการที่มนุษย์กระทำความผิดก็เท่ากับว่าเขาได้เลือกแล้วที่จะกระทำสิ่งนั้น และได้พิจารณาแล้วว่าสิ่งที่ตนทำนั้นมีโทษกับตัวเองมากกว่าความเจ็บปวดที่ตนจะได้รับ ดังนั้นจึงควรมีการลงโทษเพื่อให้มนุษย์เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด เพราะเมื่อเขากระทำความผิดเขาก็ต้องได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำของตน ดังนั้นการที่มนุษย์กระทำความผิดนั้นจึงเกิดขึ้นเพราะกฎหมายกำหนด

^{๒๔} ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑวิทยา*, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๙.

บทลงโทษน้อยกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับการกระทำความผิด หรืออาจเกิดจากการไม่เกรงกลัวถึงความเจ็บปวดที่จะได้รับ สำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมนี้มีแนวความคิดที่มุ่งเน้นไปในทางการป้องกันการเกิดอาชญากรรม นอกจากนี้ยังได้มีคำกล่าวของซีซาร์ เบ็คคาเรีย ที่ว่า การลงโทษนั้นควรมีขึ้นเพื่อมุ่งหวังผลอันเป็นการป้องกันการเกิดอาชญากรรมเป็นสำคัญ การลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นจะก่อให้เกิดผลเป็นการข่มขู่ยับยั้ง ๒ จำพวกคือ การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) และการข่มขู่ยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence) การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไปนั้นเป็นการลงโทษเพื่อมุ่งหมายให้ข่มขู่ยับยั้งให้เกิดความกลัวและเป็นการป้องกันไม่ให้ประชาชนทั่วไปเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำความผิดเนื่องจากจะเกิดความเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด เช่น เมื่อลักขโมยแล้วถูกลงโทษจำคุก ก็จะทำให้ประชาชนคนอื่นไม่กล้าลักขโมยของ เนื่องจากกลัวว่าจะถูกขังคุก ส่วนการข่มขู่ยับยั้งเฉพาะรายเป็นการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเพื่อให้ผู้นั้นเกิดความกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอีก เนื่องจากเกรงกลัวที่จะต้องเผชิญกับความยากลำบากเหมือนที่เคยเจามา^{๒๕} นอกจากนี้เบ็คคาเรีย ยังไม่เห็นด้วยกับการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายโดยได้มีความเห็นว่าควรจะยกเลิกโทษประหารชีวิต และยกเลิกการลงโทษโดยการทรมาน และเสนอให้ควรมีการลงโทษเพื่อมุ่งข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิด ทั้งยังมีการเสนอให้ใช้วิธีการลงโทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดมากขึ้น รวมถึงควรมีการตระหนักถึงความมั่นคงปลอดภัยและสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษมากยิ่งขึ้น^{๒๖} จะเห็นได้ว่าในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๘ แนวคิดในการลงโทษจำคุกได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง

๒.๑.๓ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบัน

ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา การราชทัณฑ์ได้มีแนวความคิดที่มุ่งเน้นถึงสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น และการราชทัณฑ์ได้มีการพัฒนาไปสู่ยุคทัณฑวิทยาแผนใหม่หรือการราชทัณฑ์แผนใหม่ ทั้งนี้ “ทัณฑวิทยาสสมัยใหม่” หรือ “การราชทัณฑ์แผนใหม่” ได้มีอยู่ทั้งสิ้นสองคำจำกัดความด้วยกัน คำจำกัดความแรกคือ “การพัฒนาาระบบราชทัณฑ์ก้าวหน้าในนานาอารยประเทศซึ่งเน้นถึงการใช้กระบวนการรอกการลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษ การก่อสร้างเรือนจำ และทัณฑสถานแบบชนากลาง และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถ ชื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ และฯลฯ” ส่วนคำจำกัดความที่สองคือ “การจัดระบบเรือนจำโดยคำนึงถึงหลักการอันเป็นเลิศ (An Ideal Penal System) กอปรด้วยความเพียรพยายามของนักทัณฑวิทยา ที่จะกำหนดมาตรฐานการลงโทษผู้กระทำความผิด ให้สอดคล้อง

^{๒๕} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๕๘ - ๒๕๙.

^{๒๖} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๖๕ - ๖๖.

สมานฉันท์กับหลักวิทยาการแผนใหม่ หลักพฤติกรรมศาสตร์ และใช้เรือนจำหรือทัณฑสถานให้น้อยลง (Deinstitutionalization in Correction) กว่าเดิม”^{๒๗} ในยุคนี้ระบบเรือนจำและระบบราชทัณฑ์ของประเทศต่างๆ ได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างมาก เช่น มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเรือนจำให้ดีขึ้น นอกจากนี้ในประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ประเทศออสเตรเลีย สาธารณรัฐเยอรมันตะวันตก ประเทศแคนาดา รวมถึงประเทศนิวซีแลนด์ ได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด และได้มีการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวโดยมุ่งพัฒนาในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับระบบราชทัณฑ์ ทั้งนี้ได้มีการพัฒนาหลักการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในหลายเรื่อง เช่น มีหลักการที่ให้เจ้าหน้าที่ยึดถือในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่อยู่ระหว่างรอลงอาญาโดยถูกคุมความประพฤติ มีหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการรักษาระเบียบวินัยและการควบคุม นอกจากนี้ยังมีการสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดโดยใช้ประโยชน์จากชุมชน เป็นต้น^{๒๘} แม้ว่าการลงโทษจำคุกในปัจจุบันนั้นเป็นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์หลายอย่างประกอบกันไม่ว่าจะเป็นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนซึ่งในปัจจุบันการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์แก้แค้นทดแทนนี้ได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือไม่เห็นด้วยกับการลงโทษอย่างโหดร้ายต่อเนื้อตัวร่างกายและหันมาใช้การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกแทนโดยระยะเวลาที่ถูกจำคุกจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ แต่เนื่องจากความรู้สึกของเหยื่อและคนส่วนรวมนั้นยังคงมีความรู้สึกโกรธแค้นและต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลตอบแทนในสิ่งที่ได้กระทำลงไป การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นการสนองตอบต่อความรู้สึกนั้นโดยผ่านทางกฎหมาย^{๒๙} นอกจากนี้การลงโทษจำคุกยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งยังเป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation)^{๓๐} การลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือเพื่อเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดนี้มีแนวความคิดที่ว่า การกระทำความผิดจะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีผู้กระทำความผิด หรือผู้กระทำความผิดไม่โอกาสที่จะกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิดกับจุดมุ่งหมายของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรม ส่วนที่แตกต่างกันคือ การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดโดยทำให้เกิดความเกรงกลัว ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิดจะเน้นป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำโดยการตัดโอกาสในการกระทำความผิดของเขา การตัดโอกาสไม่ให้เกิดความผิดอีกมีอยู่หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการเนรเทศผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดในสังคมนั้นอีก ดังเช่นที่ในอดีต

^{๒๗} ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา, หน้า ๑๔๔.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๑.

^{๒๙} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๓๑.

^{๓๐} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๕๙.

ประเทศอังกฤษได้เนรเทศนักโทษไปยังประเทศออสเตรเลีย หรือจะเป็นลงโทษโดยการตัดอวัยวะเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้นั้นได้กระทำความผิดอีก เช่น ตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์เพื่อไม่ให้เขามีโอกาสที่จะขโมยอีก หรือการตัดโอกาสกระทำความผิดอย่างถาวรโดยการประหารชีวิต แม้การจำคุกนั้นจะเป็นการตัดโอกาสในการก่ออาชญากรรมโดยเป็นการกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่อย่างไรก็ตามการลงโทษจำคุกนั้นสามารถกันอาชญากรจากสังคมได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่ออาชญากรพ้นโทษ ก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีก หรือแม้แต่ในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้น ในทางปฏิบัติก็มักจะมีการลดโทษ ดังนั้นเมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษและกลับมาใช้ชีวิตในสังคมผู้กระทำความผิดก็อาจจะโกรธแค้นสังคม เนื่องจากความทรามานที่เขาได้รับจากการถูกจำคุก หรืออาจจะปรับตัวเข้ากับผู้คนในสังคมไม่ได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดที่จะสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษนี้ได้^{๓๑}

จากความคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นทำให้แนวคิดในการลงโทษจำคุกโดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อข่มขู่ยับยั้ง และเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิดถูกลดความสำคัญลง เนื่องจากแนวความคิดในการลงโทษจำคุกในปัจจุบันได้มุ่งไปในแนวทางของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยแนวความคิดดังกล่าวเห็นว่าการลงโทษที่โหดร้าย รุนแรงต่อผู้กระทำความผิดนั้นไม่อาจข่มขู่หรือป้องกันไม่ให้อาชญากรกระทำความผิดอีกได้ แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นแนวความคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) สำนักดังกล่าวมีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต่างถูกหล่อหลอมมาโดยสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยที่แตกต่างกันซึ่งปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมนี้เองที่เป็นสิ่งที่ผลักดันให้มนุษย์บางคนมีพฤติกรรมที่ผิดเพี้ยนไปจนกระทำความผิด ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ปัจจัยทางด้านจิตใจ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้มนุษย์กระทำความผิดมากขึ้นน้อยแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นจึงไม่เป็นการสมควรที่จะมุ่งลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงความผิดที่เขากระทำเป็นหลัก หากแต่ควรที่จะคำนึงถึงต้นตอของสิ่งที่ทำให้เขากระทำความผิดซึ่งได้แก่ปัจจัยต่างๆดังที่ได้กล่าวมา และควรมุ่งหาวิธีแก้ไขเยียวยาไม่使他กลับมากระทำความผิดอีก จากความเชื่อดังกล่าวทำให้การลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมุ่งให้ความสำคัญกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก มีแยกศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายๆไปเพื่อหาสาเหตุในการกระทำความผิด พร้อมทั้งหาแนวทางในการเยียวยาให้ผู้กระทำความผิดกลับมาเป็นคนดี การลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้มีแนวความคิดที่จะให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงตัวและกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง ทั้งนี้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้จะพยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษที่อาจจะทำลายบุคลิกภาพหรือบั่นทอนการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำความผิดโดยจะหันมาใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดทราบและป้องกันไม่ให้ผู้กระทำ

^{๓๑} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๓๒.

ความผิดเรียนรู้การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอื่น มาตรการที่สอดคล้องกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เช่น การใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกซึ่งทำได้โดยการใช้โทษปรับแทนการลงโทษจำคุก การเจรจาไกล่เกลี่ย การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้เข้าไปอยู่ในเรือนจำแล้วก็จะใช้วิธีการที่ให้ผู้กระทำความผิดใช้ชีวิตในเรือนจำน้อยที่สุด เช่น การใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ เป็นต้น และยังมีแนวคิดที่จะให้การศึกษา ฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติเมื่อกลับคืนสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่ว่า ผู้กระทำความผิดที่แก้ไขปรับปรุงตัวสำเร็จแล้วนั้นจะไม่ไปกระทำความผิดอีก ส่วนผู้กระทำความผิดที่เห็นว่าไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้แล้วนั้นควรจะต้องถูกกำจัดออกจากสังคมซึ่งอาจทำได้โดยการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต^{๓๒}

นอกจากนี้ในปัจจุบันแนวคิดในการลงโทษมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้อีกครั้งเป็นสำคัญ ประกอบกับมีแนวคิดว่าการลงโทษโดยการจำคุกเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณที่จะต้องนำมาใช้เลี้ยงดูนักโทษอันเป็นผลจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร รวมถึงการเกิดปัญหาที่จำนวนนักโทษเกินอัตราความจุของเรือนจำ จึงเกิดแนวคิดที่จะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยหามาตรการอื่น ๆ มาใช้แทน มาตรการอื่นที่สามารถใช้แทนหรือสามารถนำมาใช้ควบคู่กับการลงโทษจำคุกของสากลที่สำคัญมีดังนี้

๑. การนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้^{๓๓}

มาตรการลงโทษระดับกลางนี้เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำซึ่งมีอยู่หลากหลายวิธี ประสิทธิภาพและความรุนแรงที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการใช้มาตรการลงโทษระดับกลางนี้จะมีมากกว่าการใช้วิธีคุมความประพฤติแบบที่บังคับใช้กันทั่วไปเช่นในอดีต ทั้งนี้มาตรการลงโทษระดับกลางนี้เป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดที่อยู่ตรงกลางระหว่างการคุมประพฤติโดยทั่วไปและการลงโทษจำคุก กล่าวคือโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจะไม่รุนแรงขนาดโทษจำคุก แต่จะมีความเข้มงวดในการคุมความประพฤติยิ่งกว่าการถูกคุมความประพฤติโดยทั่วไป

มาตรการลงโทษระดับกลางในมุมมองของ McCarthy and McCarthy คือ มาตรการที่ใช้เป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกและการคุมความประพฤติโดยทั่วไป ทั้งนี้ความเข้มงวดของมาตรการดังกล่าวจะอยู่ในระดับกึ่งกลางเพื่อนำมาตอบสนองการลงโทษผู้กระทำความผิด

^{๓๒} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๖๐ - ๒๖๑.

^{๓๓} ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗ - ๔๕.

โดยใช้ประโยชน์จากชุมชน เช่น การกักขังที่บ้าน การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุม หรือการฝึกแบบค่ายทหาร เป็นต้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดมีหลายประเภท บางพวกควรถูกลงโทษ ที่หนักกว่าการคุมประพฤติแต่ไม่ควรได้รับโทษที่รุนแรงกว่าโทษจำคุก ในขณะที่บางพวกนั้นไม่อาจ เยียวยาให้กลับคืนสู่สังคมได้^{๓๔}

การลงโทษระดับกลางนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังมีจำนวนน้อยลงและ มาตรการดังกล่าวยังมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ รวมถึงยังเป็นมาตรการที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ จะต้องสูญเสียไปเมื่อมีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุก ทั้งยังสามารถนำมามาตรการดังกล่าว ไปใช้กับผู้ที่ถูกควบคุมความประพฤติที่อยู่ในชั้นรอการลงอาญาและชั้นพักโทษที่ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข การคุมความประพฤติอีกด้วย

มาตรการลงโทษระดับกลางที่มีความน่าสนใจมีดังนี้

(๑.) การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision - IPS หรือ Intensive Supervision of Probation - ISP)

การคุมความประพฤติแบบเข้มงวดนี้เป็นมาตรการที่มีขึ้นเพื่อใช้แทนการ ลงโทษจำคุก รวมถึงยังเป็นมาตรการที่ช่วยลดการกระทำความผิดในอนาคต ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวจะ มุ่งควบคุมเสรีภาพของผู้กระทำความผิดในชุมชนอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ได้มีผู้วางหลักเกณฑ์ของการการ คุมความประพฤติแบบเข้มงวดไว้ดังต่อไปนี้

- จำนวนคดีที่ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานคุมความประพฤติ ดูแลจะต้องมีปริมาณน้อย เช่น เจ้าหน้าที่ ๑ คน ต่อผู้กระทำความผิด ๑๐ คน
- ผู้ที่ถูกควบคุมความประพฤติแบบเข้มงวดนี้จะต้องมา รายงานตัวกับเจ้าพนักงานคุมความประพฤติทุกครั้ง
- เจ้าหน้าที่มีหน้าที่จะต้องไปเยี่ยมบ้าน หรือตรวจสอบ สถานการณ์ความเป็นไปของผู้ถูกคุมประพฤติหลายครั้ง
- ในเรื่องที่สำคัญต่อผู้ที่ถูกคุมความประพฤติจะมีการ กำหนดเงื่อนไขเพื่อเป็นการป้องกันไว้ เช่น การบำบัดรักษาในเรื่องยาเสพติด การติดสุรา และให้ การศึกษา เป็นต้น

^{๓๔} McCarthy, Belinda Rodgers and Bernard J. McCarthy, Community - Based Correction, (United States: Wadsworth Publishing Company, 1997), pp. 3 - 5.

➤ เมื่อพบว่ามีการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ก็จะมีการเพิกถอนการคุมประพฤติแบบเข้มงวดในทันทีด้วยความรวดเร็ว

➤ จุดมุ่งหมายของการคุมประพฤติแบบเข้มงวดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อให้พนักงานคุมความประพฤติร่วมมือกับชุมชนเพื่อคอยสอดส่องดูแลผู้ที่ถูกคุมความประพฤติให้รับผิดชอบต่อผลของความผิดที่ตนได้กระทำ เช่น ผู้ที่ถูกควบคุมความประพฤติจะต้องทำงานที่เป็นสาธารณประโยชน์ ใช้ค่าเสียหายให้กับผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการทำความผิดของเขา มีการชำระค่าธรรมเนียมในการคุมความประพฤติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความคุมประพฤติอย่างเข้มงวดนี้ได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เปลี่ยนเป็นมุ่งควบคุมและลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งจากเดิมนั้นจะมุ่งแก้ไขเยียวยาผู้กระทำความผิด แต่ทั้งนี้ก็ยังคงมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำอันเป็นวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการคุมความประพฤติแบบเข้มงวดนี้ ตัวอย่างของการใช้มาตรการคุมความประพฤติอย่างเข้มงวดได้แก่ การที่ในคริสต์ศักราช ๑๙๘๒ กรมแก้ไขผู้กระทำความผิด ของมลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการใช้โปรแกรมการสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติแบบเข้มงวด โดยมีวัตถุประสงค์ในการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการลงโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดที่เข้าร่วมในโปรแกรมหักล้างนอกจากจะพิจารณาจากผู้กระทำความผิดทั่วไปแล้ว ยังพิจารณาถึงผู้ที่กระทำความผิดอุกฉกรรจ์แต่ไม่มีนิสัยอันตราย หรือ ผู้ที่ประณินแล้วว่ามีความจำเป็นระดับสูงที่จะต้องเข้าร่วมโปรแกรมนี้

(๒.) การกักขังให้อยู่ในบ้านโดยใช้หรือไม่ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (House Arrest with / without Electronic Monitoring) มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกักขังผู้กระทำความผิดให้อยู่แต่ในบ้านของตนเองตลอดตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ทั้งนี้ผู้กระทำความผิดสามารถออกจากบ้านเพื่อไปทำกิจกรรมบางอย่างได้หากได้รับความเห็นชอบจากศาล เช่น ออกไปทำงานของตนตามปกติ หรือไปทำงานสาธารณประโยชน์ภายใต้ระยะเวลาที่ศาลกำหนด และในบางกรณีผู้กระทำความผิดอาจถูกกักขังโดยต้องติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อประโยชน์ในการควบคุมสอดส่อง และอาจถูกกักขังโดยมีเงื่อนไขต่างๆตามแต่ศาลเห็นสมควร เช่น ห้ามดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น ทั้งนี้การกักขังผู้กระทำความผิดไว้ภายในบ้านส่วนใหญ่นั้นมักจะเป็นมาตรการในการลงโทษระยะสั้น และมักจะใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือผู้กระทำความผิดร้ายแรงในคดีอาญาแต่ไม่มีนิสัยร้าย

(๓.) การฝึกแบบค่ายทหาร (Boot Camp) หรือการกักขังในรูปแบบที่ทำให้ตกใจกลัว (Shock Incarceration) เป็นการนำผู้กระทำความผิดไปฝึกอบรมเหมือนการฝึกทหาร เพื่อ

เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเฉพาะราย ทำให้ผู้ที่กระทำความผิดมีระเบียบวินัยมากขึ้น ทั้งนี้ในแต่ละประเทศก็จะมีการกำหนดประเภทของผู้กระทำความผิดที่จะเข้าร่วมการฝึกดังกล่าวต่างกันไป เช่น ในรัฐนอร์ทแคโรไลนา กำหนดเกณฑ์ของผู้ที่จะร่วมการฝึกคือจะต้องมีอายุระหว่าง ๑๖ - ๓๐ ปี เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วมาตรการดังกล่าวจะมุ่งฝึกฝนผู้กระทำความผิดด้านความประพฤติเป็นสำคัญ เช่น อาจมีการกำหนดงานบางอย่างให้ผู้กระทำความผิดทำ ฝึกวิชาชีพ การอบรมให้ความรู้ และการอบรมสั่งสอนให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวอยู่ในกรอบ การฝึกแบบค่ายทหารนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด และช่วยอบรมแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดมีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆได้อย่างถูกต้องเพื่อเป็นการลดการเกิดอาชญากรรมในสังคม ทั้งนี้เมื่อผู้กระทำความผิดได้เข้าอบรมในโปรแกรมนี้จนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกคุมความประพฤติต่อโดยอาจใช้มาตรการใดๆก็ได้ที่มีความเหมาะสม เช่น การกักขังให้อยู่ในบ้านของตน หรือถูกส่งเข้าบ้านพักกึ่งวิถี เป็นต้น

(๔.) บ้านพักกึ่งวิถี (Halfway House) เป็นมาตรการที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำมาตรการหนึ่ง มาตรการนี้จะใช้กับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ และผู้กระทำความผิดที่ใกล้จะพ้นโทษเพื่อที่เขาจะได้ปรับตัวเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนในสังคมก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว เมื่อผู้กระทำความผิดมาอยู่ในบ้านพักกึ่งวิถีแล้วก็จะได้รับการอบรมต่างๆ เช่น ผู้ที่ติดยาเสพติดก็จะได้รับการบำบัด มีการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา รวมถึงมีการอบรมเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข มีการบำบัดเยียวยาทางด้านจิตใจ ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ประเทศไทยได้มีการนำบ้านพักกึ่งวิถีมาใช้ เช่น บ้านสวัสดี แต่ประเทศไทยนำบ้านพักกึ่งวิถีมาใช้กับนักโทษที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วเท่านั้น

(๕.) การปรับแบบคำนวณจากรายได้ (Day Fines) เนื่องจากการลงโทษปรับแบบเดิมนั้นจะผู้ที่กระทำความผิดจะต้องจ่ายค่าปรับตามดุลพินิจของศาลซึ่งจะพิจารณาตามความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ แต่ทั้งนี้การปรับแบบเดิมนั้นจะส่งผลต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคนไม่เท่ากัน ในการกระทำความผิดอย่างเดียวกันที่มีค่าปรับที่เท่ากัน ผู้กระทำความผิดที่ยากจนก็อาจจะได้รับผลกระทบมาก จนอาจรู้สึกเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดอีก ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยก็จะได้ไม่ได้รับผลกระทบอะไรเลยจากโทษดังกล่าว ค่าปรับจำนวนดังกล่าวจึงไม่อาจเป็นการยับยั้งผู้กระทำความผิดที่ร่ำรวยให้ไม่กลับมากระทำความผิดอีกได้ แต่การจะเพิ่มค่าปรับขึ้นจนทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวนั้นก็จะเป็นการสร้างภาระอย่างมหาศาลให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ยากจน การลงโทษปรับในแบบเดิมนั้นจึงไม่อาจสร้างคุณประโยชน์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ การกำหนดอัตราโทษปรับที่เหมาะสมกับความผิดซึ่งจะต้องกำหนดให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดนั้นจึงทำได้ยาก มาตรการลงโทษปรับแบบคำนวณจากรายได้นี้จึงเป็นการ

แก้ปัญหาดังกล่าว มาตรการดังกล่าวได้มีการใช้มานานแล้วในประเทศแถบเหนือของยุโรป และต่อมาได้มีการนำมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่มีขึ้นเมื่อใช้การลงโทษปรับแบบเดิม

การปรับรายวันนี้เป็นมาตรการที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับภาระหนักมาก คือให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับเป็นงวดๆไป จะมีการแบ่งเป็นหลายงวดโดยคำนึงตามสถานภาพ อาชีพ และรายได้ของผู้กระทำความผิดแต่ละรายซึ่งมาตรการนี้จะแตกต่างจากการปรับแบบเดิมที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระค่าปรับทั้งหมดในคราวเดียวกัน

๒. การจำคุกในวันหยุดหรือการจำคุกเป็นระยะๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment) การจำคุกในวันหยุดนี้ถือเป็นมาตรการที่มุ่งยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมาก่อทำความผิดอีกโดยทำให้เกิดความเกรงกลัว เนื่องจากผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรกจะได้สัมผัสกับความเป็นอยู่ในคุกอันเป็นมาตรการที่แยกไม่ให้ผู้กระทำความผิดครั้งแรกได้เรียนรู้พฤติกรรมชั่วร้ายจากผู้กระทำความผิดที่มีสันดานชั่วร้าย และยังก่อให้เกิดตราบาปน้อยกว่าการถูกลงโทษจำคุกอีกด้วย ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกแต่จะไม่ได้รับผลกระทบต่อน้ำที่ทำงาน หรือความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากจะให้ผู้กระทำความผิดได้ไปทำงานหรือใช้ชีวิตประจำวันได้ปกติในวันจันทร์ – วันศุกร์ และจะต้องถูกจำคุกเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์เท่านั้น ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวนี้จะไม่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง ผู้กระทำความผิดชายที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และผู้ที่เคยได้รับการลงโทษจำคุกที่มีอัตราโทษเกิน ๑ เดือน^{๓๕}

๒.๒ กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและกระทบต่อกระบวนการลงโทษจำคุก

๒.๒.๑ ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน^{๓๖}

แต่เดิมนั้นผู้คนไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมากนัก ผู้ต้องขังในสมัยก่อนมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก เนื่องจากผู้คนโดยทั่วไปเห็นว่าผู้ที่กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ที่ชั่วร้าย เมื่อเขาเลือกที่จะกระทำความผิดแล้ว เขาก็ควรที่จะต้องรับโทษให้สาสมกับสิ่งที่เขาได้กระทำ ต่อมาได้มีความตื่นตัวในแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนกันมากยิ่งขึ้น ผู้คนต่างตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิของปัจเจกชนซึ่งเป็นแนวความคิดที่ใช้คานอำนาจของรัฐบาล กล่าวคือรัฐบาลจะไม่สามารถกระทำ

^{๓๕} สมบูรณ์ ประสพเนตร, “มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ”, ใน เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้นคุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข บรรยายที่โรงแรม เดอะแกรนด์, ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓. (อัดสำเนา).

^{๓๖} ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๔๘.

การใดๆ อันเป็นการลิดรอนสิทธิที่ปัจเจกชนพึงมีได้เหมือนเช่นในอดีต สิทธิมนุษยชนได้ถูกให้ความสำคัญและมีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ ได้มีการเรียกร้องให้ปฏิบัติกับผู้คนหลายจำพวกที่ยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยใช้หลักสิทธิมนุษยชน เช่น ในเด็ก สตรี รวมถึงผู้ต้องขัง ทั้งนี้ได้มีการกำหนดข้อตกลงระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อให้ทุกประเทศได้ปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวตามมาตรฐานของสากล

เนื่องจากผู้ต้องขังนั้นถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพต่างๆ มากมาย ทั้งเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพที่จะได้รับการติดต่อกับคนภายนอก ทั้งยังถูกแยกตัวออกจากสังคม บ้างก็ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม และจากแนวความคิดที่ว่าแม้ผู้ต้องขังจะถูกลิดรอนสิทธิต่างๆ ข้างต้นแล้ว ผู้ต้องขังก็ยังคงมีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิต่างๆ นอกรวมทั้งที่ถูกลิดรอนเหลืออยู่ ดังนั้นจึงทำให้มีการเรียกร้องเกิดขึ้น และทำให้สิทธิผู้ต้องขังเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีกฎหมายต่างๆ ขึ้นมารับรองสิทธิของผู้ต้องขัง

เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ (ค.ศ. ๑๙๙๘) ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ ๓ ได้มีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันถือได้ว่าเป็นแสดงออกถึงการให้ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในรูปของกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ทั้งนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนฉบับต่อๆ มานั้นก็ได้มีแนวความคิดพื้นฐานมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เอง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ประเทศต่างๆ ในสหประชาชาติร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเทศจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ในการประชุมดังกล่าวประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมลงคะแนนเสียงรับรองปฏิญญาฉบับนี้เช่นเดียวกัน แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้จะไม่มีผลผูกพันให้ประเทศต่างๆ ต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ถือเป็นรากฐานที่กฎหมายระหว่างประเทศฉบับต่อๆ ภายทุกฉบับได้มีการนำหลักการและแนวความคิดพื้นฐานของปฏิญญาฉบับนี้ไปใช้ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นต้น^{๓๓๗}

๒.๒.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)^{๓๓๘}

^{๓๓๗} กระทรวงต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน [ออนไลน์], ๒๓ เมษายน ๒๕๕๔ แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation> [๒๓ เมษายน ๒๕๕๔]

^{๓๓๘} ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๔๙.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้นเป็นสนธิสัญญา ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับหนึ่งซึ่งถือเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐภาคีของ สนธิสัญญาดังกล่าวต้องปฏิบัติตาม และดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกติกาดังกล่าว

เนื่องจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่ไม่มี ผลผูกพันใดๆอันจะสามารถบังคับให้ประเทศต่างๆจะต้องปฏิบัติตาม ทำให้สหประชาชาติได้มีความ พยายามที่จะทำให้มีกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่จะมีผลผูกพันให้ประเทศต่างๆ ต้องปฏิบัติตามเกิดขึ้น ต่อมาในคริสต์ศักราช ๑๙๖๖ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่มีผล ผูกพันให้ประเทศที่เป็นภาคีต้องปฏิบัติและอนุวัติกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับกติการะหว่าง ประเทศดังกล่าว ทั้งนี้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมืองโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๙ กติการะหว่างประเทศดังกล่าวมีผล บังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐

ทั้งนี้ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้ได้มี บทบัญญัติให้รัฐภาคีมีหน้าที่เสนอรายงานให้แก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งมีหน้าที่ในการ ตรวจสอบการดำเนินการต่างๆอันเกี่ยวกับกติกาดังกล่าว ทั้งนี้รัฐภาคีจะต้องเสนอรายงานภายใน หนึ่ง ปี นับแต่วันที่กติกาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ และหลังจากที่ส่งรายงานฉบับแรกทุกๆ ๕ ปี หรือเมื่อ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนร้องขอให้ส่งรายงานดังกล่าว

จากบทบัญญัติของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้มีการกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการลงโทษจำคุกและการกำหนดกระบวนการลงโทษ จำคุกไว้โดยได้วางหลักดังนี้^{๓๙}

มาตรา ๗ จะไม่มีผู้ใดถูกลงโทษหรือถูกปฏิบัติด้วยวิธีการที่โหดร้าย ทารุณ หรือถูก ทรมาณด้วยวิธีใดก็ตามเช่นว่านั้น ทั้งยังห้ามไม่ให้มีการนำบุคคลใดก็ตามที่ไม่ได้ให้ความยินยอมอย่าง แท้จริงไปทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

มาตรา ๑๐ ข้อ ๓. จะต้องมีการแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กออกจากผู้กระทำ ความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งยังต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กอย่างเหมาะสมกับสถานะและ อายุของเด็กคนนั้นๆ ทั้งนี้ระบบราชทัณฑ์จะต้องมุ่งเน้นที่จะแก้ไขและปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิดให้ เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง

มาตรา ๑๑ ห้ามลงโทษจำคุกบุคคลใดๆด้วยเหตุผลเพียงเพราะบุคคลผู้นั้นไม่ สามารถชำระหนี้ตามที่ได้อำนาจไว้

^{๓๙} กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอยู่หลายฉบับ ทั้งนี้จะขอกว่าเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษจำคุกและการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกซึ่งมีดังนี้

ประเทศไทยได้มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายไม่ให้บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีถูกลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต รวมถึงห้ามลงโทษประหารชีวิตแก่หญิงมีครรภ์และบุคคลวิกลจริต นักโทษประหารชีวิตจะได้รับการลดโทษจากการขอพระราชทานอภัยโทษได้อีกด้วยโดยจะลดโทษเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตแทน^{๔๐}

๒.๒.๓ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment of Punishment)^{๔๑}

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศหนึ่งในหลายฉบับที่มีการนำหลักการและแนวคิดมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้สนธิสัญญานี้ได้มีการย้ำถึงหลักการที่ว่า จะไม่มีบุคคลใดถูกทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือได้รับการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ไร้ซึ่งมนุษยธรรม หรือที่เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรี ตามที่ได้มีการวางหลักไว้แล้วในข้อ ๕ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๗ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง นอกจากนี้ยังได้มีการวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายของคำว่า การกระทำอันเป็นการทรมาน และได้มีการวางหลักให้รัฐที่เป็นภาคีของอนุสัญญานี้มีการแก้ไขกฎหมายภายในให้มีการลงโทษผู้ที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน และมีผลให้เป็นการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนได้อีกด้วย ทั้งนี้สมัชชาสหประชาชาติได้มีการรับรองอนุสัญญานี้ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ประกอบไปด้วยอารัมภบท และบทบัญญัติ ๓๓ ข้อ โดยแบ่งได้เป็นสามส่วน ได้แก่

^{๔๐} กระทรวงต่างประเทศ, รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/UPRTh30Dec11.pdf> [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔]

^{๔๑} โอนทัย วัฒนาพรณิก, “การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. ๑๙๘๔” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๑๓.

ส่วนที่ ๑ ข้อ ๑ - ๑๖ กำหนดความหมายของ “การทรมาน” และมีการวางหลักโดยกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ทั้งยังมีการวางหลักในเรื่องเขตอำนาจของสากลเมื่อมีการกระทำความผิดอันเกี่ยวกับการทรมานเกิดขึ้น และวางหลักในเรื่องของการส่งผู้ร้ายข้ามเขตแดน

ส่วนที่ ๒ ข้อ ๑๗ - ๒๔ วางหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งองค์การที่มีหน้าที่ตรวจสอบดูแลที่เรียกว่า คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน โดยให้ภาคีสมาชิกคัดเลือกและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญอิสระขึ้นมาเป็นจำนวน ๑๐ คน มีการวางหลักเกณฑ์ในเรื่องอำนาจของคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน การดำเนินการเมื่อมีคำร้องเรียนระหว่างรัฐ คำร้องเรียนของปัจเจกบุคคล

ส่วนที่ ๓ ในบทบัญญัติข้อ ๒๕ - ๓๓ วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก รวมถึงกระบวนการในการแก้ไขอนุสัญญา การตั้งข้อสงวน และการระงับข้อพิพาท

อนุสัญญานี้ได้มีการวางหลักในเรื่องของการกระทำการที่ต้องห้ามกระทำโดยเด็ดขาดไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์หรือข้ออ้างใดๆก็ตามนั้น ห้ามไม่ให้เจ้าพนักงานของรัฐกระทำการรวมทั้งละเว้นกระทำการ ยุยง ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำใดๆสองประการ ได้แก่ “การทรมาน” และ “การปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” ซึ่งรัฐภาคีของอนุสัญญานี้มีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการใช้มาตรการใดๆก็ตาม รวมถึงการแก้ไขกฎหมายภายใน ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินการใดๆเพื่อให้มีสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ ทั้งจะต้องมีการชดเชยเยียวยาด้วยวิธีการต่างๆให้แก่เหยื่อและผู้ที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งจะต้องมีการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำผิด ทั้งนี้ “การทรมาน” ตามความหมายของอนุสัญญานี้หมายถึง การกระทำของเจ้าพนักงานรัฐ หรือการกระทำของบุคคลอื่นที่เกิดจากการ ยุยง ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานรัฐ อันทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานแสนสาหัส ไม่ว่าจะทางร่างกาย หรือจิตใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล สารสนเทศหรือคำรับสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น หรือการลงโทษ หรือข่มขู่ให้กลัว หรือบังคับขู่เข็ญ โดยการเลือกปฏิบัติ ส่วน “การปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” นั้นอนุสัญญานับนี้ไม่ได้ให้คำนิยามของคำดังกล่าวไว้ เนื่องจากเห็นว่าเมื่อสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลานั้นจะส่งผลให้การให้คำนิยามของคำดังกล่าวอาจจะทำให้การกระทำบางอย่างไม่ตกอยู่ภายใต้ขอบข่ายของอนุสัญญานี้

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญานี้ โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๐ และอนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา มีผลให้ทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้และประเทศไทยจะมีหน้าที่ต้องทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมานในเรื่องเกี่ยวกับผลของการดำเนินการในด้านต่างๆตามอนุสัญญานี้ ทั้งนี้จะต้องมีการเสนอ

รายงานฉบับแรกภายใน ๑ ปี หลังจากที่อนุสัญญานี้มีผลบังคับ และจะต้องมีการเสนอรายงานทุกๆ ๔ ปี นับแต่วันที่มีการเสนอรายงานฉบับแรก เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบรายงานฉบับแรกเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่ประเทศไทยได้มีการดำเนินการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญานี้ โดยหลังจากนั้นกระทรวงการต่างประเทศได้มีการเสนอรายงานดังกล่าวต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน

นอกจากนี้ประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ดังนี้^{๕๒}

มาตรา ๓๒ ของรัฐธรรมนูญ ได้ห้ามไม่ให้มีการทรมานและการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของการกระทำความผิดที่ถือได้ว่าเป็น “การทรมาน” ตามข้อ ๑ ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี แต่ยังคงมีการแก้ไขนิยามของคำว่า “การทรมาน” และควรจะมีการทำให้ “การทรมาน” เป็นความผิดฐานหนึ่งโดยเฉพาะในกฎหมายไทย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้มากขึ้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการวางหลักในการห้ามมิให้ใช้การทรมานในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี รวมทั้งห้ามมีการทรมานบุคคลใดๆ เพื่อให้เขายอมรับสารภาพ และห้ามนำหลักฐานที่ได้ด้วยวิธีการใดๆ อันไม่ชอบด้วยกฎหมายมาอ้างต่อศาล ผู้ต้องหาทุกคนจะต้องได้รับการตรวจร่างกายเมื่อถูกส่งตัวไปยังเรือนจำตามระเบียบราชทัณฑ์ นอกจากนี้กฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ยังให้สิทธิผู้ที่ถูกทรมานในการเรียกให้มีการใช้ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการที่ตนถูกทรมาน

ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการในระบบราชทัณฑ์นั้น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๑๔ ได้วางหลักห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังเว้นแต่เป็นบุคคลที่ที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิต หรือร่างกายของตนเองหรือของผู้อื่น และเป็นบุคคลที่ที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม โดยจะมีคณะกรรมการทบทวนคำสั่งในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังและประเมินสถานการณ์ทุกๆ ๑๕ วัน นอกจากนี้กฎหมายยังห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการเพื่อเป็นการลงโทษ รวมทั้งห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่มีอายุเกิน ๖๐ ปีและผู้ต้องขังที่เป็นหญิง นอกจากนี้ในส่วนของสภาพเรือนจำ สถานที่คุมขัง และสถานที่กักตัวนั้น ประเทศไทยได้

^{๕๒} กระทรวงต่างประเทศ, รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/UPRTh30Dec11.pdf> [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔]

ดำเนินการปรับปรุงสภาพของสถานที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีฯ หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน

๒.๒.๔ มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoner)^{๔๓}

องค์การสหประชาชาติได้พยายามกำหนดมาตรฐานดังกล่าวขึ้นโดยนำหลักการและทางปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเหมาะสมต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และสร้างประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการเรือนจำ เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ โดยองค์การสันนิบาตชาติได้มีข้อเสนอต่อคณะกรรมการราชทัณฑ์ระหว่างประเทศ (IPPC) ทำการประชุมที่กรุงเบิร์น (Berne) จนกระทั่งต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๘ องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้มีการวางหลักเกณฑ์เป็นข้อกำหนดของมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องซึ่งต่อมาได้เป็นที่แพร่หลายเป็นแบบฉบับของนานาอารยประเทศ

เนื่องจากข้อกำหนดดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายและไม่มีสภาพบังคับ ประเทศต่างๆจะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่มีการพยายามส่งเสริมให้ประเทศต่างๆพยายามปฏิบัติตามข้อบังคับดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยในการประชุมขององค์การสหประชาชาติที่ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อบุคคลที่กระทำความผิดในครั้งต่อมา โดยเฉพาะในการประชุมครั้งที่ ๔ ครั้งที่ ๕ และครั้งที่ ๗ องค์การสหประชาชาติได้พยายามในการทำให้ข้อกำหนดมาตรฐานนี้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องมีอยู่ทั้งสิ้น ๙๕ ข้อ โดยแยกออกเป็น

ข้อสังเกตเบื้องต้น ประกอบด้วยข้อกำหนดข้อ ๑ - ๕

ส่วนที่ ๑ ข้อกำหนดทั่วไป ประกอบด้วยข้อกำหนดข้อ ๖ - ๕๕

ส่วนที่ ๒ ข้อกำหนดที่ใช้กับผู้ต้องขังประเภทพิเศษ ประกอบด้วยข้อกำหนดข้อ ๕๖ - ๙๕ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ หัวข้อ

- ก. ผู้ต้องขังที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุก
- ข. ผู้ต้องขังที่วิกลจริตและจิตไม่ปกติ
- ค. ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างสอบสวนและรอการพิจารณา
- ง. ผู้ต้องขังในคดีแพ่ง

^{๔๓} ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๕๑-๖๘.

จ. บุคคลที่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยไม่ผ่านกระบวนการพิพากษาคดีของศาล

มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกมีดังนี้^{๔๔}

ข้อ ๘ การจำแนกประเภทนักโทษนั้น ได้กำหนดให้ต้องจำแนกตามเพศ โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ ความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข จะต้องมีการแยกผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาด ต้องมีการแยกนักโทษในคดีแพ่งออกจากนักโทษคดีในอาญา ต้องมีการแยกนักโทษที่เป็นเยาวชนออกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่

ข้อ ๓๓ เครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และเสื้อทรมาน ต้องไม่นำมาใช้เพื่อการลงโทษ หรือนำมาใช้เพื่อการจองจำนักโทษ ส่วนเครื่องพันธนาการอย่างอื่นจะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

(ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีของนักโทษในระหว่างที่มีการขนย้ายนักโทษ แต่ทั้งนี้ควรจะต้องถอดเครื่องพันธนาการเหล่านั้นออกเมื่อมีการนำนักโทษไปที่ศาลหรือหน่วยงานอื่นของฝ่ายบริหาร

(ข) ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์

(ค) ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเรือนจำ ในกรณีที่มีการควบคุมตัวนักโทษโดยวิธีอื่นใช้ไม่ได้ผล ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาที่นักโทษทำร้ายตนเองหรือทำร้ายผู้อื่น หรือเพื่อเป็นการป้องกันการทำลายทรัพย์สิน ในกรณีเช่นนี้ผู้บังคับบัญชาเรือนจำจะต้องปรึกษาแพทย์และรายงานต่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงถัดไปด้วย

ข้อ ๓๔ รูปแบบและลักษณะของการใช้เครื่องพันธนาการนั้นจะต้องมีการกำหนดโดยหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ และเครื่องพันธนาการนั้นจะใช้ได้เพียงในระยะเวลาที่จำกัด และใช้ได้เท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

ข้อ ๕๗ การจำคุกหรือมาตรการอื่นๆ ที่เป็นการกักตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมภายนอกนั้น เป็นการตัดสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดคนนั้น ดังนั้นระบบเรือนจำจึงไม่ควรซ้ำเติมสภาพของผู้ต้องขังให้มีความเลวร้ายมากขึ้นกว่าเดิม เว้นแต่ในกรณีที่มีการจำแนกประเภทของนักโทษโดยชอบธรรมหรือเพื่อต้องการรักษาภาวะเยียบและความถูกต้องไว้

ข้อ ๕๘ วัตถุประสงค์และความชอบธรรมของการลงโทษจำคุก หรือมาตรการลงโทษอื่นคือเพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจำคุกครบกำหนดตามคำ

^{๔๔} มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

พิพากษาแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะกลับคืนสู่สังคมโดยมีความมุ่งหวังว่าเขาจะกลับตนเป็นคนดีและสามารถประกอบอาชีพด้วยความสุจริต

ข้อ ๕๙ เรือนจำควรที่จะมีการดำเนินการและการช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยมีการแก้ไขเยียวยา การให้ศึกษา การอบรมทางคุณธรรมและทางด้านจิตใจ ตลอดจนควรจัดให้มีการช่วยเหลือโดยมุ่งแก้ไขเยียวยานักโทษให้เหมาะสมกับความต้องการของนักโทษแต่ละรายด้วย

ข้อ ๖๐ (๒) ก่อนจะถึงกำหนดเวลาพ้นโทษทางเรือนจำต้องจัดมาตรการจำเป็นมาเพื่อรองรับให้นักโทษคนนั้นได้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข เรือนจำจะต้องมีกระบวนการก่อนปล่อยตัวที่จัดในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังอื่นที่เหมาะสม หรือการปล่อยตัวไปภายใต้การควบคุมดูแลซึ่งการควบคุมดูแลนี้ไม่ควรที่จะมอบหมายให้ตำรวจเข้ามาจัดการ แต่ควรที่จะอาศัยความร่วมมือจากชุมชน

ข้อ ๖๑ การบำบัดแก้ไขนักโทษจะต้องไม่เป็นการตัดขาดนักโทษออกจากชุมชน จะต้องให้นักโทษได้มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้เรือนจำควรมีข้อมูลรายชื่อของหน่วยงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานบำบัดฟื้นฟูแก้ไขไว้เพื่อช่วยเหลือในการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษต่อไป ควรมีการประสานงานกับทุกองค์กรที่มีผู้ทำงานด้านสังคมเกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักโทษ ครอบครัวของนักโทษ หน่วยงานที่บำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม ทุกขั้นตอนควรมีมาตรการดูแลเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย กำหนดโทษตามคำพิพากษา สิทธิประโยชน์ สวัสดิภาพทางสังคม และประโยชน์ทางสังคมอื่นๆของนักโทษให้มากที่สุด

ข้อ ๖๒ วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทนักโทษคือ

(ก) เพื่อเป็นการแยกนักโทษออกจากนักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรมและความประพฤติที่ชั่วร้าย ทั้งยังเป็นการป้องกันการเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวจากนักโทษที่มีพฤติกรรมเลวร้ายอีกด้วย

(ข) เพื่อประโยชน์และความสะดวกในการจัดหามาตรการต่างๆที่เหมาะสมมาบำบัดฟื้นฟูแก่นักโทษ ทำให้ต้องมีการคัดแยกประเภทของนักโทษ

ข้อ ๖๓ ควรจัดให้มีเรือนจำหลายประเภทและจัดให้มีการแยกแดนต่างๆหลายแดนตามประเภทของนักโทษ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของนักโทษนั้น

ข้อ ๖๔ ควรมีการศึกษาถึงบุคลิกภาพของนักโทษในทันทีที่รับนักโทษเข้าสู่เรือนจำ และอาศัยข้อมูลดังกล่าวรวมถึงความต้องการของนักโทษเฉพาะราย อีกทั้งความสามารถและแนวโน้มของนักโทษคนนั้นในการพิจารณาจัดหามาตรการหรือแผนอบรมที่มีความเหมาะสมกับนักโทษ

ข้อ ๗๑ กล่าวถึงลักษณะของงานที่จะให้นักโทษทำซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

(๑) ไม่เป็นงานที่หนักเกินสมควร

(๒) งานที่จะให้นักโทษทำนั้นต้องมีลักษณะงานที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของนักโทษซึ่งจะต้องมีแพทย์ให้การรับรอง

(๓) ควรให้นักโทษทำงานในเวลาปกติของการทำงานโดยทั่วไป

(๔) ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องวิชาชีพให้แก่นักโทษโดยเฉพาะนักโทษที่อยู่ในวัยทำงาน

(๕) มีการฝึกฝนในเรื่องทักษะต่างๆในการประกอบอาชีพอย่างสุจริตให้แก่นักโทษเพื่อที่นักโทษจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพอย่างสุจริตเมื่อพ้นจากเรือนจำแล้ว

(๖) นักโทษมีสิทธิที่จะเลือกวิชาชีพตามที่ตนเองถนัด ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ความเหมาะสมและข้อกำหนดทางปกครอง รวมถึงภายใต้กฎระเบียบของเรือนจำ

ข้อ ๗๒ การจัดการและลักษณะของงานที่จัดให้นักโทษในเรือนจำนั้นควรมีลักษณะเหมือนกันกับงานในสังคมนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อว่าจะได้เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่นักโทษให้สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติหลังจากพ้นโทษจำคุกไปแล้ว ผลประโยชน์ที่นักโทษควรจะได้รับจากการทำงานในเรือนจำนั้น จะต้องถือเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการที่เรือนจำจะแสวงหาผลกำไรจากการประกอบกิจการภายในเรือนจำนั้น

มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษนั้นเป็นแนวทางที่ประเทศต่างๆได้ร่วมกันคิดค้นขึ้นเพื่อที่จะหามาตรฐานของการปฏิบัติต่อนักโทษที่มีความเป็นสากล เพื่อเป็นต้นแบบให้ประเทศต่างๆได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายหรือออกนโยบายต่างๆขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษ แต่อย่างไรก็ตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษนี้ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย เป็นแค่เพียงแม่แบบให้ประเทศต่างนำไปใช้เท่านั้นซึ่งหากประเทศใดมีแนวทางในการปฏิบัติต่อนักโทษที่ต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าวก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศนั้นเท่านั้น

๒.๒.๕ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)^{๔๕}

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลกโดยทุกประเทศในโลก ยกเว้น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศโซมาเลียได้ให้สัตยาบัน โดยสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้รับรองอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ และมีผลบังคับใช้วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ทั้งนี้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อ

^{๔๕} อัจฉรา ฉายากุล, ชมพูนุท เฉลิมศิริกุล และปิยนุช วุฒิพัฒนะ, พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕.

วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ได้วางหลักว่า เด็กหมายถึง บุคคลใดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น นอกจากนี้ยังได้มีการวางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นการเน้นย้ำถึงสิทธิของเด็กว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการการดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงยังต้องการการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเกิดด้วย

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กประกอบด้วยบทบัญญัติ ๕๔ ข้อ โดยระบุรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ว่าทุกประเทศต้องรับประกันเด็กในประเทศของตน ได้แก่

(๑) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการดูแลสุขภาพโดยทั่วไป ได้รับความสุข และอยู่อย่างปลอดภัย

(๒) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเด็ก ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ศาสนา เพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ชาติพันธุ์ หรือสถานะอื่นๆของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองทางกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีโอกาสเท่าเทียมกัน

(๓) สิทธิที่เด็กจะได้รับการปกป้องจากการถูกผู้อื่นทำร้าย การถูกกระทำการใดๆอันเป็นการละเมิดต่อเด็ก การถูกทอดทิ้ง และการแสวงประโยชน์จากเด็กในทุกรูปแบบ

(๔) สิทธิที่ในการมีส่วนร่วม สิทธิที่จะแสดงออก สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น รวมถึงสิทธิที่จะมีผู้รับฟังความคิดเห็นต่างๆของเด็ก และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

นอกจากนี้รัฐภาคีจะต้องทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กที่สร้างขึ้นเพื่อดำเนินการตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่รัฐภาคีจะต้องดำเนินการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทั้งนี้รัฐภาคีมีหน้าที่ในการจัดทำรายงานว่ามีการปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวอย่างไรบ้าง มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ รวมทั้งมีการใช้มาตรการอะไรบ้างในการแก้ปัญหาดังกล่าว และจะต้องเสนอรายงานดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กภายในระยะเวลา ๒ ปีนับตั้งแต่วันที่อนุสัญญามีผลใช้บังคับ และรายงานหลังจากมีการส่งรายงานฉบับแรกทุกๆ ๕ ปี

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับลงโทษจำคุก ในข้อ ๓๘ ของอนุสัญญาดังกล่าว ที่กำหนดสิทธิของเด็กเกี่ยวกับเรื่องการลงโทษไว้ว่า

รัฐภาคีประกันว่า

(ก) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีจะไม่ถูกลงโทษประหารชีวิต หรือโทษจำคุกตลอดชีวิต และจะไม่มี การลงโทษเด็กโดยการทรมาน ทารุณโหดร้าย ไร้ซึ่งมนุษยธรรม

(ข) เด็กทุกคนจะไม่ถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่พึงมีโดยไม่เหมาะสม การจำคุกหรือกักขังเด็กนั้นจะต้องใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเมื่อไม่สามารถใช้มาตรการอื่นได้แล้ว การจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้นจะต้องกระทำอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้จะต้องจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยมีกำหนดระยะเวลาที่สั้นที่สุดที่สามารถเป็นไปได้

อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในโดยได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีผลเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว โดยมาตรา ๑๘ วรรคสอง และวรรคสาม ของประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้บัญญัติ ไม่ให้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ด้วยโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิต และให้ลดโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตลง เหลือแค่โทษจำคุก ๕๐ ปี ในกรณีที่บุคคลนั้นมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในขณะที่กระทำความผิด

๒.๒.๖ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง

ผู้ต้องขังที่เป็นหญิงนั้นประสบปัญหาความยากลำบากมากมายเมื่อต้องมาอยู่ในเรือนจำ ทั้งในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ทั้งในเรื่องการตั้งครุภะระหว่างอยู่ในเรือนจำ ประเทศไทยภายใต้แรงผลักดันของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้ต้องขังที่เป็นหญิง ทำให้เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ องค์การสหประชาชาติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ ๖๕ ได้ให้ความเห็นชอบ ต่อข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non - Custodial Measures of Women Offenders) หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) แม้ข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีสภาพบังคับให้ประเทศอื่นต้องปฏิบัติตามแต่ก็ถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศอื่นต่างนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาระบบราชทัณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงในประเทศของตน^{๕๖}

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพฯขึ้น ประเทศไทยจึงควรที่จะต้องเป็นแบบอย่างให้แก่ประเทศต่างๆในการที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับ

^{๕๖} กระทรวงยุติธรรม, สหประชาชาติเห็นชอบข้อกำหนดกรุงเทพฯว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.moj.go.th/en/moj-k2?view=item&id=28881>. [๒๗ มีนาคม ๒๕๕๗]

ระบบราชทัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดดังกล่าว ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงในด้านต่างๆเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงให้เป็นไปตามมาตรฐานของข้อกำหนดดังกล่าวดังนี้^{๔๗}

๑. เนื่องจากเก่าแก่ของทัณฑสถานทำให้สภาพแวดล้อม รวมถึงโครงสร้างต่างๆไม่มีความเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิง จึงได้มีการเพิ่มงบประมาณเพื่อดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของทัณฑสถานหญิงรวมถึงมีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของห้องขังของผู้ต้องขังหญิงทั่วประเทศ

๒. มีการจัดอบรมในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามหลักการในข้อกำหนดกรุงเทพให้แก่ผู้คุมหญิง เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง

๓. ได้มีการคัดเลือกทัณฑสถานหญิงจำนวน ๑๕ แห่งเพื่อปรับปรุงให้เป็นทัณฑสถานหญิงต้นแบบโดยนำข้อกำหนดกรุงเทพมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง เช่น เรือนจำกลางราชบุรี เป็นต้น

๔. มีการปรับปรุงในเรื่องการตรวจค้นผู้ต้องขังหญิงโดยจัดให้มีสถานที่มืดซิดเพื่อใช้ในการตรวจค้นโดยเฉพาะ มีการเลี่ยงการสัมผัสตัวผู้ต้องขังโดยนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อตรวจค้นร่างกาย การตรวจร่างกายนั้นผู้ต้องขังไม่จำเป็นต้องเปลื้องผ้าทั้งหมด

๕. มีการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบปะกับบุตรหรือมารดาของผู้ต้องขังที่มาเยี่ยม โดยจะจัดให้มีการพบปะกันในสถานที่จัดเตรียมไว้ให้ การเปิดโอกาสให้บุตรและมารดาสามารถเยี่ยมผู้ต้องขังได้นั้นเป็นไปตามมาตรฐานของข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อที่ ๒๘

๖. มีการอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงอยู่ร่วมกับบุตรที่มีอายุไม่ถึง ๖ ปี ในทัณฑสถานได้ ทั้งนี้ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างห้องขังให้ผู้ต้องขังหญิงและลูกเป็นการเฉพาะ มีการอบรมผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ในเรื่องการเลี้ยงเด็กจนถึงการเตรียมความพร้อมที่จะส่งตัวเด็กให้กับแผนกดูแลเด็กต่อไป

๗. ผู้ต้องขังหญิงมีสิทธิที่จะดำเนินการร้องขอให้มีการส่งตัวไปอยู่ในทัณฑสถานที่อยู่ใกล้บ้านตนได้

๘. มีห้องพยาบาลสำหรับผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ ทำให้ผู้ต้องขังหญิงไม่ต้องไปใช้ห้องพยาบาลร่วมกับผู้ต้องขังชาย

^{๔๗} สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, TIJ เผยความคืบหน้าการเผยแพร่ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ในไทยแก่สายตาชาวโลก [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tijthailand.org/main/th/content/172.html> [๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔]

บทที่ ๓

แนวความคิดในการลงโทษจำคุกและกระบวนการลงโทษจำคุก ของประเทศไทย

๓.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกของประเทศไทย

แนวความคิดในการลงโทษของประเทศไทยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัยซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆที่มาผลักดันให้แนวคิดดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงไปของแนวคิดในการลงโทษจำคุกนั้นได้ส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน การแบ่งยุคเพื่อที่จะศึกษาแนวคิดในการลงโทษจำคุกของประเทศไทยนั้น จะมีความแตกต่างจากการแบ่งยุคเพื่อที่จะศึกษาแนวคิดในการลงโทษจำคุกของชาติตะวันตก การศึกษาแนวคิดในการลงโทษจำคุกในประเทศไทยนั้นจะแบ่งเป็นการศึกษาแนวคิดในการลงโทษจำคุกสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น แนวคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปฏิรูประบอบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และแนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบัน

๓.๑.๑ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

โทษจำคุกนั้นมีมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว แต่โทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่เหมือนโทษจำคุกอย่างในปัจจุบัน คือเมื่อจะมีการควบคุมตัวก็จะควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ที่บ้านของตระลาการ หรือนำไปใส่กรงขังหรือใส่สังขลิกบัญชีไว้ซึ่งเป็นเพียงการใส่โซ่ตรวนไว้เท่านั้น และการคุมขังในสมัยนั้นส่วนใหญ่จะไม่มีกำหนดระยะเวลา การจะพ้นจากที่คุมขังได้นั้นอาจเกิดจากพระมหากษัตริย์ของพระมหากษัตริย์ หรือเกิดจากการที่ตระลาการนำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษเท่านั้น เห็นได้ว่าแนวคิดในเรื่องระยะเวลาของการลงโทษจำคุกที่ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์นั้น มีความสอดคล้องกับการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีความเชื่อว่ากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพ หรือเทวราช ความเชื่อดังกล่าวนั้นได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูซึ่งลัทธินี้ถือว่าพระมหากษัตริย์ไม่ใช่มนุษย์ปุถุชนทั่วไปแต่ทรงเป็นร่างอวตารของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ อีกทั้งยังเป็นเจ้าชีวิตของประชาชนทุกคน การที่พระองค์

ทรงป็นสมมติเทพที่ยิ่งใหญ่นี้เองทำให้ต้องมีการสร้างกฎระเบียบรวมถึงพิธีการต่างๆขึ้นมารองรับ^๑ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในเรื่องกำหนดระยะเวลาของการจำคุกในยุคนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านรูปแบบการปกครองแม้กฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีการกำหนดถึงโทษจำคุกเอาไว้ แต่โทษหรือพระราชอาญาที่ใช้ลงโทษแก่คนในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมักจะไม่ใช่โทษจำคุก โทษที่มีปรากฏในกฎหมายในอดีตส่วนมากนั้นมักเป็นมหันตโทษคือโทษฟืนคอริบเรื่อน ส่วนโทษที่หนักกว่าโทษฟืนคอริบเรื่อนคือโทษประหารชีวิตทั้งโคตร โทษที่เบาลงมากคือโทษทวน โทษประจาน ถ้ากระทำความผิดโดยหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ก็จะถูกลงโทษด้วยการแหะปาก ถ้าขโมยของก็จะถูกลงโทษโดยการตัดมือตัดเท้า โทษที่เบาลงมาจากโทษดังกล่าวคือโทษปรับไหม แต่กฎหมายในยุคนี้จะไม่ค่อยมีการนำผู้กระทำความผิดไปใส่ไว้ในที่คุมขัง แม้ในสมัยนี้จะมีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการใส่ชื่อคาแต่ก็เป็นเพียงการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใส่เครื่องพันธนาการไว้ที่กลางตลาดเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการนำผู้กระทำความผิดไปคุมขังไว้ในคุก สาเหตุที่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ค่อยลงโทษโดยการจำคุกนักเนื่องมาจากในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ค่อยมีคุกหลวง และมีแนวความคิดที่ว่าถ้าผู้นำผู้กระทำความผิดไปขังไว้ในคุกหลายๆจะทำให้ไม่มีข้าวปลาอาหารให้แก่ผู้กระทำความผิด^๒ เนื่องจากสังคมในสมัยนั้นมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่ออาหารการกินยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด จนอาจกล่าวได้ว่า “ภัยอันร้ายแรงที่สุดสำหรับคนกรุงเก่ายิ่งกว่าศึกพม่า ดูเหมือนจะเป็นทุพภิกขภัยไม่มีข้าวกิน” อันเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ดังจะเห็นจากที่มีการกล่าวถึงเรื่องข้าวปลาอาหารในกฎหมายแทบจะทุกลักษณะ เช่น ในพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จตั้งแต่บทที่ ๑ ไปจนถึงบทที่ ๓๖ ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่แสดงให้เห็นว่าอาหารเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้คนในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่นมีบทเฉพาะว่า “ถึงเทศกาลเดือน หก เดือนเก้า เมื่อข้าวเป็นต้นลำ ให้ผูกช้างม้าโคกระบือเสี้ยอย่าปล่อย ถ้าเจ้าของปล่อยให้มันหลุดไปกินข้าวท่าน เจ้าของต้องรับผิด”^๓ นอกจากนี้หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีโทษจำคุกในประเทศไทยมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาละกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือ มีการบัญญัติถึงโทษจำคุกไว้ในกฎหมายตราสามดวง ไม่ว่าจะป็นกฎหมายตราสามดวงว่าด้วยกฏมณเฑียรบาลที่ตราในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะโจร เป็นต้น การลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้มีแนวความคิดในการลงโทษที่มุ่งเน้นไปในทางแก้แค้นทดแทนดังจะเห็นได้จากวิธีการลงโทษที่มีความทารุณโหดร้าย

^๑ ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย หน่วยที่ ๑ - ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗๒.

^๒ เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา, (กรุงเทพมหานคร: ศิวพร, ๒๕๑๐), หน้า ๘.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

๓.๑.๒ แนวความคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๕

ชาติตะวันตกทั้งหลายได้มีความพยายามที่จะติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรี
ทางการทูตกับประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้วแต่เนื่องจากประเทศไทยในสมัยนั้นโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการส่วนพระองค์ที่จะไม่ทรง
ยุ่งเกี่ยวกับชาติตะวันตกมากนัก ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปใน
หลายๆด้าน รวมถึงการปฏิรูปกฎหมายอันเห็นได้จากการนำกฎหมายของตะวันตกมาใช้เป็น
แบบอย่างในหลายๆเรื่อง สาเหตุหลักสำคัญสองประการที่ทำให้ประเทศไทยต้องยอมปฏิรูประบบ
กฎหมาย รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษคือ ปัญหาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เนื่องจาก
สนธิสัญญาเบาริงที่ไทยได้ทำไว้กับอังกฤษ สนธิสัญญาเบาริงนั้นได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับเรื่องสิทธิสภาพ
นอกอาณาเขตที่ได้มีหลักเกณฑ์ว่า หากคนชาติอังกฤษรวมถึงคนในบังคับของอังกฤษทำผิดตาม
กฎหมายของไทย ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายไทย^๕ ทั้งนี้ชาติตะวันตกได้ให้เหตุผลที่ต้องมีข้อตกลงใน
เรื่องดังกล่าวว่า กฎหมายของไทยล้าสมัย และมีการลงโทษโดยใช้วิธีที่รุนแรงโหดร้าย นอกจากนี้
สนธิสัญญาเบาริงที่ทำกับอังกฤษแล้ว ไทยยังต้องยอมทำสนธิสัญญากับชาติอื่นๆอีกมากมายซึ่งต่อมา
ไทยได้ถูกกดดันให้ทำสนธิสัญญาในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศที่เป็นอาณานิคมของ
ชาติตะวันตกเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ไทยจะเสียเปรียบในเรื่องเขตอำนาจศาลจากสนธิสัญญาดังกล่าว
แล้ว สนธิสัญญาดังกล่าวยังทำให้ไทยเสียเปรียบในด้านเศรษฐกิจอีกด้วย เช่น ข้อตกลงที่ให้ประเทศ
ไทยมีสิทธิเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละสาม และไทยต้องยกเลิกการผูกขาดของพระคลังสินค้า
สาเหตุประการที่สองคือ ชาติตะวันตกเห็นว่ากฎหมายของไทยนั้นมีความล้าหลังมากโดยเฉพาะ
กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาจึงเป็นสาเหตุให้ชาติตะวันตกต้องทำสนธิสัญญาที่มี
ข้อตกลงเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับไทย การที่กฎหมายของไทยล้าสมัยนั้นอาจเป็นเพราะ
กฎหมายไทยมีมานานแล้วและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นอาจทำให้กฎหมายเฉพาะเรื่องที่มีอยู่
เดิมไม่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว

กฎหมายที่มีการปฏิรูปใหม่ของไทยนี้มีการให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชนมาก
ขึ้น มีการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยจะถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังได้มีการ

^๕ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๑๓๕ - ๑๓๗.

^๕ สนธิสัญญาเบาริง ข้อ ๒ “...ถ้าคนในบังคับของอังกฤษเกิดทะเลาะวิวาทขึ้นกับคนที่อยู่ในบังคับของไทย หาก
กงสุลกับเจ้าพนักงานฝ่ายไทยได้ปรึกษาและตัดสินให้คนที่อยู่ในบังคับของอังกฤษทำผิด ให้กงสุลลงโทษผู้ที่อยู่ในบังคับของ
อังกฤษตามกฎหมายอังกฤษ หากคนที่อยู่ในบังคับของไทยเป็นฝ่ายผิด ไทยจะทำโทษผู้ที่อยู่ในบังคับของไทยตามกฎหมาย
ไทย ถ้าผู้อยู่ในบังคับไทยวิวาทกันเอง กงสุลจะไม่เอาเป็นธุระ แต่หากผู้ที่อยู่ในบังคับของอังกฤษเป็นความกันเอง ไทยจะไม่
เอาเป็นธุระ”

ยกเลิกจารีตนครบาลอันโหดร้ายเนื่องมาจากแนวความคิดในด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ทั้งนี้แนวคิดในการลงโทษจำคุกในสมัยนี้ได้มีแนวคิดที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ในสมัยนี้ได้มีการจัดระเบียบคุกและตารางใหม่ ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดโทษขั้นสูง ขั้นต่ำ รวมถึงมีการให้อำนาจศาลกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษา กรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรก หรือกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ เพื่อประโยชน์ในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น และมีหลักการและวิธีการลงโทษที่ผ่อนคลายความทารุณโหดร้ายลงไปมาก และยังเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการประกาศว่า “เป็นการสมควรที่จะให้มีพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำใช้เป็นกฎหมายสำหรับแผ่นดินเพื่อให้เสนาบดี เจ้าหน้าที่ได้มีโอกาสจัดเรือนจำให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น” โดยมีการตรา พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ ขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกในยุคปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีเริ่มแนวคิดที่มุ่งเน้นไปในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังเห็นได้จากการมีบทบัญญัติกฎหมายที่ผ่อนคลายความทารุณโหดร้ายลง และมีบทบัญญัติกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้น แนวความคิดในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวนี้เกิดจากการผลักดันของปัจจัยทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกฎหมายเพื่อที่จะแก้ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

๓.๑.๓ แนวคิดในการลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบัน

หลังจากมีการปฏิรูปกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วนั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตราพระราชบัญญัติประกาศจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นโดยได้มีการรวมคุกกองมหันตโทษและคุกกองลหุโทษกับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ และตั้งขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์ และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจองจำนักโทษโดยใช้เครื่องพันธนาการขึ้น มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องระเบียบวินัยของนักโทษและมีการลงโทษนักโทษที่ฝ่าฝืนระเบียบวินัยดังกล่าว ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาวะเศรษฐกิจมีความฝืดเคืองจึงได้มีการยุบกรมราชทัณฑ์ อันสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ตลอดจนกฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆของสหประชาชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์เท่าที่เหมาะสมกับสถานการณ์และงบประมาณของประเทศไทยในยุคนั้น อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยด้าน

กฎหมายระหว่างประเทศ ราชทัณฑ์ไทยในปัจจุบันนั้นมีหน้าที่ควบคุมดูแลเรือนจำและแก้ไขฟื้นฟูนักโทษให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง ควบคุมการลงโทษแก่นักโทษเพื่อให้เป็นไปตามโทษที่ศาลกำหนดไว้ และยังมีหน้าที่วางแผนรวมถึงกำหนดทิศทางของการราชทัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับการราชทัณฑ์ของสากล จึงจะเห็นได้ว่าแนวคิดในการลงโทษจำคุกของประเทศไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาไปในแนวทางที่มีความสอดคล้องกับแนวทางของสากล แต่ทั้งนี้ก็ยังคงมีแนวทางที่ผสมผสานระหว่างการลงโทษผู้กระทำความผิดและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นมาตรการที่จำเป็นของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้นกว่าในยุคก่อนๆ และในปัจจุบันมีแนวคิดว่าการลงโทษจำคุกเป็นการสร้างรอยมลทินหรือตราบาปให้แก่ผู้กระทำความผิด และยังสร้างผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อจิตใจของผู้กระทำความผิดอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองทำให้นักอาชญาวิทยาเห็นว่าควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพฤติการณ์และลักษณะความร้ายแรงของความผิดนั้น รวมทั้งยังมีแนวคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกเป็นวิธีการที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ควรใช้โทษจำคุกในการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในคดีร้ายแรงเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย แต่ไม่ควรนำมาใช้กับผู้ที่ไม่ได้มีสันดานเป็นอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดครั้งแรก จึงได้มีความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยพยายามใช้มาตรการอื่นแทนการจำคุกให้มากขึ้น^๖ เช่น การคุมความประพฤติ การไกล่เกลี่ยคดีพิพาทก่อนเข้าสู่ชั้นศาล การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง รวมถึงการพยายามที่จะยกเลิกโทษจำคุกในความผิดอาญาบางประเภท เป็นต้น

๓.๒ กระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย

การลงโทษผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณนั้นจะมีวัตถุประสงค์เน้นหนักไปในทางที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก และเพื่อที่ประชาชนคนอื่นจะได้ไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่างอันเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม ทั้งยังเป็น การลงโทษเพื่อแก้แค้นให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลกระทบที่ตนได้กระทำไว้ ดังนั้นโทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณจึงเต็มไปด้วยความสยดสยอง น่ากลัว และป่าเถื่อน ตามแต่ที่ผู้มีอำนาจในสมัยนั้นจะคิดค้นขึ้นมาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด การลงโทษในสมัยโบราณจึงมีอยู่มากมายหลายวิธี^๗ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษในแต่ละยุคสมัยนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของแนวความคิดของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมแต่ละยุคสมัยซึ่งแนวความคิดของผู้คนในสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมนั้นๆ กระบวนการลงโทษจำคุกใน

^๖ ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๗๒.

^๗ ชาย เสวิกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๒๑๖.

ประเทศไทยนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคเช่นเดียวกันซึ่งจะศึกษาตั้งแต่กระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยา กระบวนการลงโทษจำคุกตามกฎหมายตราสามดวง กระบวนการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ กระบวนการลงโทษจำคุกตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ กระบวนการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกระบวนการลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา

๓.๒.๑ กระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยา

กระบวนการจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นจะต่างจากการจำคุกในปัจจุบัน คือจะเป็นเพียงการควบคุมตัวไว้ที่บ้านของตระลาการ หรือเป็นเพียงการใส่ไว้ในกรงขัง หรือใส่สังขลิกบัญชีไว้ หรือในกรณีที่บุคคลเป็นความกัน กฎหมายตระลาการได้มีการบัญญัติให้นำคู่ความไปใส่หรือจำนำไว้ในตระลาการ แต่ก็ยังเป็นเพียงการคุมขังเพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความหนีความกันเท่านั้น^๘ และแม้จะมีกฎหมายสมัยอยุธยาบัญญัติถึงโทษจำคุก แต่โทษจำคุกในสมัยอยุธยานั้นไม่ค่อยถูกนำมาใช้ลงโทษ เนื่องจากสมัยนั้นไม่ค่อยมีคุกหลวง รวมทั้งสมัยนั้นให้ความสำคัญกับข้าวปลาอาหารเป็นอย่างมาก และกลัวว่าหากมีการคุมขังนักโทษไว้ในคุกหลายๆจะทำให้ไม่มีอาหารเลี้ยงนักโทษ คุกหลวงในสมัยนั้นจะไม่มีเครื่องนุ่งห่มให้อาหารหรือเครื่องนุ่งห่มแก่นักโทษ หากนักโทษคนใดไม่มีญาตินำอาหารและเครื่องนุ่งห่มมาให้ นักโทษคนนั้นก็จะต้องทำงานเพื่อแลกอาหารและเครื่องนุ่งห่ม หรือออกไปขอทาน การใช้แรงงานนักโทษในสมัยนี้จะทำเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินเป็นหลัก

ในเรื่องของการจองจำผู้กระทำความผิดนั้นได้มีการสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วโดยรู้จักกันในชื่อของ “การจองจำ ๕ ประการ” ซึ่งจะใช้จองจำผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต และโทษอื่นที่ตามที่พระทำมระงเห็นสมควร การจองจำ ๕ ประการ นี้ได้มีการอธิบายไว้ในหนังสือสารานุกรมไทยว่าคือ การใส่ตรวนไว้ที่เท้าทั้งสองข้าง เท้าของนักโทษจะต้องติดกับข้อไม้ ล่ามโซ่ไว้ที่คอ นำคามาใส่ทับโซ่ที่คออีกชั้นหนึ่ง นำมือทั้งสองข้างของนักโทษสอดเข้าไปในคานำไปติดกับข้อไม้ ทำด้วยไม้ แต่อย่างไรก็ตามในหนังสือชื่อ “เรื่องเล่า กรุงสยาม” ซึ่งเขียนโดยสังฆราชปาเลกัวซ์ กลับระบุว่า การจองจำทั้ง ๕ ประการ ได้แก่ การใส่ตรวนไว้ที่คอและเท้าทั้งสองของนักโทษ ล่ามเอาด้วยโซ่ ใส่กุญแจมือ และใส่คานำไว้ที่คอของนักโทษ^๙

^๘ เสนีย์ ปราโมช, กฎหมายสมัยอยุธยา, หน้า ๘.

^๙ กรมราชทัณฑ์, การจองจำ ๕ ประการ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.correction.go.th/mu/index3.html>. [๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๖]

นอกจากนี้ความตอหนึ่ของเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ความตอหนึ่ของเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนกล่าวถึง การที่พลายงามซึ่งเป็นลูกชายของขุนแผนได้กราบบังคมทูลต่อพระพันวสาเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ขุนแผน เนื่องจากขุนแผนถูกพระพันวสาลงโทษจำคุก และไม่มีใครกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ขุนแผนเลย จนขุนแผนถูกขังลึมนานถึง ๑๕ ปี ความตงนี้

“อนิจจาอายขุนแผนแสนอาภัพ	ตกอับเสียคนแทบป่นปี้
ติดคุกทุกยามมาหลายปี	กูนึ่ก็ชั่วมัวลึมนไป
ให้บังอบกบังใจกระไรหนอ	อายพลายงามมาขอจึนนี้ก็ได้
ครั้งขออีลาวทองกุมหมองใจ	จำไว้ชานานถึงปานนี้
คูคูขุนนางทั้งน้อยใหญ่	พากันนึ่เสียได้ไม่พอที่
ทาระกำมันมาลึบห้าปี	ช่างไม่มีผู้ใดใครชอบพอ
เหตุด้วยอายนี้ไม่มีทรัพย์	เนื้อความมันจึนลึบไปเจียวหนอ
ถ้ามันมีไม่จึนคนก็ปรอ	มึนงขอกูขอไม่เว่นวันฯ” ^{๑๐}

ตงนี้จะเห็นว่าการจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยานึ่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการกำหนดโทษจำคุก ทั้งนี้ก็เป็นไปตามพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ และวรรณคดีไทยเรื่องนึ่ยังแสดงให้เห็นว่าการที่นักโทษจะพ้นจากโทษจำคุกได้ก็เนื่องมาจากพระมหากษัตริย์ทรงระลึกได้เอง หรือเกิดจากมีผู้มากราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าหากนักโทษมีฐานะพอที่จะให้ข้าวของ เงินทองแก่ผู้ที่มีหน้าที่นำคดีขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ ก็จะมีผู้นำคดีของนักโทษคนนึ่ขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ แต่หากนักโทษคนนึ่ไม่มีเงินทองหรือมีฐานะยากจน หากพระมหากษัตริย์ไม่ทรงระลึกเกี่ยวกับคดีของนักโทษคนนึ่ขึ้นได้ นักโทษคนนึ่ก็อาจจะถูกขังลึมนได้อันจะสะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ที่ยังรากลึกลงในสังคมไทยมาอย่างชานาน และนอกจากนี้แม้เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนจะมีการเรียบเรียงขึ้นใหม่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอต้นก็ตาม หากแต่ในการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์นึ่มีแนวความคิดที่จะพยายามคงความเป็นกรุงศรีอยุธยาเอาไว้ให้มากที่สุด สภาพสังคม การปกครอง ด้วบทกฎหมาย รวมถึงวรรณกรรมของกรุงรัตนโกสินทร์จึนมีความคล้ายคลึงและสะท้อนสภาพของกรุงศรีอยุธยา ตงนึ่จึงไม่ผิดหากจะศึกษาสภาพสังคม รวมถึง

^{๑๐} สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อนิเมทกรุ๊ป, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

กระบวนการในการลงโทษจำคุกจากวรรณกรรม หรือการปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และการพระราชทานอภัยโทษในสมัยนี้นั้นยังแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการเลี้ยงโทษจำคุกอีกด้วย

๓.๒.๒ กระบวนการลงโทษจำคุกตามกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายที่ใช้กันอยู่ในช่วงต้นของกรุงรัตนโกสินทร์นั้นเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่เดิมในสมัยอยุธยาโดยอาศัยจากความทรงจำและการคัดลอกเอกสารเก่าซึ่งหลงเหลือมาจากการถูกพม่าทำลายเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา เอกสารเหล่านี้มีหลงเหลืออยู่น้อยมากจากสิบส่วนเหลืออยู่เพียงส่วนเดียว^{๑๑} โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำการวินิจฉัยตัดสินคดีต่างๆโดยอาศัยพระปรีชาสามารถของพระองค์เองบ้าง หรือวินิจฉัยตามหลักการที่ได้รวบรวมมาจากคำบอกเล่าของคณะตุลาการศาลในสมัยเดิมบ้าง จนกระทั่งมีคดีหนึ่งเกิดขึ้นและได้มีการทูลเกล้าฯถวายฎีกา คดีดังกล่าวคือคดีที่อำแดงป้อมได้มีการฟ้องหย่านายบุญศรีซึ่งเป็นช่างเหล็กหลวง และศาลได้ตัดสินให้หย่าได้ทั้งๆที่อำแดงป้อมได้ทำชู้กับนายอรรด การที่ศาลได้พิพากษาคดีให้หย่าได้เนื่องจากศาลได้พิจารณาคดีตามตัวบทกฎหมายเดิมที่ว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชาย หย่าได้” ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้มีพระประสงค์ที่จะชำระกฎหมายใหม่โดยให้มีการคงสภาพเดิมของกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ เนื่องจากทรงมีพระราชดำริว่ากฎหมายที่มีอยู่เดิมนั้นได้ถูกผู้มีหน้าที่ในการรักษากฎหมายทำการแก้ตัวบทกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตน กฎหมายดังกล่าวจึงไม่มีความเป็นธรรม แต่กฎหมายในสมัยอยุธยาตั้งเดิมนั้นยังคงมีความยุติธรรมอยู่^{๑๒} การชำระกฎหมายดังกล่าวทำโดยมีการนำกฎหมายที่มีอยู่ทั้งหมดซึ่งมีอยู่ในหอหลวงรวมทั้งพระธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา มาจัดเป็นหมวดหมู่ และปรับปรุงกฎหมายให้มีความยุติธรรมมากขึ้น มีการเรียกกฎหมายฉบับนี้ว่า กฎหมายตราสามดวง เพราะมีการประทับตราสามดวง อันได้แก่ ตราราชสีห์ ตราคชสีห์ และตราบัวแก้ว อันเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองหัวเมือง ฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้ และหัวเมืองชายทะเลตะวันออก และได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๓๔๗^{๑๓} กฎหมายตราสามดวงจึงเป็นกฎหมายที่เกิดจากการชำระกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา

พระราชกำหนดเก่านั้นได้มีการกำหนดกระบวนการในการพิจารณาคดีดังนี้ เมื่อบุคคลใดมีความเดือดร้อนก็จะนำคดีมาฟ้องแก่กรมรับฟ้องซึ่งมีขุนราชพินิจจายเป็นผู้ตรวจสอบ และ

^{๑๑} แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๑๑๕ - ๑๑๖.

^{๑๒} ร. แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๖), หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๑๓} สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ, หน้า ๔๒ - ๔๓.

ลงบัญชีไว้เป็นหลักฐาน แล้วจึงส่งเรื่องไปให้ลูกขุนพิจารณาว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลใด เมื่อลูกขุนพิจารณาแล้วก็จะส่งคดีไปยังศาลที่มีอำนาจเพื่อให้ศาลนั้นทำการชำระคดี เมื่อศาลชำระคดีแล้วก็จะส่งเรื่องไปให้ลูกขุนผู้ชี้ขาดทำการชี้ขาดว่าฝ่ายใดถูกผิดประการใด เมื่อชี้ขาดแล้วลูกขุนผู้ชี้ขาดต้องส่งสำนวนไปให้ผู้ปรับคดีวางบทว่าจำเลยกระทำความผิดสถานใด ผู้ปรับคดีทำได้แค่เพียงวินิจฉัยว่าจำเลยทำผิดสถานใดเท่านั้นแต่ไม่อาจกำหนดโทษได้ ผู้ปรับคดีต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลต่อพระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยกำหนดโทษเป็นรายบุคคลไป^{๑๔} การที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการกำหนดโทษแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น หากเป็นสังคมในยุคเดิมที่มีคนในสังคมจำนวนน้อยก็มีความเหมาะสม แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น สังคมมีการขยายขนาดขึ้น มีคนในสังคมปกครองมากขึ้นก็เป็นการยากที่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวจะสามารถกำหนดโทษนักโทษทั้งหมดทั่วราชอาณาจักรได้

จากการศึกษาพบว่าคำกล่าวที่ว่า โทษจำคุกในสมัยก่อนนั้นไม่มีกำหนดเวลาของจำที่แน่นอนนั้นไม่เป็นความจริง แม้จะปรากฏหลักฐานในเรื่องเกี่ยวกับกำหนดเวลาลงโทษจำคุกจากคำกล่าวของกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ที่ได้ทรงกล่าวไว้ว่า

“...ตามกฎหมายเดิมที่บ่งว่าให้จำคุกนั้น ห้ามกำหนดว่าให้จำกี่ปีหรือไม่ ในครั้งเก่าวินิจฉัยว่า ถ้าจำคุกแล้วต้องจำตลอดไป เว้นไว้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงพระกรุณา ศาลทั้งหลายจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลเสมอๆ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงพระอุตสาหะโปรดกำหนดเวลาที่ต้องให้อยู่ในคุกเรื่อยๆ แต่การที่จะกำหนดโทษผู้ร้ายทั่วพระราชอาณาเขตร์ เป็นการหนักเหลือวิสัยที่คนๆเดียวจะกระทำได้...”^{๑๕}

แต่ในกฎหมายตราสามดวงได้มีบทบัญญัติกำหนดระยะเวลาในการจองจำไว้ เช่น พระอัยการลักษณะโจร มาตรา ๗๑ บัญญัติว่า

หญิง	}	ก็ตี ไซ้เข้าคนเอาหอกดาบศาสตราวุธไปฟันแทงท่านตาย ให้ฆ่าผู้ใช้
ชาย		

ผู้ทำนั้นให้ตกไปตามกัน ถ้ามีพระกรรณูปราณีบให้ฆ่าตีเสีย ถ้าชาย ให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๖๐ที ถ้าหญิงให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๓๐ ที ให้จำไว้ ๓ เดือน แลให้ใหม่โดยกระบิลเมืองท่าน

และในกฎหมายเตียรบาลที่ตราขึ้นใน พ.ศ. ๒๐๐๑ ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มาตรา ๖๗ บัญญัติว่า

^{๑๔} พระยานิติศาสตร์ไพศาล, คำสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๒ ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๐๒), หน้า ๒๒๓ - ๒๒๕.

^{๑๕} กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระราชบัญญัติในยุคปัจจุบัน เล่ม ๑, (โรงพิมพ์กองทัพอากาศ, ร.ศ.๑๒๐), หน้า ๒.

อนึ่งท้าวพญาสามลราช แลท้าวพญาประเทษราช พระหลวงขุนหมื่น ท่านให้ไปร้องเมืองแลไปการณรงสงครามก็ดี แลทำหนังสือบอกศุขทุกขขามาได้ แลมาเองก็ดี แลเอาทรัพย์มาทอดแพละโลมเอาไพร่พลในราชธานีของท่านไปก็ดี ท่านว่าธินั้นน้อยจะใคร่ฝ่ายธินั้นอันใหญ่ ท่านให้พันคอริบเรื่อน ถ้าธรงพระกรุณาบให้ฆ่าตีเสียไซ้ ให้ริบทรัพย์พัทธยากรจงสิ้น ให้ศึกถ้าดาบ เอาตัวลงเปนไพร่เกี่ยวหญ้าช้าง อนึ่งมีหนังสือบอกศุขทุกขขมา ยังมีได้มีหนังสือไปให้หา แลมาก่อน

หนังสือ ให้มัดไว้หน้าศาลาลูกขุนสามวัน แล้วให้ไหม

จตุรคุณ	}	แลถอดจากราชการ ใส่ตรูไว้
ทวิคุณ		
ลาหนึ่ง		

เดือนหนึ่ง ถ้าธรงพระกรุณาจะให้คงที่ไซ้ ให้ใส่ตรูไว้ ๑๕ วัน ถ้า[มี]หนังสือหาบแต่กลางทาง ท่านว่าให้ถ่ายธินั้น ถ้านา ๑๐๐๐๐ ให้ถอยลงนา ๕๐๐๐ ถ้านา ๕๐๐๐ ให้ถอยลงมานั่งหลังนา ๓๐๐๐ [ถ้า]นาเปนลำดับลงมา ให้ถอยเปนลำดับลงมาจนถึงนา ๔๐๐ แล้วให้ไหมตามบันดาศักดิ์

จตุรคุณ	}	จำ ๑๕ วัน อย่าให้ดูเยี่ยงกัน
ทวิคุณ		
ลาหนึ่ง		

กล่าวคือแม้กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์จะทรงกล่าวในทำนองที่ว่าโทษจำคุกในสมัยก่อนไม่มีกำหนดระยะเวลา แต่คำกล่าวของพระองค์ข้างต้นนั้นทรงพิจารณาจากทางปฏิบัติจริงในทางปฏิบัติที่โทษจำคุกในสมัยก่อนไม่มีกำหนดระยะเวลาอาจเป็นเพราะการพิจารณาคดีในสมัยก่อนไม่ได้ดำเนินตามวิธีพิจารณาที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจนำคดีขึ้นกราบบังคมทูลให้พระมหากษัตริย์กำหนดโทษไม่ได้ทำตามวิธีพิจารณาที่มีอยู่ หากมีการนำเงินหรือข้าวของมาให้ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจพิจารณาคดีก็จะหยิบยกคดีของนักโทษคนดังกล่าวขึ้นกราบบังคมทูล หรือบางครั้งอาจหยิบคดีขึ้นกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ตามความพึงพอใจของตนอันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ในสังคมสมัยนั้น หรืออาจเป็นเพราะในสมัยนั้นปกครองโดยระบอบราชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าชีวิต พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการกำหนดโทษตามพระบรมราชวินิจฉัยและอาจแตกต่างไปจากกำหนดโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายเพียงใดก็ได้ ดังนั้นนักโทษในสมัยนี้ เมื่อผู้ปรับคดีวางบทให้รับโทษจำคุก นักโทษก็ต้องรอให้ศาลนำความขึ้นกราบ

บังคับมทูลต่อพระมหากษัตริย์เพื่อขอให้พระองค์ทรงกำหนดโทษของนักโทษคนนั้นๆ ทำให้มีนักโทษจำนวนมากถูกจำคุกโดยไม่รู้กำหนดโทษของตัวเอง หรือบางคนอาจถูกขังลืม

ดังนั้นการลงโทษจำคุกจึงแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือการลงโทษจำคุกโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาซึ่งเป็นโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง และโดยปกติมักจะมีการบัญญัติโทษดังกล่าวไว้ควบคู่กับโทษประหารชีวิต บทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวงที่มีการกำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้มักจะใช้คำว่า “จำใส่ตรูไว้ โดยยถากำมัน” หรือ “แลให้เอาตัวจำตรูไว้จนตาย” หรือใช้คำว่า “เอาตัวจำไว้ ณ คุกจนกว่าจะตาย” โทษจำคุกตลอดชีวิตนี้ได้ถูกบัญญัติไว้อยู่หลายแห่งในกฎหมายตราสามดวง เช่น ในพระอัยการเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะโจร พระอัยการอาชญาหลวง เป็นต้น ส่วนการจำคุกอีกประเภทหนึ่งคือ การลงโทษจำคุกโดยมีกำหนดระยะเวลา ระยะเวลาในการลงโทษจำคุกประเภทนี้มีกำหนดระยะเวลาตั้งแต่ ๑๕ วัน จนถึง ๓ ปี ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการจำคุกนี้จะมีค่าแตกต่างกันไปตามแต่ละฐานความผิด โทษจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลานี้ได้ถูกบัญญัติไว้อยู่หลายแห่งในกฎหมายตราสามดวง เช่น ในกฎหมายตราสามดวงซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๑ พระอัยการลักษณะวิวาทคดีกัน พระอัยการลักษณะโจร เป็นต้น การลงโทษจำคุกในสมัยนั้นมักจะมีการลงโทษอย่างอื่นพ่วงเข้าไปด้วย เช่น ให้ทวนด้วยลวดหนัง หรือไม้หวายแล้วเอาไปใส่คุก หรือบางครั้งให้เอาขึ้นขาทิ้งประจานก่อนแล้วจึงเอาไปใส่คุก สักหน้าก่อนจำคุก นอกจากนี้ยังมีการลงโทษโดยเมื่อผู้กระทำความผิดถูกปล่อยตัวออกจากคุกก็จะมีเอาตัวลงเป็นหญ้าช้าง หรือถอดออกจากราชการแล้วเอาตัวลงเป็นไพร่เมื่อเข้าไปในคุกก็จะถูกจองจำด้วยเครื่องพันธนาการ เป็นต้น^{๑๖} อันแสดงให้เห็นว่ากระบวนการลงโทษจำคุกในยุคสมัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างสาสม โดยสังเกตได้จากโทษจำคุกที่มีการลงโทษอื่นที่ทารุณพ่วงเข้าไปด้วยและมีการใช้เครื่องพันธนาการในการจองจำเพื่อให้เกิดความทรมานต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจะต้องเสียค่าธรรมเนียมที่เรียกว่า “ค่าธรรมเนียมนักโทษ” ให้เจ้าพนักงานคุก และเมื่อถึงกำหนดเวลาจะพ้นโทษก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกครั้งด้วย เนื่องจากในสมัยนั้นเจ้าพนักงานคุกไม่มีเบี้ยหวัดจึงต้องมาหารายได้โดยการเก็บค่าธรรมเนียมเอานักโทษ การใช้แรงงานนักโทษในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นไปเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน แต่ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวการใช้แรงงานนักโทษเป็นไปเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ผลประโยชน์จะตกอยู่กับเจ้าพนักงานคุก และเจ้าขุนนางผู้มีอำนาจ^{๑๗} ข้าวปลาอาหาร เครื่องนุ่งห่มของนักโทษสมัยนี้หลวงไม่ได้จ่ายให้ต้องอาศัยญาติพี่น้องของนักโทษเอามาให้ หรือได้มาจากการทำงานต่างแอกอาหารและเครื่องนุ่งห่ม เช่น ทำงานไม้ หรือทำงานจักรสาน เป็นต้น หรืออาจถูกควบคุมตัวให้ไป

^{๑๖} คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๓๙), หน้า ๘๘.

^{๑๗} ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๒๙.

ขอทานอาหารและเครื่องนุ่งห่มจากชาวบ้าน^{๑๘} บทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวง เช่น ในกฎหมายเตียรบาลที่ถูกตราขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ พระอัยการลักษณะโจรพระราชกำหนดใหม่ พระอัยการเบ็ดเสร็จ^{๑๙} ได้มีการบัญญัติถึงสถานที่คุมขังนักโทษไว้มากมายโดยได้มีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปดังนี้^{๒๐}

ตรุ หรือ กรุ ได้มีปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๔ ของพระอัยการกระบดศึกที่ได้บัญญัติไว้ว่า “อนึ่ง ทฬศีกกระบวนเรือยกเข้าไปจะต่อยุทธิด้วยราชศัตรุ ถ้าถอยออกมาชั่วลำเรือหนึ่งให้ใส่ตรุไว้ ถ้าถอยสองชั่วลำเรือให้ถอดลงหน้าข้าง ถอยสามชั่วลำเรือให้ ทเวนแล้วตัดเท้าหรือศีระเสียบไว้หน้าทฬ” ตรุหรือกรุนี้ได้ถูกสันนิษฐานว่าเป็นสถานที่คุมขังนักโทษอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเป็นห้องที่อยู่ใต้ดิน มีลักษณะคล้ายกับกรุที่อยู่ใต้ฐานพระเจดีย์

เรือนจำ ได้ปรากฏในมาตรา ๑๔๐ ของกฎหมายเตียรบาลโดยได้ถูกบัญญัติไว้ว่า “ผู้พระราชกุมารต้องพระราชอาษา แลใส่สังขลิกบัญชาคือใส่ตรวนไซ้ ถ้าลูกหลวงเอกเครื่องทอง ลูกหลวงโทเครื่องเงิน ลูกเธอนอกวัง ส่งแก่พิทกที่วรัักษาราตรี ถ้าลูกเธออยู่ในวัง ส่งแก่ทะลงพินสนมตามซ้ายตามขวา เรือนจำในสนมในมกอน้ำ แลเรือนจำนอกในพระพิคนศ โทษเบา” ได้มีการสันนิษฐานว่าเรือนจำแต่เดิมนั้นใช้เป็นที่คุมขังลูกหลวงที่ทำผิดโดยเรือนจำนี้มักจะตั้งอยู่ภายในเขตพระราชวัง เมื่อเวลาผ่านไปเรือนจำก็ได้กลายเป็นชื่อเรียกของสถานที่ที่ใช้ในการคุมขังคนทั่วไปที่กระทำความผิดอาญา ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ.๑๒๐ และตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

ขุม เป็นสถานที่คุมขังนักโทษโดยมีลักษณะเป็นเรือนฝากระดาน ๓ ห้อง และมีการขุดหลุมที่มีความลึกประมาณ ๕ ศอก มีความกว้างยาวประมาณตัวคนไว้ที่ใต้ถุนเรือน มีไม้กระดานปิดปากหลุมและใส่กุญแจอย่างแน่นหนา ทั้งนี้แล้วแต่พระมหากษัตริย์จะทรงกำหนดว่าจะให้ผู้กระทำความผิดถูกคุมขังอยู่บนเรือนหรือที่ใต้ถุนบ้าน ขุมได้ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๔๐ ของกฎหมายเตียรบาลโดยมีการบัญญัติไว้ว่า “ถ้าโทษหนัก ที่หนึ่งนิฤเทศไปต่างเมือง แลคือเมืองเพชบุรณ จันตบุรณ นครศรีธรรมราช ส่งนายแวงหน้า ๒ แวงหลัง ๒ ดำรวจในถือกุสั้ง เรือในพิเนศแลเรือขุนดาบแห่หน้าเรือขาววังตามหลัง หัวหมื่นองครักษนารายหลังตามไปส่งถึงที่ จึงนายแวงดำรวจในลงเรือหน้า แลเอากฎไปแก่เจ้าเมืองแลกรมการให้แต่งที่แต่งเรือนตามโทษหนักเบาไว้ ณ กลางเมือง เรือน ๓ ห้อง ฝากระดานตริงเหล็ก ขุดขุมใต้ห้องเรือนรก ๕ ศอกมีกระดานปกบนล้นกุนแจตามกฎ สั้งไว้ให้บันทึกดี ลงขุมก็ดี ตามโทษหนักโทษเบา ถ้าถึงตายให้ลงขุม”

^{๑๘} กรมราชทัณฑ์, ประวัติการราชทัณฑ์แห่งประเทศไทยและการปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ในปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธ จำกัด, ๒๕๑๙), หน้า ๒.

^{๑๙} ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๒๖.

^{๒๐} คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

ทิม ได้มีการสันนิษฐานว่าทิม นั้นเป็นสถานที่คุมขังนักโทษชั่วคราว ทั้งยังเป็นห้องแถวสำหรับพักและไว้ของในพระราชวัง ทั้งนี้ได้มีการกล่าวถึงทิมในหนังสือเล่าเมืองไทยว่า เมื่อมีการยื่นเรื่องราวฟ้องคดีต่อศาล ก็จะมีการจับผู้ต้องหาโดยไพร่หลวงจะเอาผ้าขาวมาผูกมือของผู้ต้องหาและนำไปคุมขังไว้ที่ทิมและมีการล่ามโซ่ตรวน หากผู้ใดให้สินบนก็จะได้รับการงดเว้น ที่ทิมนั้นจะไม่มีการนำอาหารมาเลี้ยงนักโทษ พ่อแม่หรือญาติของนักโทษจะต้องนำอาหารมาให้นักโทษเอง

คุณ มีลักษณะเป็นโรงเรือนที่มีการล้อมรั้ว โรงเรือนนี้อาจสร้างจากไม้หรือสร้างด้วยอิฐหรือปูนก็ได้ นอกจากนี้บริเวณรอบๆคุณจะเรียกว่า หับเผย ทั้งนี้คุณในสมัยนี้ได้ถูกกล่าวถึงในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ ชูตฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีและมีบทบาทอย่างมากในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ว่าคุณในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้มีลักษณะเป็นคอกหรือกรง และอยู่กลางแจ้งโดยจะถูกลมและฝนตลอดเวลา

สถานที่คุมขังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นยังคงมีลักษณะและชื่อเรียกที่คล้ายกับสถานที่คุมขังในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น คุณ ตะราง ตรู เรือนจำ สนม ทิม เป็นต้น แต่ผู้คนส่วนใหญ่มักจะรู้จักแค่ คุณ และ ตะรางเท่านั้น ส่วนสนมนั้นได้มีสันนิษฐานว่าเป็นที่คุมขังที่ตั้งอยู่ในเขตพระบรมมหาราชวังชั้นใน ควบคุมดูแลโดยพวกสนม จะใช้คุมขังผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นหญิงที่ศาลพิจารณาตัดสินคดีแล้วว่ากระทำความผิดจริงตามคำสั่งของกระทรวงวัง หรือตามพระบรมราชโองการหรือตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระบรมราชินีให้ลงโทษขังหรือจำขัง จะนำหญิงนั้นไปคุมขังที่ศาลว่าการกรมโยธาในกรณีทีโทษเบา ทั้งนี้หากหญิงที่ถูกคุมขังที่ศาลว่าการโยธา นั้นเป็นเชื้อพระวงศ์ ก็จะมีการหุ้มเครื่องสังขลิกด้วยผ้าขาว หากถูกตัดสินว่ามีโทษหนักก็จะถูกคุมขังที่ฝ่ายใน

ก่อนรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เรือนจำแบ่งออกเป็นเรือนจำในกรุงเทพมหานคร และเรือนจำหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำในกรุงเทพมหานครนั้นแบ่งออกเป็นคุณและตะราง คุณจะใช้เป็นที่คุมขังนักโทษที่ถูกพิพากษาให้ลงโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป คุณเดิมตั้งอยู่หน้าวัดเขตพูนวิมลมังคลาราม หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “คุณหน้าวัดโพธิ์” โดยคุณนั้นขึ้นกับกระทรวงนครบาล ส่วนตะรางเป็นสถานที่ที่ใช้คุมขังนักโทษที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำคุกต่ำกว่า ๖ เดือน หรือใช้คุมขังนักโทษที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรง ตะรางนั้นจะมีอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่วนในหัวเมืองต่าง ๆ นั้น แต่ละหัวเมืองจะมีตะรางประจำเมืองไว้คุมขังนักโทษที่ต้องคำพิพากษา แต่ถ้าหากเป็นคดีร้ายแรงก็ต้องส่งตัวนักโทษมาจำคุกในกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน^{๒๑}

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการราชทัณฑ์เป็นอย่างมาก มีการจัดระเบียบคุณและตะรางใหม่ และได้มีการนำระบบเรือนจำของชาติตะวันตกมาเป็นต้นแบบ ในสมัยนี้ได้มีการสร้างคุณและตะรางขึ้นใหม่ และย้ายนักโทษจากคุณเดิมที่หน้าวัดโพธิ์ และจากตะรางต่างๆไปรวมไว้ยังคุณและตะรางที่สร้างใหม่ ต่อมา

^{๒๑} ธานี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๒๗.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปการใช้แรงงานของนักโทษใหม่ใน ร.ศ. ๑๑๐ กล่าวคือ ทรงมีพระราชดำริให้ยกเลิกค่าธรรมเนียมที่เจ้าพนักงานคุกเรียกเก็บจากผู้ต้องขัง ทั้งค่าธรรมเนียมในการเข้าคุกและค่าธรรมเนียมที่ต้องเสียเมื่อผู้ต้องขังถูกปล่อยออกจากคุก รวมถึงค่าธรรมเนียมและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้แรงงานนักโทษ ทั้งนี้ให้ประโยชน์ที่ได้จากการใช้แรงงานของนักโทษตกเป็นของแผ่นดิน ทรงพระราชทานเบี้ยหวัดให้แก่เจ้าพนักงานคุมคุกตามสมควร และให้คุกดูแลเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้แก่นักโทษโดยที่ญาติไม่ต้องนำอาหารและเครื่องนุ่งห่มมาให้หรือไม่ต้องทำงานเพื่อแลกอาหารและเครื่องนุ่งห่มอีก ทั้งนี้จุดมุ่งหมายในการใช้แรงงานนักโทษในสมัยนั้นได้แก่ เพื่อเป็นการลงโทษนักโทษโดยที่หลวงก็ได้รับประโยชน์ด้วย ทั้งยังเป็นการประหยัดรายจ่ายของแผ่นดินเนื่องจากให้นักโทษหุงหาอาหารเองทำให้ไม่ต้องเสียค่าจ้างบุคลากรมาหุงหาอาหารให้แก่นักโทษ นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ต่างๆที่นักโทษทำขึ้นนั้นยังเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในกิจการต่างๆของเรือนจำอีกด้วย^{๒๒}

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแม้ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะอยู่ในช่วงที่มีการใช้กฎหมายตราสามดวง แต่พระองค์ท่านก็ทรงมีพระราชดำรินำแนวคิดในเรื่องการใช้แรงงานนักโทษที่ให้นักโทษทำงานเพื่อประโยชน์ของหลวง เช่น ให้นักโทษทำถนนอันเป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของชาติตะวันตกมาใช้ไปพลางก่อน ในช่วงที่ยังไม่มีกฎหมาย แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่ทรงบุกเบิกแนวทางปฏิบัติดังกล่าวเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเฉพาะกาลไปก่อน

๓.๒.๓ กระบวนการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.๑๑๕

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูปกฎหมายเพื่อที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายที่ใช้อยู่เดิมและประกาศใช้กฎหมายใหม่เป็นจำนวนมาก ในสมัยดังกล่าวได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ เพื่อชำระความอาญาที่มีโทษ พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโทษจำคุกดังนี้

^{๒๒} ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๓๐.

มาตรา ๓๘ คดีที่ศาลล่างได้ตัดสินให้ลงโทษประหารชีวิต ริบทรัพย์ หรือจำคุกตลอดชีวิตนั้น จะต้องมีการส่งสำนวนคดีดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ตรวจสอบอีกหนึ่งหากศาลอุทธรณ์ตัดสินยืนตามศาลล่าง คดีจึงจะถึงที่สุด^{๒๓}

จะเห็นได้ว่าหากในคดีใดมีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตต้องให้ศาลอุทธรณ์ตัดสินยืนด้วยจึงเป็นที่สุด บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบดุลพินิจของศาลโดยศาลที่สูงกว่า นอกจากนี้ มาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ ได้บัญญัติถึงกรณีที่กำลังตัดสินนั้นถึงที่สุดแล้วและนักโทษได้มีการยื่นฎีกา เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจะต้องนำคำตัดสินดังกล่าวทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมกับฎีกา

มาตรา ๓๙ “คำตัดสิน อันใดอันหนึ่งซึ่งถึงที่สุดแล้ว แลเป็นคำตัดสินมีโทษประหารชีวิต ริบทรัพย์สมบัติ ฎีกาจำคุกตลอดชีวิต รกดี ต้องให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม นำคำตัดสินนั้นทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้ามีฎีกาของผู้ตัดสินโทษนั้นด้วย ก็ให้ทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมกัน เมื่อทราบกระแสพระบรมราชโองการให้ไปไปตามคำพิพากษา ฎีกาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้งดเว้นเสียประการใด จึงให้กระทำตามพระบรมราชโองการนั้นทุกประการ”^{๒๔}

นอกจากนี้ยังได้มีการตราพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล ร.ศ. ๑๑๕ จารีตนครบาลนั้นเป็นการลงโทษแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาเกิดความเกรงกลัวและเกิดความทุกข์ทรมาน ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะได้รับยอมรับสารภาพผิด จารีตนครบาลที่ใช้อยู่เดิมนั้นมีอยู่หลายวิธี เช่น การเขี่ยน การตบปาก การมัดแขนและตากแดดจำคุกเพื่อรับสารภาพ จำชื้อคา เป็นต้น^{๒๕} และให้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. ๑๑๓ ในการพิจารณาพิพากษาคดีแทน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการลงโทษจำคุกในยุคสมัยนี้ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปนั้นเกิดจากปัจจัยทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษให้เหมาะสมและสอดคล้องกับนานาประเทศ

๓.๒.๔ กระบวนการลงโทษจำคุกตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ขึ้นมาเพื่อต้องการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่ล้าสมัย และต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในการปฏิรูปกฎหมายนี้ ได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการในการลงโทษจำคุกและ

^{๒๓} พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕, มาตรา ๓๘.

^{๒๔} พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕, มาตรา ๓๙.

^{๒๕} ชาย เสวิกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๑๖.

มาตรา ๑๒ ของกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงโทษสำหรับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งมีทกฐาน
ดังนี้^{๒๖}

ฐานหนึ่ง ให้ประหารชีวิต

ฐานหนึ่ง ให้จำคุก

ฐานหนึ่ง ให้ปรับ

ฐานหนึ่ง ให้อยู่ภายในเขตรที่อันมีกำหนด

ฐานหนึ่ง ให้ริบทรัพย์

ฐานหนึ่ง ให้เรียกประกันทานบน

นอกจากนี้การจำคุกแต่เดิมนั้นส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาทำให้นักโทษบาง
คนถูกจำคุกโดยไม่รู้ว่ตนถูกจำคุกระยะเวลาเท่าใด การที่การจำคุกมักจะไม่มีการกำหนดระยะเวลาเพราะ
การกำหนดระยะเวลาต้องโทษในสมัยเดิมนั้นเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และ
พระมหากษัตริย์พระองค์เดียวไม่สามารถกำหนดโทษให้นักโทษทุกคนในอาณาจักรได้ จึงก่อให้เกิด
ปัญหานักโทษถูกขังลี้มและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของนักโทษ เพราะเดิมนั้นการที่นักโทษจะพ้นโทษ
ได้นั้นก็เนื่องมาจากพระเมตตาของพระมหากษัตริย์ หรือเกิดจากการที่ตระลาการนำความขึ้นกราบ
บังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ักโทษ ดังจะเห็นได้จากความเห็นที่นายแพทย์วิลเลียม วิลลิส
นายแพทย์ใหญ่ประจำกองมหันตโทษได้เสนอต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “...ใน
กรุงสยามนี้มีมากที่นักโทษต้องจำขังอยู่โดยยังไม่ได้ตัดสินและผู้ที่ต้องขังอยู่ก็ยังไม่รู้สึกตัวว่ามีกำหนด
โทษเพียงไรและมีความกระวนกระวายอยู่เสมอ เป็นเครื่องทรมานหัวใจอยู่เสมอ จะดูสิ่งอื่นให้เป็นที่
สังเวชยิ่งกว่าจะเห็นคนที่ต้องติดขังคุกอยู่นานๆ และร่างกายก็ทรุดโทรมไปแลปล่อยเป็นโรคต่างๆโดย
ความที่ต้องมาติดขังอยู่นานๆ แลกว่าจะได้รู้ว่เดิมนั้นจะต้องมีโทษอย่างไร และบัดนี้จะต้องถูกเขียนอีก
เท่าไรนั้น ต่อไปไม่มีอีกแล้ว...เมื่อวันหนึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้รักษานักโทษคนหนึ่งที่ต้องติดคุกอยู่ ๒๘ ปี
แล้วเพราะโทษเล็กน้อยแต่ยังไม่รู้โทษของตัวเองว่ามีโทษสักเท่าไร”^{๒๗} ก่อนที่จะมีการประกาศใช้กฎหมาย
ลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแก้ไขปัญหานักโทษถูกขัง
ลี้มโดยการที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงพิชิตปรีชากร กรมหมื่นศิริรัชสังภาสและพระยาวุฒิกการบดี
เป็นผู้ช่วยพระองค์ในการกำหนดโทษ และต่อมาได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ศาลในส่วนกลางและศาลในหัว

^{๒๖} กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗

เมืองเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้ด้วย และทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นราชบุรดีเรกฤทธิ์ซึ่งในขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมช่วยในการกำหนดโทษจำคุกในคดีเก่าๆที่ยังไม่ได้กำหนดโทษด้วย^{๒๘} ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ได้มีการบัญญัติถึงการกำหนดโทษชั้นสูงและชั้นต่ำที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญานี้ ประเทศไทยได้นำแนวคิดในการกำหนดโทษของประเทศฝรั่งเศสซึ่งกำหนดโทษที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ทั้งโทษชั้นสูงและโทษชั้นต่ำ และยังมีการกำหนดช่วงระหว่างโทษชั้นสูงและโทษชั้นต่ำไว้ค่อนข้างแคบ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างจำกัดซึ่งเป็นผลพวงมาจากแนวคิดที่จะคุ้มครองประชาชนโดยการจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐให้มากที่สุดอันเนื่องมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศส นอกจากนี้ที่ประเทศไทยรับเอาแนวคิดในการกำหนดโทษชั้นสูงและโทษชั้นต่ำมาใช้ และประเทศไทยยังได้มีการขยายช่วงของโทษชั้นสูงและชั้นต่ำให้กว้างขึ้นเพื่อที่ในการพิจารณาคดี ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจได้มากขึ้น แนวคิดในการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางนี้ ประเทศไทยรับแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศอังกฤษที่กำหนดโทษที่จะลงแต่ในโทษชั้นสูงโดยจะไม่กำหนดโทษชั้นต่ำเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจ^{๒๙} และจะเห็นได้ว่าแม้ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเป็นการปกครองในระบอบราชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์มีพระราชบรมราชวินิจฉัยในการกำหนดโทษ เช่น ระยะเวลาในการจำคุก ให้แตกต่างกันไปจากที่กฎหมายกำหนดอย่างไรก็ได้ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงใช้พระราชอำนาจนั้นอันเป็นปฐมบทแห่งระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

มาตรการโดยทั่วไปของการลงโทษผู้กระทำความผิดครั้งแรก และผู้กระทำความผิดซ้ำนั้นมักจะมีการกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษา หรือมีการกำหนดมาตรการใดๆไว้หากผู้กระทำความผิดนั้นได้มีการกระทำความผิดอีกโดยไม่ซ้ำหาลาบ แต่ประเทศไทยนั้นได้รับเอาทั้งสองมาตรการมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา การกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษากรณีที่ผู้กระทำความผิดครั้งแรกและกรณีผู้กระทำความผิดซ้ำนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัว และยังเป็นมาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากการจำคุกระยะสั้นอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีความคิดที่ว่า การจำคุกในระยะเวลานั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้เข้าไปคลุกคลีและเรียนรู้พฤติกรรมที่ชั่วร้ายจากผู้กระทำความผิดอื่น ทั้งยังทำให้ผู้กระทำความผิดถูกตราหน้าจากสังคมว่าเขาได้เคยถูกลงโทษจำคุกซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการกลับเข้าสู่สังคม เมื่อผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมไม่ได้เขาก็อาจจะกลับมากระทำความผิดอีกครั้ง นอกจากนี้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ประเทศไทยยังได้รับเอาแนวคิดในการเพิ่มโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดอีกโดยไม่ซ้ำหาลาบเพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้มี

^{๒๘} แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๑๔๒ - ๑๔๕.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๘.

การกระทำความผิดขึ้นอีก แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่ประเทศทางภาคพื้นยุโรปนิยมใช้กันอย่างมาก^{๓๐}

นอกจากนี้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ก็ได้มีการกำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนไว้ชัดเจน โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กยังไม่มีความรู้ผิดชอบ หากไปลงโทษจำคุกเด็กที่กระทำความผิดอาจทำให้เกิดผลร้ายมากกว่า ดังนั้นควรที่จะมีการแก้ไขความประพฤติของเด็กแทนที่จะไปลงโทษจำคุก แนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายอาญาของประเทศอียิปต์ เยอรมัน อังกฤษ และญี่ปุ่น โดยมีหลักการที่ว่า ในกรณีที่เด็กอายุไม่ถึง ๗ ปี ได้กระทำความผิดนั้นจะถือว่าเด็กนั้นยังไม่รู้ผิดชอบ จึงสมควรที่จะได้รับการยกเว้นโทษ ส่วนในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุมากกว่า ๗ ปี แต่ไม่ถึง ๑๔ ปี นั้นจะมีการกำหนดวิธีการสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยศาลอาจจะตัดเตือน ให้ผู้ปกครองมารับตัวเด็กไปอบรม หรือส่งตัวเด็กไปฝึกอบรม ส่วนในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุมากกว่า ๑๔ ปี แต่ต่ำกว่า ๑๖ ปี ได้กระทำความผิดนั้น ศาลก็จะมีกรณีวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดลงโทษโดยรู้ผิดชอบหรือไม่ หากกระทำไปโดยรู้ผิดชอบก็จะลดโทษลงเหลือกึ่งหนึ่ง แต่หากกระทำไปโดยไม่รู้ผิดชอบ ศาลก็จะนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้กับบุคคลดังกล่าว หลักการต่างๆเหล่านี้ก็ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาเช่นกัน^{๓๑}

ดังนั้นจะเห็นว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ที่เกิดจากการปฏิรูปกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการรับแนวคิดในเรื่องกระบวนการลงโทษจำคุกมาจากกฎหมายของประเทศอื่นๆโดยรับวิธีการและหลักการที่ดีและทันสมัยของแต่ละประเทศแต่มีเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยมาใช้ จึงทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ มีความทันสมัยเป็นอย่างมาก และมีแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นโดยแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนได้ลดความสำคัญลง

๓.๓.๕ กระบวนการลงโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๔

การลงโทษจำคุกถือเป็นการลงโทษโดยใช้สถาบันอย่างหนึ่งซึ่งการลงโทษโดยใช้สถาบันนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์นี้ถือเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลเรือนจำและดำเนินการต่างๆเพื่อให้การลงโทษนั้นเป็นไปตามที่ศาลกำหนด ทั้งยังมีหน้าที่วางนโยบายต่างๆโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้

^{๓๐} แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๒๒๔ - ๒๒๗.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐ - ๒๓๑.

อย่างปกติ^{๓๒} เรือนจำเป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังอันได้แก่ นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง คนฝากขังเท่านั้น ทั้งนี้ผู้ต้องขังนั้นไม่รวมถึงผู้ที่ได้รับการลงโทษกักขังซึ่งกฎหมายกำหนดให้กักตัวไว้ในสถานกักขังอันไม่ใช่เรือนจำ เรือนจำมี ๒ ประเภทคือ เรือนจำกลางซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลนักโทษประหารชีวิต และนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษตั้งแต่ ๑ ปี ขึ้นไป เรือนจำอีกประเภทคือ เรือนจำพิเศษซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีภายในเขตอำนาจของศาลที่ตั้งอยู่นั้น ส่วนทัณฑสถานหมายถึง สถานที่ซึ่งใช้คุมขังผู้ต้องขังบางประเภทโดยเฉพาะ เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่มซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดที่อยู่ในวัยหนุ่ม ทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมดูแลและบำบัดฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะ ทั้งนี้ทัณฑสถานถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้การควบคุมดูแลแก้ไขผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทเป็นไปด้วยความสะดวก และเพื่อให้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแตกต่างกันออกไปตามประเภทของผู้ต้องขังโดยคำนึงถึง อายุ เพศ ประเภท ลักษณะ ความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ เป็นต้น^{๓๓}

เรือนจำและทัณฑสถานนั้นจะต้องดำเนินงานภายใต้ข้อกำหนด หลักเกณฑ์ รวมถึงแผนงานที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้หน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑสถานมีดังต่อไปนี้^{๓๔}

๑. มีหน้าที่รับมอบตัวผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการสอบสวนคดีตามคำสั่งศาลไปคุมขังก่อกล่าวคือ เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวโดยตำรวจซึ่งมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน ๓ วัน หากเกินกำหนดเวลาดังกล่าวแต่ยังสอบสวนคดีไม่เสร็จก็จะต้องมีการนำตัวผู้ต้องหาไปผัดฟ้องฝากขังต่อศาลตามมาตรา ๘๗ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การที่ฝากขังไว้ที่ศาลนี้ศาลจะดำเนินการส่งตัวผู้ต้องหาให้ฝ่ายราชทัณฑ์ไปฝากขังควบคุมตัวไว้ในสถานที่ควบคุมผู้ต้องหา ซึ่งในปัจจุบันจะทำการฝากขังไว้ที่เรือนจำพิเศษ

๒. มีหน้าที่นำตัวนักโทษเด็ดขาดซึ่งคือผู้ที่ศาลพิพากษาแล้วว่ากระทำความผิดจริงและมีคำสั่งให้ลงโทษไปคุมขังตามโทษและระยะเวลาที่ศาลกำหนดในเรือนจำหรือทัณฑสถานตามแต่ประเภทของนักโทษนั้น

๓. เรือนจำและทัณฑสถานมีหน้าที่ทำทะเบียนประวัติของนักโทษที่ได้รับมอบตัวมาตามคำสั่งของศาล ในการทำทะเบียนประวัตินั้นจะมีการสอบถามถึงประวัติส่วนตัว พิมพ์ลายนิ้วมือ

^{๓๒} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๗๕.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๓.

^{๓๔} ประเทือง ธนิยผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๖(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙๖ - ๒๙๗.

ตรวจร่างกาย และตรวจสอบเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมารวบรวมและเก็บไว้ในทะเบียนประวัติ ที่มีเลขกำกับเฉพาะของนักโทษแต่ละคน มีการตรวจตัวนักโทษเพื่อค้นสิ่งของต้องห้ามและมอบชุดเครื่องแบบนักโทษให้

๔. มีการจัดแยกประเภทนักโทษ จำแนกลักษณะผู้ต้องขังรวมถึงมีการจัดชั้นของนักโทษ

๕. มีหน้าที่ในการดูแลรักษาความปลอดภัยรวมถึงความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำ

๖. ควบคุมดูแลนักโทษให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย

๗. มีหน้าที่ควบคุมดูแลนักโทษโดยคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษเป็นสำคัญ

๘. มีหน้าที่ในการฝึกฝนอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

๙. มีหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้แรงงานผู้ต้องขังให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

๑๐. มีหน้าที่มอบรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อเขาทำความดี และลงโทษผู้ต้องขังเมื่อเขาทำผิด

นอกจากนี้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๓๒ ยังได้กำหนดถึงผลประโยชน์ที่นักโทษเด็ดขาดจะได้รับ เมื่อนักโทษเด็ดขาดคนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความขยันหมั่นเพียร ความพยายาม ความตั้งใจฝึกฝนอบรมวิชาชีพ ความประพฤติที่ดี มีความตั้งใจในการทำงานและช่วยเหลือราชการอย่างเต็มที่ หรือทำความดีความชอบแก่เรือนจำ ทั้งนี้ นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวจะได้รับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

(๑) ได้รับความสะดวกสบายในเรือนจำ

(๒) ได้รับการเลื่อนชั้นให้สูงขึ้น

(๓) ได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลืองานเจ้าพนักงานเรือนจำ

(๔) ได้รับอนุญาตให้ลาโดยลาครั้งหนึ่งได้ไม่เกิน ๔ วันโดยไม่นับรวมเวลาที่

ต้องใช้ในการเดินทาง แต่ทั้งนี้ต้องมีความจำเป็นอันเห็นได้ชัดว่าเกี่ยวข้องกับกิจการของครอบครัว หรือธุรกิจที่สำคัญ แต่ห้ามไม่ให้ออกนอกประเทศไทย นอกจากนี้ นักโทษเด็ดขาดที่ลานั้นจะต้องปฏิบัติ

ตามเงื่อนไขที่เรื่อนจำได้กำหนด และไม่ให้หักระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตให้ลานี้ออกจากการคำนวณระยะเวลากำหนดโทษ

(๕) ได้รับการพักการลงโทษ ทั้งนี้ นักโทษเด็ดขาดคนดังกล่าวต้องได้รับโทษมาแล้วไม่เกินกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่า ๑๐ ปีในกรณีที่ถูกมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต

(๖) ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกให้ไม่เกิน ๕ วัน ต่อหนึ่งเดือน

(๗) ได้รับการส่งตัวออกนอกเรือนจำเพื่อไปทำงานที่เป็นสาธารณประโยชน์ และนำเวลาที่ทำงานดังกล่าวมาใช้ในการลดวันต้องโทษ

(๘) ได้รับรางวัลจากเงินปันผลที่ได้มาจากการใช้แรงงานและการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้น

๑๑. มีหน้าที่จัดสวัสดิการต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง

๑๒. มีหน้าที่ควบคุมดูแลปฏิกริยารวมถึงการปฏิบัติของชุมชนที่มีต่อผู้ต้องขัง

๑๓. มีหน้าที่ดำเนินการต่างๆ ในเรื่องการพักการลงโทษ การขอพระราชทานอภัยโทษ การลดวันต้องโทษให้แก่ นักโทษ

๑๔. มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ต้องขังให้ชุมชนได้เห็น เพื่อที่ชุมชนจะได้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ต้องขัง

๑๕. มีหน้าที่ในสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำให้มีความคล้ายคลึงกับสภาพของสังคมภายนอกให้มากที่สุด

๑๖. มีหน้าที่ในการปลดปล่อยผู้ต้องขัง

ทั้งนี้ การปลดปล่อยผู้ต้องขังนั้นมีอยู่สามวิธีด้วยกันคือ

(๑) การปลดปล่อยเมื่อครบกำหนดโทษที่ผู้ต้องขังจะต้องได้รับตามที่ศาลกำหนดแล้ว

(๒) การปลดปล่อยเมื่อผู้ต้องขังได้รับการพักการลงโทษ

(๓) การปลดปล่อยผู้ต้องขังเมื่อผู้ต้องขังได้รับการอภัยโทษหรือนิรโทษกรรม

อย่างไรก็ดีการราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้นได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาในด้านการปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น เช่น มีการจัดตั้งศูนย์วิทยุเพื่อติดต่อกับหน่วยวิทยุของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรงเพื่อที่จะได้สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทะเบียนประวัติและงานเอกสารต่างๆ^{๓๕}

การจำแนกผู้ต้องขังนั้นเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขอบรมผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เนื่องจากมีแนวความคิดที่ว่าผู้ต้องขังแต่ละรายมีลักษณะ ภูมิหลัง อายุ เพศ ลักษณะของความผิดที่ได้กระทำที่แตกต่างกันออกไป การจะแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้นจึงควรที่จะมีการแยกประเภทของผู้ต้องขังเพื่อที่จะได้มีการแก้ไขอบรมได้อย่างเหมาะสมกับ อายุ เพศ ลักษณะของความผิด และพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การจำแนกผู้ต้องขังมีกระบวนการดังต่อไปนี้ คือ จะต้องมีการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขัง เช่น ภูมิหลัง การศึกษา ครอบครัว ภูมิหลังทางด้านสังคม สภาพจิต ทัศนคติ ความเชื่อทางศาสนา ความสามารถ ความสนใจในกิจกรรมต่างๆ ทั้งยังต้องมีการศึกษาพฤติกรรมและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องขัง และจะต้องมีการวางแผนงานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งต้องมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยผ่านทางกรทำกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงความต้องการ ความเหมาะสม และพฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละราย^{๓๖}

การจำแนกผู้ต้องขังจะมีความแตกต่างไปจากการแยกขัง เนื่องจากการแยกขังจะทำให้โดยการแยกผู้ต้องขังตามลักษณะ ประเภทของความผิดที่ได้กระทำ เช่น นักโทษที่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย การแยกตามเพศ เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ทัณฑสถานหญิง เป็นต้น กล่าวคือการแยกขังเป็นเพียงการแยกประเภทเรือนจำและทัณฑสถานอย่างหยาบๆโดยจะพิจารณาจากประเภทของคดี ลักษณะของการกระทำความผิด และเพศเพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง แต่การจำแนกผู้ต้องขังจะมีความละเอียดกว่าคือจะต้องแยกผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลและศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติ เพศ การศึกษา ฯลฯ เพื่อที่จะได้หาวิธีการแก้ไขอบรมหรือวิธีปฏิบัติที่จะสามารถนำมาใช้กับผู้ต้องขังรายนั้นๆได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงถือได้ว่าการแยกขังเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการจำแนกผู้ต้องขัง ทั้งยังถือเป็นวิธีการแรกเริ่มของการจำแนกผู้ต้องขังเท่านั้น^{๓๗}

^{๓๕} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๘๓.

^{๓๖} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๐๒ - ๓๐๔.

^{๓๗} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๘๗.

นอกจากนี้เมื่อมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้ว เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งก็จะต้องมีการจำแนกซ้ำคือเป็นการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการติดตามดูผลของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรกว่ามีความผิดพลาดหรือไม่อย่างไร และแผนงานที่นำมาใช้กับผู้ต้องขัง การอบรม การแก้ไขฟื้นฟูที่นำมาใช้กับผู้ต้องขังมีความเหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากเมื่อระยะเวลาผ่านไป ผู้ต้องขังได้มีการใช้ชีวิตภายในเรือนจำก็จะทำให้ผู้ต้องขังมีความเปลี่ยนแปลงไป การจำแนกลักษณะซ้ำนี้จะกระทำโดยการพิจารณาจากรายงานของหลายฝ่าย รวมทั้งยังอาจมีการเรียกผู้ต้องขังมาสอบถามถึงปัญหา ความต้องการ รวมทั้งความเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อแผนงานที่ได้จัดไว้ให้กับผู้ต้องขังนั้น ทั้งนี้การจำแนกลักษณะซ้ำควรทำทุกๆ ๖ เดือน หรือทุกๆ ๑ ปี จนกว่าผู้ต้องขังนั้นจะพ้นโทษหรือได้รับการพักการลงโทษ^{๓๘}

ทั้งนี้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีประโยชน์ดังต่อไปนี้^{๓๙}

(๑) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินการและวางแผนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละราย รวมถึงทำให้เกิดประโยชน์ในการติดตามสอดส่องผู้ต้องขังแต่ละรายด้วย

(๒) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะทำให้เกิดความสะดวกในการบริหารควบคุมดูแล และทำให้ราชทัณฑ์วางนโยบายที่จะนำมาใช้แก่ผู้ต้องขังได้ง่ายขึ้น

(๓) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกวิชาชีพและใช้แรงงานที่มีความเหมาะสมกับตัวเองซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพและการใช้แรงงาน

(๔) การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังนั้นจะทำให้เจ้าพนักงานเรือนจำปฏิบัติกับผู้ต้องขังแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมก็จะทำให้ผู้ต้องขังเกิดทัศนคติที่ดีขึ้นต่อเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งเป็นการลดปัญหาที่จะเกิดจากความขัดแย้งของผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำลง

(๕) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทำให้ทราบว่าผู้ต้องขังคนไหนควรได้รับการดูแลหรือควรถูกจับตามองเป็นพิเศษซึ่งจะทำให้การหลบหนีรวมถึงการก่อจลาจลเป็นไปได้ยากขึ้น

(๖) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะทำให้การคัดเลือกผู้ต้องขังออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำเป็นไปด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น

^{๓๘} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๐๔ - ๓๐๕.

^{๓๙} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๙๘ - ๑๙๙.

(๗) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชนมากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังมีอุปสรรคหลายประการ เช่น ความแออัดของเรือนจำและทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเรือนจำและทัณฑสถานยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน รวมถึงยังขาดบุคลากรด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ที่จะเข้ามาช่วยในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง^{๕๐}

ในเรื่องสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมของนักโทษนั้นได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่ว่า ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมหรือได้รับการติดต่อจากบุคคลภายนอก รวมถึงทนายความด้วย ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ มาตรา ๘ ได้บัญญัติไว้ รูปแบบของการเยี่ยมผู้ต้องขังที่นิยมใช้กันทั่วไปในปัจจุบันในทางปฏิบัตินั้นมีตั้งแต่การเยี่ยมที่มีรูปแบบที่เข้มงวดที่สุด ได้แก่ การเยี่ยมโดยการพูดคุยกับผู้ต้องขังผ่านทางลูกกรงซึ่งจะมีเครื่องกั้นให้ผู้ต้องขังกับผู้เข้าเยี่ยมพูดคุยกันด้วยระยะทางที่ห่างไกลกันมาก วิธีการนี้ทำให้ผู้ต้องขังกับผู้เข้าเยี่ยมไม่มีโอกาสสัมผัสตัวกัน และต้องตะโกนคุยกัน การเยี่ยมผู้ต้องขังด้วยวิธีการดังกล่าวในบางประเทศนั้น จะให้ผู้ต้องขังและผู้เข้าเยี่ยมพูดคุยกันผ่านโทรศัพท์ที่ติดเครื่องดักฟังไว้ ส่วนรูปแบบการเยี่ยมที่เข้มงวดน้อยที่สุด ได้แก่ การเยี่ยมที่ผู้คุมเฝ้าดูอยู่ห่างๆ หรือเฝ้าดูอยู่ในบริเวณใกล้เคียง รูปแบบนี้จะทำให้ผู้ต้องขังและผู้เข้าเยี่ยมมีโอกาสสัมผัสกันและพูดคุยกันอย่างใกล้ชิด การเยี่ยมรูปแบบที่เข้มงวดน้อยที่สุดนี้มีหลายวิธีคือ มีทั้งการเยี่ยมแบบตัวต่อตัวจนถึงการเยี่ยมแบบ “เพื่อใช้ชีวิตคู่” (Conjugal Visit) ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ยังได้จัดให้มีวันที่ผู้ต้องขังที่ประพฤติตัวดีได้พบปะ รวมทั้งร่วมรับประทานอาหารกับญาติที่ได้แสดงความจำนงว่าจะขอเข้าเยี่ยมอีกด้วย^{๕๑}

นอกจากนี้ในเรื่องสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลนั้น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ได้มีการบัญญัติไว้ใน หมวด ๗ ในเรื่องอนามัยและสุขภาพ มีใจความดังต่อไปนี้ ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยหรือผู้ต้องขังที่เป็นหญิงมีครรภ์ มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลตามสมควร^{๕๒} กรณีที่แพทย์ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานว่าผู้ต้องขังที่พบว่าป่วยนั้นหากได้รับการรักษาในเรือนจำจะไม่ทำให้อาการดีขึ้น ดังนั้นอธิบดีจะอนุญาตให้ผู้ต้องขังที่ป่วยนั้นออกจากเรือนจำเพื่อไปรักษาตัวได้ ทั้งอาจจะกำหนดเงื่อนไขใดๆก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามหากผู้ต้องขังดังกล่าวออกไปจากสถานที่ๆรักษาตัว ผู้ต้องขังคนดังกล่าวย่อมมีความผิดฐานหลบหนีออกจากสถานที่

^{๕๐} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๐๖.

^{๕๑} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๐๗.

^{๕๒} พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มาตรา ๒๙

ควบคุม^{๔๓} นอกจากนี้ในเรื่องของสิทธิที่จะได้รับการพยาบาลนั้น ยังได้มีการบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ กล่าวคือ เรือนจำทุกแห่งต้องมีสถานพยาบาลเพื่อทำการรักษาผู้ต้องขังที่ป่วย และต้องมีผู้มีความรู้ตามสมควรอยู่ประจำที่สถานพยาบาลนั้นด้วย^{๔๔} ในทางปฏิบัตินั้นจะมีผู้มีความรู้ทางการแพทย์พอสมควรซึ่งอาจเป็นพยาบาลหรือบุรุษพยาบาลก็ได้ ประจำอยู่ในสถานพยาบาลในเรือนจำ และหากพบว่าผู้ต้องขังที่ป่วยหนัก ผู้ต้องขังคนดังกล่าวก็จะถูกส่งตัวไปยังสถานรักษาพยาบาล ทั้งนี้เรือนจำโดยทั่วไปจะมีการจัดหาทันตแพทย์มารักษาฟันให้ผู้ต้องขังเป็นประจำ^{๔๕}

การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้กระทำความผิดมีมาอย่างยาวนานแล้ว ในอดีตจะมีการใช้พันธนาการกับนักโทษเพื่อให้นักโทษเกิดความทุกข์ทรมานอันสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทั้งนี้ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีการใช้เครื่องพันธนาการแก่นักโทษอยู่และในเรื่องเครื่องพันธนาการได้มีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ วางหลักไว้ว่า เครื่องพันธนาการที่ใช้กับผู้ต้องขังมี ๔ ประเภท ได้แก่ ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า และโซ่ล่าม^{๔๖} และในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ได้บัญญัติว่า^{๔๗}

ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง เว้นแต่

- (๑) ผู้ต้องขังอาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้ต้องขังเองหรือของผู้อื่น
- (๒) ผู้ต้องขังเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบโดยอาจเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น
- (๓) ผู้ต้องขังน่าจะพยายามหลบหนีจากการควบคุมตัว
- (๔) เมื่อผู้ต้องขังได้ถูกควบคุมตัวไปนอกเรือนจำ ทั้งนี้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมมีความเห็นว่าสมควรที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการ

(๕) เมื่อรัฐมนตรีสั่งว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการอันเนื่องจากสภาพของเรือนจำ หรือสภาพของท้องถิ่น

ภายใต้บังคับอนุมาตรา (๔) และ (๕) แห่งมาตรานี้ให้פקติเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขังและเป็นผู้มีอำนาจเพิกถอนคำสั่งนั้น

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแม้จะมีข้อกำหนดในมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และเสื้อทรมาน ในการลงโทษเพื่อจ้องจำ

^{๔๓} พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ มาตรา ๓๐

^{๔๔} กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ ข้อ ๗๒

^{๔๕} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๒๗.

^{๔๖} พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๓ ข้อ ๒๕

^{๔๗} พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๗๙ มาตรา ๑๔

นักโทษ เว้นแต่ในเวลาที่เป็นและใช้ในระยะเวลาที่จำกัดเท่านั้น^{๔๘} แต่ประเทศไทยยังคงมีการใช้
 ตรวนเพื่อเป็นการลงโทษของจำคุกโทษอยู่ยังเป็นการขัดต่อมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อ
 ผู้ต้องขัง แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะมีเริ่มมีแนวความคิดที่จะลดการใช้เครื่องพันธนาการแล้วก็
 ตาม ดังเห็นได้จากการริเริ่มถอดตรวนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำบางขวางเป็นจำนวนมากกว่า ๕๐๐
 คน^{๔๙}

การปฏิบัติต่อนักโทษของราชทัณฑ์ในปัจจุบันมีความมุ่งหมายที่มีลักษณะของการ
 ผสมผสานระหว่างการควบคุมผู้กระทำความผิดไม่ให้หลบหนีและการแก้ไขอบรมผู้กระทำความผิด การ
 แก้ไขอบรมผู้กระทำความผิดเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมนั้นมีตั้งแต่ การให้การศึกษาอบรม การให้
 สวัสดิการช่วยเหลือ การช่วยแนะแนวให้คำปรึกษาในเรื่องการหางานทำ และที่สำคัญคือการฝึกฝน
 อาชีพให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อที่เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้วเขาจะสามารถนำไปประกอบ
 อาชีพได้อย่างสุจริต นอกจากนี้ราชทัณฑ์ยังมีนโยบายที่จะให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้ทำงานที่เป็น
 ประโยชน์ต่อสังคมเพื่อให้ผู้ต้องขังรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองว่าตนยังมีประโยชน์ต่อสังคม ทำให้สังคมมี
 ทัศนคติที่ดีต่อผู้ต้องขัง การให้นักโทษทำงานเพื่อบริการสังคมที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่มีมากมาย
 เช่น การปลูกสวนป่า การทำงานสาธารณะ เป็นต้น และในปัจจุบันราชทัณฑ์ได้มุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติ
 ต่อผู้ต้องขังในชุมชนโดยจะให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีออกไปช่วยงานสาธารณะต่างๆภายนอก
 เรือนจำ รวมทั้งให้ผู้ต้องขังช่วยเหลือสังคมเมื่อเกิดสาธารณภัยต่างๆ การให้ผู้ต้องขังทำงานบริการ
 สาธารณะนี้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผู้ต้องขัง และการได้ใกล้ชิดสังคมนี้ยังทำให้ผู้ต้องขังได้
 ปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคมภายนอกอีกด้วย^{๕๐}

ประเทศไทยได้มีการใช้แรงงานของนักโทษมานานแล้วตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 โดยให้นักโทษขุดคูคลอง ทำถนน ก่อสร้างซ่อมแซมอาคารสถานที่ และทำงานหนักหรืองานที่คนทั่วไป
 ไม่อยากทำ เป็นต้น^{๕๑} การใช้แรงงานนักโทษของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นใช้หลัก “ส่งนักโทษ
 เต็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะภายนอกเรือนจำโดยให้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเท่ากับจำนวน
 วันที่นักโทษผู้นั้นทำงานสาธารณะ” หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่ประเทศไทยนำหลักการของ
 ประเทศอังกฤษและอเมริกามาผสมผสานกันและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทย
 หลักการในการใช้งานนักโทษภายนอกเรือนจำของประเทศอังกฤษนั้นมีหลักการว่าผู้กระทำความผิดที่
 ถูกลงโทษจำคุกนั้น ศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้ดุลพินิจเลือกระหว่างโทษจำคุกกับการทำงานให้สาธารณะ

^{๔๘} มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ ๓๓

^{๔๙} หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, ใกล้ปิดตำนานเครื่องพันธนาการฯ นำร่องถอด “โซ่ตรวน” ใจนักโทษ [ออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://m.dailynews.co.th/Article.do?ContentId=110434> [๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔]

^{๕๐} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๑๘.

^{๕๑} ประเทือง ธนียผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๐๖ - ๒๐๗.

ส่วนหลักการของประเทศอเมริกัน จะมีระบบลดวันต้องโทษให้แก่นักโทษที่ประพฤติตัวดีและเข้าหลักเกณฑ์ แต่ทั้งนี้ระบบลดวันต้องโทษไม่ได้มีการใช้จำกัดเฉพาะกรณีนักโทษที่ทำงานสาธารณะหรือทำงานภายนอกเรือนจำเท่านั้น คือจะนำไปใช้กับนักโทษที่ทำงานและประพฤติดีภายในคุกด้วย ดังนั้น นักโทษที่ถูกคัดเลือกให้ออกไปทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะจึงไม่ได้รับการลดวันต้องโทษเป็นพิเศษ แตกต่างจากนักโทษที่ประพฤติตัวดีและอยู่ภายในเรือนจำแต่อย่างใด แต่จะได้รับผลประโยชน์อย่างอื่นแทน เช่น ได้รับสะดวกสบายภายในเรือนจำมากขึ้น ได้รับความอิสระมากขึ้น เป็นต้น^{๕๒}

โดยปกติแล้วนั้นนักโทษทุกคนจะต้องทำงาน เว้นแต่นักโทษเจ็บป่วยหรือพิการ รวมถึงผู้ต้องขังในระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุด เนื่องจากเมื่อยังไม่มีคำตัดสินหรือคำพิพากษาของศาลว่าผิดจริงจึงไม่อาจใช้แรงงานของผู้นั้นได้ เว้นแต่ผู้ต้องขังดังกล่าวจะร้องขอทำงาน นอกจากนี้นักโทษการเมืองก็ได้รับการยกเว้นจากการถูกบังคับให้ทำงานเพราะมีแนวความคิดที่ว่าความผิดที่เกี่ยวกับการเมืองนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความชั่วร้าย^{๕๓}

นอกจากนี้การใช้แรงงานผู้ต้องขังยังมีข้อห้ามดังต่อไปนี้^{๕๔}

๑) ห้ามเจ้าพนักงานใช้แรงงานผู้ต้องขังในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เว้นแต่จะมีระเบียบข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์อนุมัติ

๒) ห้ามใช้ให้ผู้ต้องขังทำงานบางอย่างอันเป็นความลับของเรือนจำหรือทัณฑสถาน เช่น งานเกี่ยวกับบัญชีและการเงิน งานเอกสารที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ได้เสียของเรือนจำและทัณฑสถาน เช่น หมายเลข ทะเบียนประวัติบุคคล ลายพิมพ์นิ้วมือ เป็นต้น ทั้งนี้ยังห้ามใช้ผู้ต้องขังทำงานอันเกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การช่วยเปิด ปิดประตูทัณฑสถาน

๓) ในวันสำคัญและวันหยุดประจำสัปดาห์รวมถึงวันหยุดราชการนั้นห้ามมีการใช้แรงงานผู้ต้องขัง เว้นแต่เป็นงานที่ผู้ต้องขังไม่อาจหยุดได้ เช่น งานทำความสะอาดอาคารสถานที่ เรือนนอน งานที่เกี่ยวกับสุขาภิบาล งานที่เกี่ยวกับอนามัยของทัณฑสถาน เป็นต้น

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยแล้ว ราชทัณฑ์มีนโยบายในการสงเคราะห์ผู้ต้องขังหลังปลดปล่อยโดยมีแนวคิดว่า การที่ช่วยให้ผู้ต้องขังปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้นั้นเป็นการช่วยป้องกันการเกิดอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากหากผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ สังคมก็จะมีส่วนช่วยไม่ให้ผู้ต้องขังกลับมาทำความผิดอีก ดังนั้นราชทัณฑ์จึงต้องเข้ามามีส่วนช่วยใน

^{๕๒} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๒๕.

^{๕๓} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๑๔.

^{๕๔} ประเทือง ธนียผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๐๙.

การปรับทัศนคติของผู้ต้องขังให้มีความพึงพอใจต่อการใช้ชีวิตในสังคม และเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสามารถปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในสังคม กรมราชทัณฑ์ได้จัดการสงเคราะห์ให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยทั้งโดยการพักการลงโทษ การพระราชทานอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการพ้นโทษตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด การสงเคราะห์ดังกล่าว เช่น การจัดที่พักอาศัยชั่วคราวให้ผู้ที่ไม่มียู่เป็นหลักแหล่งอยู่โดยเรียกว่า “บ้านกึ่งวิถี” ในประเทศไทยเรียกว่า “บ้านสวัสดิ” มีการจัดหาเครื่องนุ่งห่มและเครื่องอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับไปหาครอบครัว ทั้งยังมีบริการให้คำปรึกษาแนะแนวทางในการประกอบอาชีพรวมถึงมีบริการจัดหางานให้อีกด้วย^{๕๕}

๓.๓.๖ กระบวนการลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้มีการตราขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ และบังคับใช้ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ การตราประมวลกฎหมายอาญานี้ขึ้นมาก็เนื่องมาจากบ้านเมืองมีความเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ เป็นอันมาก^{๕๖} ทั้งนี้ได้มีการบัญญัติโทษทางอาญาไว้ในมาตรา ๑๘ ซึ่งมี ๕ สถานคือ

(๑) ประหารชีวิต

(๒) จำคุก

(๓) กักขัง

(๔) ปรับ

(๕) ริบทรัพย์สิน

โทษตามมาตรา ๑๘ นี้ได้ถูกกำหนดโดยเรียงจากโทษหนักที่สุดไปสู่โทษเบาที่สุด^{๕๗} โทษนั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ “โทษหลัก” เป็นโทษที่สามารถใช้ลงได้โดยลำพังได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษปรับ ส่วน “โทษข้างเคียง” คือโทษที่ไม่สามารถใช้ลงได้โดยลำพัง

^{๕๕} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๒๙.

^{๕๖} พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙

^{๕๗} จิตติ ติงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๙(กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๘๕๑.

แต่โทษข้างเคียงนั้นจะสามารถนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีคำพิพากษาลงโทษหลัก หรือนำมาใช้ได้เมื่อมีความ
ข้องเกี่ยวกับโทษหลัก^{๕๘}

โทษจำคุกเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้ที่กระทำผิดและเป็นโทษที่มีความรุนแรง
เป็นอันดับที่สองของโทษที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ โทษจำคุกได้ถูกบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมอยู่
หลายครั้งด้วยกันโดยได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมความเป็นวรรค ๒ และวรรค ๓ ของมาตรา ๑๘ ซึ่ง
เพิ่มเติมโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ ๑๖ พ.ศ.
๒๕๔๖ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนี้

วรรคสอง ห้ามลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในขณะที่กระทำความ
ความผิดด้วยโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิต

วรรคสาม หากผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในขณะที่กระทำความผิด ได้
กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนระวางโทษดังกล่าวเป็น
ระวางโทษจำคุก ๕๐ ปี

มาตรา ๑๘ วรรคสองและวรรคสามนี้ได้เกิดจากการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้อง
กับสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวนี้เกิดจากปัจจัยในด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

การลงโทษจำคุกโดยทั่วไปนั้นมักจะมีการลงโทษปรับควบคู่ไปด้วยโดยมักจะกำหนด
ว่าลงโทษจำคุกไม่เกินกี่ปี และปรับไม่เกินกี่บาท แต่ก็ยังมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดลงโทษจำคุก
สถานเดียว หรือกำหนดลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยก็ได้ ในกรณีที่
กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับด้วยนั้นโดยปกติศาลมักจะลงโทษจำคุกอย่างเดียวตาม
มาตรา ๒๐ ที่บัญญัติว่า ในความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาล
เห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้^{๕๙}

โทษจำคุกนั้นสามารถแบ่งออกเป็น “โทษจำคุกตลอดชีวิต” และ “โทษจำคุกมี
กำหนดเวลา”^{๖๐} เดิมโทษจำคุกมีกำหนดเวลานั้นจะมีกำหนดโทษจำคุกสูงสุดได้ไม่เกิน ๒๐ ปี ดังจะ
เห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๑ และมาตรา ๙๑ เดิมซึ่งการกำหนดโทษจำคุกได้สูงสุด
ไม่เกิน ๒๐ ปีนี้เป็นระยะเวลาที่พอสมควรไม่นานจนเกินไป ทั้งนี้การจำคุกเป็นระยะเวลาอนันต์อาจ

^{๕๘} คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญา ภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่๑๐(กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘๑.

^{๕๙} จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญา ภาค ๑, หน้า ๘๕๕.

^{๖๐} เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่๙(กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์,
๒๕๕๙), หน้า ๘๑๖.

ทำให้เกิดอุปสรรคในการที่ผู้ต้องขังจะปรับตัวเพื่อกลับคืนสู่สังคม เนื่องมาจากการที่ผู้ต้องโทษถูกตัดขาดจากสังคมเป็นเวลานานเกินไป แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขมาตรา ๙๑ และมาตรา ๕๑ ถึงมาตรา ๕๓ โดยมีการบัญญัติแก้ไขให้สามารถกำหนดโทษจำคุกได้สูงสุดถึง ๕๐ ปี ระยะเวลาดังกล่าวนี้เป็นระยะเวลาที่นานเกินไปซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ต้องโทษในการปรับตัวกลับคืนสู่สังคม การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวนี้เป็น การแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นไปตามพึงพอใจของบุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีอำนาจในขณะนั้น^{๖๑}

แม้ว่าโทษจำคุกจะมีการกำหนดระยะเวลาจำคุกสูงสุดไว้แต่ก็ไม่ได้มีการบัญญัติถึงกำหนดระยะเวลาจำคุกขั้นต่ำ เห็นได้จากจากมาตรา ๒๑ ของประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติว่า

ในการคำนวณระยะเวลาจำคุก ให้นับวันเริ่มจำคุกรวมคำนวณเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง

ถ้าระยะเวลาที่คำนวณนั้น กำหนดเป็นเดือน ให้นับสามสิบวันเป็นหนึ่งเดือน ถ้ากำหนดเป็นปี ให้คำนวณตามปีปฏิทินในราชการ

เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุกครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด

จากมาตรา ๒๑ วรรคแรกทำให้ตีความได้ว่าระยะเวลาในการจำคุกนั้นไม่สามารถกำหนดเป็นชั่วโมง หรือกำหนดให้จำคุกน้อยกว่าหนึ่งวันได้^{๖๒} ส่วนการกำหนดระยะเวลาจำคุกเป็นเดือนตามวรรคสองนั้น จะต้องคำนวณตามปีปฏิทินในราชการซึ่งเป็นปีตามสุริยคติโดยอาจจะมี ๓๖๕ วัน หรือ ๓๖๖ วันก็ได้^{๖๓} แต่การกำหนดระยะเวลาจำคุกเป็นเดือนนั้นจะถือว่าหนึ่งเดือนมีสามสิบวันหมดทุกเดือนโดยจะไม่นับตามเดือนปฏิทิน

ส่วนโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นเป็นโทษที่ตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร แต่ในทางปฏิบัติผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนี้ก็อาจจะได้รับการอภัยโทษ ลดวันต้องโทษ ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง แม้ว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนี้จะเป็นการทำลายบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด

^{๖๑} คณิต ฒ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๓๘๒.

^{๖๒} จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค ๑, หน้า ๘๕๗.

^{๖๓} คณิต ฒ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๓๘๐.

ก็ตาม หากแต่การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่ขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และไม่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด^{๖๔} นอกจากนี้ตามมาตรา ๕๑ ของประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติว่า

ในการเพิ่มโทษนั้น ห้ามไม่ให้เพิ่มโทษจนถึงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกเกินห้าสิบปี^{๖๕}

จะเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตศาลจะลงโทษได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้ในความผิดฐานนั้นๆ เท่านั้น^{๖๖}

ในปัจจุบันนั้นได้มีแนวคิดที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น เพราะการที่ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกเป็นระยะอันสั้นนั้นไม่เพียงพอที่จะขัดเกลา แก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี แต่กลับส่งผลที่ร้ายแรงทำให้ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงให้ได้เข้าไปเรียนรู้พฤติกรรมชั่วร้ายของผู้กระทำความผิดอื่นได้ และการที่ผู้กระทำความผิดถูกจำคุกนั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในคุกทำให้เกิดความเคยชิน และส่งผลให้ผู้นั้นไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษจำคุกอีกต่อไป นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดยังอาจมีมลทิน ถูกสังคมรังเกียจ และส่งผลร้ายต่อการปรับตัวกลับคืนสู่สังคม ทั้งนี้แนวคิดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นนี้ได้มีมาตั้งแต่ในยุคการปฏิรูประบบกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดดังกล่าว

แนวคิดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นก็ได้มีการสะท้อนให้เห็นผ่านทางบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเช่นกันโดยได้บัญญัติถึงวิธีการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นไว้ ๓ วิธี คือ^{๖๗} ๑. การให้ศาลมีอำนาจยกโทษจำคุกได้ ๒. วิธีการรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ และ ๓. วิธีเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง

การยกโทษจำคุกนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๕ ว่า

มาตรา ๕๕ ถ้ามีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกเป็นระยะเวลาที่ ๓ เดือนหรือน้อยกว่า ๓ เดือนนั้น ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงไปอีกก็ได้ หรือถ้ามีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นระยะเวลา ๓ เดือนหรือน้อยกว่าและมีการลงโทษปรับด้วย ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงกว่านั้น หรือจะยกโทษจำคุกโดยลงแต่โทษปรับแต่อย่างเดียวยกก็ได้

^{๖๔} คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๓๘๗.

^{๖๕} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๑

^{๖๖} คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๓๘๘.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๑.

แม้ในตอนต้นของมาตราดังกล่าวจะได้มีการบัญญัติให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำคุกโดยกำหนดให้น้อยลงกว่า ๓ เดือนได้โดยการลงโทษจำคุกน้อยกว่าสามเดือนนี้เป็นการลงโทษระยะสั้นซึ่งขัดกับแนวความคิดในการเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้นก็ตาม แต่ตอนท้ายของมาตราดังกล่าวนั้นก็เป็นการสะท้อนแนวความคิดในการที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นอย่างหนึ่งคือการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการยกโทษจำคุก

ส่วนการรอกการกำหนดโทษ หรือการรอกการลงโทษนั้นได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๖ ว่า หากบุคคลใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีดังกล่าวศาลจะโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ถ้าผู้นั้นไม่เคยถูกลงโทษจำคุกมาก่อน หรือถูกจำคุกในความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือถูกจำคุกในความผิดลหุโทษ ทั้งนี้เมื่อศาลพิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา สภาพความผิด เป็นต้น ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจพิพากษาว่าบุคคลดังกล่าวมีความผิดแต่ให้รอกการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษไว้แต่รอกการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไป ซึ่งการรอกการกำหนดโทษ หรือการรอกการลงโทษนี้เป็นวิธีหนึ่งในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น

ส่วนการเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ ของประมวลกฎหมายอาญาโดยได้บัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน ถ้าผู้นั้นไม่เคยถูกจำคุกมาก่อน หรือเคยถูกจำคุกมาก่อนในคดีที่กระทำโดยประมาท หรือถูกจำคุกในความผิดลหุโทษ ศาลจะพิพากษาให้ลงโทษกักขังไม่เกิน ๓ เดือน แทนโทษจำคุกนั้นก็ได้

แต่อย่างไรก็ตามพบว่า การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังนี้เป็นวิธีที่ไม่ค่อยมีการใช้เท่าไรนัก^{๖๘}

ส่วนมาตรา ๒๗ ของประมวลกฎหมายอาญานั้นแสดงให้เห็นว่าโทษกักขังที่ถูกเปลี่ยนมาจากโทษจำคุกนั้นสามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นโทษกักขังอีกได้โดยมาตรา ๒๗ บัญญัติว่า

ถ้าในระหว่างที่ผู้ต้องโทษกักขังได้รับโทษกักขังอยู่ ศาลเห็นเอง หรือพนักงานอัยการ แกลงต่อศาล หรือผู้ควบคุมดูแลสถานที่กักขังแกลงต่อศาลว่า

- (๑) ผู้ต้องโทษกักขังฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับหรือวินัยของสถานที่ กักขัง
- (๒) ผู้ต้องโทษกักขังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือ

^{๖๘} คณิต ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๓๙๓.

(๓) ผู้ต้องโทษกักขังต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

ศาลอาจเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุกโดยมีกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกำหนดเวลาของโทษกักขังที่ผู้ต้องโทษกักขังจะต้องได้รับต่อไป

ทั้งนี้ผู้ที่ถูกจำคุกนั้นสามารถทูลเกล้าฯถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษได้ การพระราชทานอภัยโทษนั้นหมายถึง การที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้ต้องโทษที่คดีถึงที่สุดแล้ว ให้ได้รับการปล่อยตัวหรือลดโทษแล้วแต่กรณี การพระราชทานอภัยโทษนี้อาจจะเป็น การพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือเฉพาะรายแก่ผู้ต้องโทษที่ได้ยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นมา หรือเป็นการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอให้มีการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาส หรือวาระที่สำคัญเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์หรือบ้านเมือง โดยจะกำหนดเป็นพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ตามพระราชอำนาจที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๒๕ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๕๙ ถึง มาตรา ๒๖๗^{๖๙}

การพระราชทานอภัยโทษนี้มีมาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยแล้วโดยถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิต มีพระราชอำนาจในการลงโทษได้ทุกอย่างจนถึงการลงโทษโดยการประหารชีวิต ในสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นการลงโทษนอกจากจะลงโทษเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองแล้วยังเป็นการลงโทษเพื่อปกป้องรักษาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้มีความเป็นปึกแผ่นอีกด้วย เมื่อมีการกระทำความผิดก็จะถือว่าเป็นการทำทลายพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ทำให้โทษในสมัยนั้นจึงมีความรุนแรงและโหดร้ายเพื่อที่ผู้กระทำความผิดจะได้เกิดความกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก รวมถึงประชาชนก็จะเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเอาเป็นเยี่ยงอย่างผู้ที่ได้รับโทษนั้นไม่มีหนทางใดที่จะรอดพ้นจากการถูกลงโทษได้ นอกเสียจากการที่พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระมหากรุณาพระราชทานอภัยโทษให้เนื่องจากพระองค์ทรงระลึกได้เอง หรือมีผู้กราบบังคมทูลเท่านั้น และแม้จะมีการกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษให้หรือไม่ก็ได้^{๗๐} ส่วนใหญ่นั้นพระมหากษัตริย์จะทรงพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองโดยเป็นไปตามพระราชดำริ หรือพระราชประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการกำหนด

^{๖๙} สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ, หน้า ๑๐ - ๑๑.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๒๑.

ขอบเขต หลักเกณฑ์ในการพระราชทานอภัยโทษโดยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา^{๗๑}

การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือเฉพาะรายนั้นเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๑ ที่บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๕๙ ได้กำหนดให้ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดหรือผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องเช่น บิดา มารดา หรือบุตร เป็นต้น เป็นผู้ยื่นเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวจะสามารถยื่นเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว นอกจากนี้หากไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเห็นเป็นการสมควรจะมีการถวายคำแนะนำเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษให้บุคคลดังกล่าวก็ได้ซึ่งก็จะสามารถถวายคำแนะนำได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วเช่นเดียวกัน^{๗๒}

ในการยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษได้มีการบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๖๑ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์พร้อมทั้งถวายความเห็นว่าการพระราชทานอภัยโทษให้หรือไม่ หากพระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอภัยโทษให้อาจจะเป็นการพระราชทานอภัยโทษให้ทั้งหมดโดยให้มีการปล่อยตัวนักโทษไปหรือพระราชทานอภัยโทษให้เป็นบางส่วน หากพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานอภัยโทษให้ก็จะมีพระบรมราชโองการพระราชทานอภัยโทษลงมาเป็นการเฉพาะโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ส่วนในรายที่ไม่พระราชทานอภัยโทษให้ จะมีหนังสือแจ้งผลฎีกาโดยนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ลงนามแจ้งพระราชกระแสดังกล่าว ในการยื่นเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษในโทษซึ่งไม่ใช่โทษประหารชีวิตนั้น ถ้ามีพระราชกระแสฎีกาจะยื่นเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ไม่ได้จนกว่าจะพ้นกำหนด ๒ ปีนับแต่วันที่ถูกยกฎีกาตามที่มาตรา ๒๖๔ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติไว้ ในการยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานี้ ผู้ต้องคำพิพากษาหรือผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องจะใช้สิทธิยื่นเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษผ่านเรือนจำ ทัดตสสถาน หรือส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องก็ได้เช่น สำนักราชเลขาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงต่างประเทศในกรณีที่เป็นนักโทษชาวต่างชาติ หรือกรมราชทัณฑ์^{๗๓}

^{๗๑} อัจฉรียา ชูตินันทน์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๓๘.

^{๗๒} สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ, หน้า ๑๑๙.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๒ - ๑๒๕.

ส่วนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น คือการพระราชทานอภัยโทษให้แก่ นักโทษเด็ดขาดทุกคนซึ่งอาจจะมีข้อยกเว้นความผิดในบางประเภทที่เป็นภัยต่อสังคมอย่างร้ายแรง การพระราชทานอภัยโทษประเภทนี้ จะดำเนินการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ซึ่งการที่คณะรัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลขอพระราชทาน อภัยโทษให้เป็นการทั่วไปนั้นจะต้องเป็นกรณีที่มีเหตุอันสมควร เช่น เกี่ยวข้องกับพระราชประเพณีที่สำคัญ หรือเป็นเหตุผลของการราชทัณฑ์ เป็นต้น^{๗๔}

การพระราชทานอภัยโทษนั้นนอกจากจะเป็นการแผ่พระมหากรุณาธิคุณของ พระมหากษัตริย์แล้ว ยังเป็นการลดความแออัดของนักโทษในเรือนจำ รวมถึงยังเป็นการลดค่าใช้จ่าย ในการที่จะต้องเลี้ยงดูนักโทษอันเป็นการประหยัดงบประมาณแผ่นดิน ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ นักโทษสำนึกในความผิดของตนและปรับปรุงแก้ไขกลับตัวเป็นคนดี

ในปัจจุบันนี้เรือนจำและทัณฑสถานต่างๆทั่วประเทศได้ประสบกับปัญหาที่มี จำนวนนักโทษเกินกว่าที่เรือนจำจะสามารถรองรับได้ ก่อให้เกิดความแออัดและเป็นอุปสรรคต่อการ การอบรมแก้ไขฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายในการลงโทษในปัจจุบันมุ่งเน้น ไปในเรื่องของการใช้โทษจำคุกเป็นสำคัญ ประเทศไทยจึงมีแนวคิดที่จะนำมาตราการบางอย่างมาใช้ในการ อบรมแก้ไขโดยไม่นำตัวผู้กระทำความผิดมาขังไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้ได้มีความพยายามที่จะนำ มาตราการต่างๆของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศไทย เช่น มีความ พยายามที่จะนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้ การลงโทษระดับกลางนั้นเป็นวิธีการที่กำหนดให้ เจ้าหน้าที่คอยควบคุมดูแลคุณภาพชีวิตของผู้กระทำความผิดอย่างเข้มงวดและผู้กระทำความผิด จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ต้องมีการรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง การเข้าศูนย์ควบคุมคุณภาพชีวิต การฝึกอบรมแบบค่ายทหาร การถูกกักขังไว้ที่บ้านของตนเองโดย มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น^{๗๕}

การกักขังไว้ที่บ้านนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๔ ได้ให้อำนาจศาลในการสั่ง กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดเอง หรือในที่อยู่อาศัยของผู้อื่นที่ยินยอม รับผู้กระทำความผิดนั้นไว้ หรือกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่อื่นที่มีความเหมาะสม นอกจากนี้ มาตรา ๒๖ ของประมวลกฎหมายอาญา ยังวางหลักให้ผู้ต้องโทษกักขังสามารถที่จะประกอบอาชีพ ของตนในสถานที่ๆตนถูกกักขังนั้นโดยอาจมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนดหรือไม่ก็ได้ เจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่ ควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังที่บ้านนี้สามารถตรวจสอบผู้ต้องโทษได้โดยการไปตรวจสอบ

^{๗๔} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๓.

^{๗๕} ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลาง มาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, หน้า ๒๗ - ๒๘.

ที่บ้านของผู้ต้องโทษ หรืออาจจะตรวจสอบผ่านทางโทรศัพท์ หรืออาจจะตรวจสอบผ่านทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM หรือ Electronic Surveillance) ทั้งนี้ประเทศไทยได้นำมาตรการกักขังโดยควบคุมไว้ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมาใช้แล้วคือ ได้มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. ๒๕๕๖ มาตรการดังกล่าวห้ามผู้ต้องโทษออกจากเคหสถาน หรือสถานที่ที่กำหนดในช่วงเวลาที่กำหนดไว้โดยมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อันเป็นผลมาจากการนำแนวคิดของประเทศสวีเดนมาใช้ ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวนั้นจะถูกนำมาใช้กับผู้ต้องโทษที่มีอาการเจ็บป่วยและต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง หรือ ผู้กระทำความผิดมีความจำเป็นที่จะต้องเลี้ยงดูบิดา มารดา สามี ภริยา หรือบุตร ซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู แต่อย่างไรก็ตามได้มีแนวคิดที่จะนำมาตรการนี้มาทดลองใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนที่ผ่านการประเมินจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่ามีพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงน้อย ควรที่จะถูกกักขังไว้ที่บ้านของเยาวชนนั่นเองเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย ทั้งนี้จะต้องมีการทำบันทึกข้อตกลงว่าจะต้องรักษาอุปกรณ์ไม่ให้ถูกทำลายหรือสูญหาย ไม่เช่นนั้นผู้ต้องโทษจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเองทั้งหมด หากการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จก็จะมี การนำไปใช้กับผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ในเรือนจำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับปรุงกฎหมายภายในของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเรื่องมาตรการควบคุมตัวนอกเรือนจำและจะช่วยแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้อีกด้วย^{๗๖}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

^{๗๖} ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, หน้า ๓๓๔ - ๓๓๘.

บทที่ ๔

กระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศ

โทษจำคุกเป็นโทษที่มีมาอย่างยาวนาน แต่เดิมนั้นประเทศต่างๆยังไม่นิยมใช้โทษจำคุก เนื่องจากวัตถุประสงค์ของโทษในสมัยโบราณนั้นเป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างสาสม โทษที่ใช้จึงมีความทารุณโหดร้าย แต่อย่างไรก็ตามในสมัยโบราณก็มีการนำผิดกระทำความผิดไปกักขังไว้เพื่อรอการลงโทษ หรือเพื่อเป็นการกักขังไว้ระหว่างพิจารณาคดี ในช่วงต่อมาเริ่มมีการนำผู้กระทำความผิดไปขังไว้ตามที่ต่างๆที่ไม่ใช่คุกอย่างในปัจจุบัน เช่น ห้องใต้ดินในปราสาท ในถ้ำ เป็นต้น การจำคุกในสมัยก่อนจะมีวิธีการที่ทารุณโหดร้าย สถานที่คุมขังเต็มไปด้วยความสกปรก ต่อมาเมื่อมีแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ประเทศต่างๆจึงหันมาลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกแทน และยกเลิกบทลงโทษที่มีความทารุณโหดร้ายที่ใช้อยู่เดิม เมื่อมีการหันมาใช้โทษจำคุกกันมากขึ้น ประกอบกับมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นไปในทางการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนักโทษมากขึ้น ประเทศต่างๆจึงได้มีการพัฒนากระบวนการลงโทษจำคุก รวมถึงกฎหมายอันเกี่ยวกับโทษจำคุกให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้นและเพื่อฟื้นฟูให้นักโทษสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวนั้นยังคงมีอยู่จนกระทั่งยุคปัจจุบัน

จึงเห็นได้ว่ากระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานและมีความเปลี่ยนแปลงไปแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ในบทนี้จะกล่าวถึงกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศต่างๆ ทั้งประเทศในตะวันตกและประเทศในแถบเอเชียซึ่งมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปว่ามีกระบวนการลงโทษจำคุกอย่างไรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศเหล่านี้ในแต่ละยุคสมัยเกิดจากอะไร

๔.๑ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์หรือระบบกฎหมายจารีตประเพณี และถือได้ว่าเป็นประเทศแรกที่ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษจากเดิมที่มุ่งเน้นลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิดมาสู่การใช้ระบบเรือนจำเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด

อย่างแท้จริง ทั้งระบบราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกายังเป็นแม่แบบของระบบราชทัณฑ์ในทุกประเทศทั่วโลกอีกด้วย^๑

เนื่องจากในอดีตประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ในคริสต์ศักราช ๑๖๕๐ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการนำระบบคุกและตารางของประเทศอังกฤษมาใช้โดยได้มีการนำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับประเทศของตน และได้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้หลักมนุษยธรรม ต่อมาหลังจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศอิสรภาพและเป็นเอกราชแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาประเทศครั้งใหญ่โดยมีการพัฒนาในหลายๆด้าน รวมถึงด้านการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้มีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของคุกและผู้ต้องขังให้ดียิ่งขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาคือประเทศแรกที่พัฒนาระบบคุกและตารางไปสู่ระบบเรือนจำและราชทัณฑ์^๒ แต่อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาคืออาณานิคมของประเทศอังกฤษนั้นได้นำเอาระบบคุกและตารางของประเทศอังกฤษมาใช้จนเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัจจัยทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ผลักดันให้ประเทศสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษจำคุก

คริสต์ศักราช ๑๖๘๑ ได้มีการสร้างเรือนจำที่มีสภาพคล้ายโรงงานที่เรียกว่า Workhouse Frison ขึ้นโดยกลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายควอเกอร์ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าคุกที่มีอยู่ทั่วไป ผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งนี้จะได้รับการดูแลเรื่องอาหารจากเรือนจำโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าคุกซึ่งต่างจากคุกโดยทั่วไป นอกจากนี้การที่กลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายควอเกอร์แห่งนิวเจอร์ซีย์ตะวันตกและเพนซิลวาเนียได้ออกมาคัดค้านการลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด และเรียกร้องให้ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกและให้ทำงานหนักแทน การเรียกร้องดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้ในคริสต์ศักราช ๑๗๗๖ ได้มีการออกรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเพนซิลวาเนีย ขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๗๗๖ โดยออกมาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวได้ทำให้บุคคลสำคัญของกลุ่มคริสตศาสนิกนิกายควอเกอร์แห่งเมืองฟิลาเดเฟียได้แก่ เบนจามิน รัช (Benjamin Rush) และเบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin) ได้มีความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงเรือนจำ “วอลนัท สตรีท” ขึ้นใหม่ อาจกล่าวได้ว่าการปรับปรุงเรือนจำวอลนัท สตรีทนั้นได้นำไปสู่การปฏิรูประบบเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเรือนจำวอลนัท สตรีทเดิมนั้นเป็นที่คุมขังนักโทษโดยนักโทษจะถูกขังรวมกัน ไม่มีการแยกประเภทผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กกับผู้ใหญ่ และนักโทษยังถูกทรมานอีกด้วย หลังจากเรือนจำ

^๑ ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑ์วิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๗๘.

^๒ ปกรณ์ มณีปกรณ์, *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*, พิมพ์ครั้งที่๒(กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓), หน้า

วอลนัท สตรีทได้ถูกปรับปรุงขึ้นใหม่ ก็ทำให้มีการพัฒนาในเรื่องของการปฏิบัติต่อนักโทษในหลายๆ เรื่องดังนี้^๓

๑. มีการแยกขังนักโทษที่กระทำความผิดร้ายแรงและนักโทษที่มีสันดานชั่วร้าย ออกจากนักโทษทั่วไป นักโทษที่กระทำความผิดร้ายแรงและนักโทษที่มีสันดานชั่วร้ายจะถูกขังเดี่ยวในห้องที่มีขนาดกว้าง ๖ ฟุต ยาว ๘ ฟุตและสูง ๙ ฟุต และมีการป้องกันที่แน่นหนาโดยการสร้างประตูสองชั้น และมีการติดตาข่ายเหล็กไว้ที่หน้าต่างที่ถูกติดลูกกรงเพื่อป้องกันการส่งสิ่งของ

๒. นักโทษที่กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงจะถูกขังรวมไว้ในห้องเดียวกันซึ่งภายในเรือนจำวอลนัท สตรีทนี้มีห้องขังนักโทษดังกล่าวอยู่ ๘ ห้องด้วยกัน

๓. นักโทษจะได้รับการขัดเกลาทางจิตใจตามความเชื่อของศาสนาคริสต์

๔. มีการสอนวิชาชีพให้แก่นักโทษ และมีการให้นักโทษใช้แรงงานหนักวันละ ๘-๑๐ ชั่วโมงโดยมีรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน

๕. มีการควบคุมตรวจชั้นระเบียบวินัยของนักโทษอย่างเคร่งครัด นักโทษจะพูดคุยกันได้แต่เฉพาะช่วงเวลาก่อนนอนเท่านั้น

๖. แม้จะมีการควบคุมตัวและตรวจชั้นเรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด แต่จะไม่มี การทรมานหรือใช้เครื่องพันธนาการกับนักโทษ

แม้การดำเนินการของเรือนจำวอลนัทสตรีทในช่วงแรกจะเป็นไปด้วยดี แต่ต่อมาได้เกิดปัญหาจำนวนนักโทษในเรือนจำที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัด งบประมาณมีไม่พอเพียง เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่มีความสามารถพอ และการปฏิบัติต่อนักโทษได้ถูกแทรกแซงโดยผู้มีอิทธิพลทางการเมือง ความล้มเหลวดังกล่าวได้ส่งผลให้ เบนจามิน แฟรงคลิน, เบนจามิน รัช, วิลเลียม แบรดฟอร์ด และสมาชิกคนอื่นๆของกลุ่มคริสต์ศาสนิกชนกายเควกเกอร์ รวมถึงสมาชิกของสมาคมนักปรัชญาแห่งอเมริกัน (The American Philosophical Society) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของ โฮเวิร์ด, เบนธัม และ เบคคาเรีย เป็นต้น ได้ออกมาเรียกร้องให้มีการตั้งสมาคมบรรเทาความทุกข์ยากในเรือนจำแห่งมลรัฐฟิลาเดลเฟียขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๗๘๗ (The Philadelphia Society for Alleviating the Miseries of Public Prisons in 1787)^๔ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกในช่วงนี้เกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นสำคัญ

^๓ ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑ์วิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

ในคริสต์ศักราช ๑๘๑๖ ได้มีการสร้างเรือนจำ “ออร์เบิร์น” ซึ่งมีการจัดระบบต่างๆที่ต่างไปจากเดิม ต่อมาได้มีการเรียกระบบการจัดการเรือนจำดังกล่าวว่า “ระบบออร์เบิร์น” และในคริสต์ศักราช ๑๘๒๖ ได้มีการสร้างเรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันตก และมีการสร้างเรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันออกในคริสต์ศักราช ๑๘๒๙ ซึ่งมีการปรับปรุงและใช้ระบบใหม่ และมีการเรียกกันอย่างทั่วไปว่า “ระบบ เพนน์ซิลวาเนีย” ระบบเรือนจำทั้งสองระบบนี้ถือเป็นแม่แบบของระบบเรือนจำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในยุคปัจจุบัน^๔

เรือนจำ “ระบบเพนน์ซิลวาเนีย” (The Pennsylvania System) ที่มีการปรับปรุงใหม่นั้นจะมีการขังนักโทษไว้ในห้องขังเดี่ยว และมีการใช้แรงงานนักโทษโดยให้ทำงานในห้องขังดังกล่าว การขังนักโทษในระบบนี้จะเป็นการขังนักโทษไว้คนเดียวทั้งกลางวันและกลางคืนอันเป็นการควบคุมอย่างเข้มงวด เรือนจำในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบเพนน์ซิลวาเนียนั้นมีอยู่สองเรือนจำด้วยกัน ได้แก่ เรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันตก สร้างขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๘๒๖ ที่เมืองพิตส์เบิร์ก (Pittsburgh) แต่เนื่องจากเรือนจำแห่งนี้มีการคุมขังนักโทษอย่างแออัดจนไม่สามารถขังเดี่ยวนักโทษได้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งยังไม่สามารถใช้แรงงานนักโทษในห้องขังได้ ทำให้ในคริสต์ศักราช ๑๘๒๖ มีการยกเลิกการใช้เรือนจำแห่งนี้ไป และอีกแห่งคือ เรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันออก เรือนจำแห่งนี้ถูกสร้างโดยสถาปนิกชาวอังกฤษชื่อ จอห์น ฮาวิลแลน (John Haviland) ซึ่งเขาได้ศึกษาและนำเอาสถานดัดสันดานในกรุงโรมซึ่งคือ สถานดัดสันดานเกนท์ และสถานดัดสันดานแซนมิเซลมาเป็นแม่แบบ และมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับเรือนจำในประเทศสหรัฐอเมริกา ในเรือนจำแห่งนี้จะมีลักษณะเป็นทรงกลม มีตึกที่เป็นศูนย์กลางและมีตึกที่เป็นห้องขังของนักโทษกระจายออกจากตึกศูนย์กลาง เรือนจำดังกล่าวได้จัดระเบียบให้นักโทษฝึกวิชาชีพได้อย่างสะดวกสบายขึ้นโดยสามารถฝึกในห้องขังของตนเอง ระบบการขังของเรือนจำดังกล่าวนี้จะมีการควบคุมตรวจชั้นอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ชั่วร้ายกันระหว่างนักโทษ นอกจากนี้ระบบเรือนจำดังกล่าวยังมีความเคร่งครัดมากไม่ว่าจะเป็นการขังนักโทษให้ใช้ชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดอยู่ในห้องขังเดี่ยว หากมีการนำนักโทษออกนอกห้องขังจะมีการปิดตาโดยนำผ้ามาผูกไว้เพื่อป้องกันไม่ให้นักโทษเห็นนักโทษคนอื่นๆ รวมถึงเพื่อไม่ให้นักโทษคนดังกล่าวได้เห็นสภาพของเรือนจำ การที่เรือนจำแห่งนี้มุ่งคุมขังเดี่ยวนักโทษโดยเคร่งครัดก็เพื่อให้นักโทษได้มีเวลาอยู่กับตัวเองเงียบๆ เพื่อสำนึกผิดในบาปที่ตนได้กระทำ การที่เรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันออกนี้เคร่งครัดในเรื่องการพบปะของนักโทษกับบุคคลภายนอกเป็นอย่างมาก ขนาดนักบวชที่ทางเรือนจำจัดให้มาสอนศาสนาเพื่อกล่อมเกลาลงใจของนักโทษนั้นยังต้องสอนคำสอนโดยไม่สามารถพบปะกับนักโทษได้ นักโทษจะได้ยินแค่เสียงของนักบวชเท่านั้น การที่ระบบของเรือนจำแห่งนี้มีความเคร่งครัดมากเกินไปนั้นได้ทำให้สมาคมบรรเทาความทุกข์ยากในเรือนจำแห่งมลรัฐเพนน์ซิลวาเนียได้ออกมาเรียกร้องให้นักโทษสามารถพบปะกับผู้คนจากสังคม

^๔ ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๗๙.

ภายนอกได้มากขึ้น การเรียกร้องดังกล่าวทำให้เรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันออกมีการผ่อนคลาย ความเคร่งครัดลง นอกจากนี้เรือนจำแห่งนี้ได้ถูกหลายๆประเทศนำไปเป็นแบบอย่างในด้าน สถาปัตยกรรม เช่น เรือนจำเพนทอนวิลล์ในประเทศอังกฤษ เรือนจำเวสเตอร์แพรงเซลในเดนมาร์ค เป็นต้น อย่างไรก็ตามการที่ระบบของเรือนจำเพนน์ซิลวาเนียตะวันออกมีความเคร่งครัดจนเกินไป รวมถึงมีการกีดกันไม่ให้นักโทษได้พบปะกับบุคคลอื่นจากภายนอก และทั้งยังมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากนี้เองทำให้ต่อมาเรือนจำระบบเพนน์ซิลวาเนียตะวันออกถูกลดความนิยมลง^๖

ส่วนเรือนจำระบบออร์เบิร์นนั้นเกิดจากการที่ในคริสต์ศักราช ๑๗๙๒ มลรัฐนิวยอร์ก ได้มีการปฏิรูปแก้ไขกฎหมายอาญารวมถึงระบบงานราชทัณฑ์ ทำให้ต่อมาเรือนจำนิวกเกต (The Newgate Prison) ถูกสร้างขึ้นที่มลรัฐนิวยอร์กโดยใช้รูปแบบของการขังรวม นักโทษในเรือนจำนี้จะถูกขังรวมกันห้องละ ๘ คน แต่ต่อมาเนื่องจากเรือนจำดังกล่าวได้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ทำให้ต้องมีการปล่อยตัวนักโทษออกมาเป็นจำนวนมาก และมีนักโทษจำนวนไม่น้อยที่ถูกปล่อยโดยไม่ได้ถูก ตรวจสอบกลับร่องพฤติกรรม ทำให้เกิดปัญหามากมายตามมา ทั้งนักโทษยังก่อการจลาจลอยู่ บ่อยครั้งเนื่องจากความล้มเหลวของการบริหารเรือนจำ ทำให้ในในคริสต์ศักราช ๑๘๑๖ ได้มีการ ปฏิรูประบบเรือนในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีการสร้างเรือนจำระบบออร์เบิร์นขึ้นซึ่งระบบนี้จะ เป็น การผสมผสานระหว่างการขังเดี่ยวนักโทษและการให้นักโทษออกมาใช้แรงงานร่วมกัน นักโทษใน เรือนจำระบบออร์เบิร์นนี้จะถูกแบ่งออกเป็น ๓ จำพวก คือ^๗

๑. ผู้กระทำความผิดที่เกินวิสัยจะเยียวยานั้นจะถูกแยกขังไว้คนเดียว ไม่มีการได้ออกไปไหนและไม่ต้องฝึกวิชาชีพ ต่อมาในคริสต์ศักราช ๑๘๒๓ได้มีการยกเลิกการขังเดี่ยวแบบนี้ไป เนื่องจากนักโทษที่ถูกขังเดี่ยวจะมีอาการซึมเศร้า เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๒. ผู้กระทำความผิดที่ยังอยู่ในวิสัยที่จะเยียวยาได้ถูกขังแยกไว้คนเดียว หากแต่ยังมี การผ่อนคลายสุขภาพจิตด้วยการจัดให้มีการฝึกฝนวิชาชีพ

๓. ผู้กระทำความผิดที่คาดว่าจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ ผู้กระทำความผิด จำพวกนี้จะถูกขังเดี่ยวเฉพาะในเวลากลางคืนเท่านั้น ส่วนในเวลากลางวันจะมีการผ่อนคลายโดยการ ออกมาฝึกวิชาชีพร่วมกับนักโทษอื่น

นอกจากนี้ตึกที่ใช้ในการขังนักโทษของเรือนจำออร์เบิร์นได้ก่อสร้างในลักษณะที่ ประหยัด ในตึกจะมีการแบ่งเป็นชั้นๆ แต่ละชั้นจะมีห้องขังโดยถูกจัดแบ่งออกเป็น ๒ ฟากซึ่งหันหน้า

^๖ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า ๑๓๓ - ๑๓๔.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

เข้าหากัน ห้องขังแต่ละห้องมีความกว้าง ๓ ฟุต ความยาว ๗ ฟุต และความสูง ๗ ฟุต ที่ว่างตรงกลางระหว่างสองฟากของห้องขังจะใช้เป็นทางเดินเพื่อให้เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล และตรวจตรารักษาความปลอดภัย การก่อสร้างเรือนจำในระบบออร์เบิร์นนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชีย นอกจากนี้เรือนจำระบบออร์เบิร์นนี้ยังมีการควบคุมและรักษาวินัยของนักโทษอย่างเคร่งครัดคือ ในเวลากลางคืนนักโทษจะถูกแยกขังเดี่ยว และส่วนในเวลากลางวันจะได้ออกมาทำงานร่วมกับนักโทษคนอื่น นักโทษจะถูกห้ามไม่ให้ส่งเสียงดังหรือพูดคุยกัน ทั้งยังต้องนั่งหันหลังชนกันในเวลารับประทานอาหารอีกด้วย เวลาที่นักโทษจะขึ้นลงจากห้องขังเจ้าหน้าที่จะนำนักโทษยืนเรียงแถวเดินก้มหน้าและกอดอกทุกครั้ง เพื่อเป็นการตัดโอกาสที่นักโทษจะถ่ายทอดพฤติกรรมชั่วร้ายให้แก่ นักโทษคนอื่น ๆ หากนักโทษมีการพูดคุยกันซึ่งถือเป็นการฝ่าฝืนระเบียบวินัยนั้นนักโทษก็จะถูกลงโทษ โดยการเขียนตี ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองทำให้นักทัมทิวทยาเรียกระบบนี้ในอีกชื่อหนึ่งว่า “ระบบขาดการสื่อสาร หรือ ระบบเงียบ”^๘

เนื่องจากเรือนจำระบบเพนซิลวาเนียและเรือนจำระบบออร์เบิร์นต่างก็มีทั้งข้อดี และข้อเสียที่แตกต่างกัน ทำให้ในปีคริสต์ศักราช ๑๘๒๕-๑๘๖๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระบบเรือนจำทั้งสองได้รับความนิยมอย่างสูง ได้เกิดการโต้แย้งเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของระบบเรือนจำดังกล่าวอย่างกว้างขวางในระหว่างสมาคมเพื่อแก้ไขปรับปรุงวินัยเรือนจำและทัณฑสถานฝึกอบรมผู้กระทำความผิดวัยหนุ่มแห่งบอสตัน (The Boston Society for the Improvement of Prison Discipline and for the Reformatory of Juvenile Offenders) ภายใต้การนำของนักบวชหลุยส์ ดิวท์ซ ซึ่งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนระบบออร์เบิร์น กับกลุ่มสมาชิกสมาคมบรรเทาความทุกข์ยากในเรือนจำแห่งเมืองฟิลาเดลเฟีย ซึ่งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนระบบเพนซิลวาเนีย^๙

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นได้มุ่งเน้นไปในด้านของมนุษยธรรม สิทธิมนุษยชน และหลักทัมทิวทยาที่ก้าวหน้า เช่น มีการจัดกลุ่มบำบัดรักษา มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน มีการปลดปล่อยนักโทษประมาณร้อยละ ๗๐ โดยวิธีการรอกการลงอาญา และการพักการลงโทษ มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาเพื่อมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำในการกำหนดนโยบายอาญาของรัฐบาล รวมถึงมีการให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชน มีการขอความร่วมมือจากประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม^{๑๐} นอกจากนี้ยังมีการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังโดยศูนย์แนะแนวผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนียถือเป็นศูนย์เพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ควรนำไปเป็นแบบอย่าง เพราะได้มีการกำหนดวิธีการวิเคราะห์ผู้ต้องขังในสาระสำคัญหลายประการ ประกอบด้วย การทดสอบภาวะจิตใจเกี่ยวกับการหลบหนี การทดสอบ

^๘ ปกรณ มณีปกรณ, *อาชญาวิทยาและทัมทิวทยา*, หน้า ๒๘๐ - ๒๘๑.

^๙ ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัมทิวทยา*, หน้า ๑๓๖.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐ - ๑๕๑.

ปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้ต้องขังต่อเจ้าหน้าที่ การทดสอบความถนัดในการฝึกวิชาชีพ การวิเคราะห์ประวัติอาชญากรในเชิงจิตวิทยาและสังคมวิทยา เป็นต้น^{๑๑}

ส่วนในเรื่องบ้านกึ่งวิถี (Half Way House) นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำบ้านกึ่งวิถีมาใช้เป็นมาตรการในการเลี้ยงโทษจำคุก คือใช้บ้านกึ่งวิถีเป็นทางเลือกแทนการใช้โทษจำคุก และยังนำมาใช้เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน ทั้งยังใช้เป็นที่ตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำก่อนการปลดปล่อยและให้การสงเคราะห์นักโทษหลังปลดปล่อย ในปัจจุบันนิยมให้นักโทษที่ใกล้จะได้รับการปลดปล่อยมาพักอาศัยเพื่อที่นักโทษจะได้มีการปรับตัวก่อนที่จะกลับคืนสู่สังคม และภายหลังจากที่ได้รับการปลดปล่อยแล้ว หากนักโทษยังไม่มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมภายนอกก็ยังสามารถอยู่ในบ้านพักกึ่งวิถีนี้ต่อไปได้^{๑๒}

นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้มีการให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานเรือนจำโดยรัฐจะเป็นฝ่ายกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ มีการตกลงทำสัญญาระหว่างรัฐและเอกชนเพื่อให้มีการดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา เช่น ในเรื่องการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจัดสวัสดิการต่างๆ และการให้การศึกษแก่ผู้ต้องขัง เป็นต้น หากการปฏิบัติงานของเอกชนไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐาน อาจกำหนดเป็นค่าปรับหรือเป็นเหตุให้ยกเลิกสัญญาได้^{๑๓}

ข้อดีของกระบวนการจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกามีดังนี้

๑. มีการพัฒนานำบ้านกึ่งวิถีมาใช้เป็นมาตรการเลี้ยงโทษจำคุก และนำมาใช้กับนักโทษที่ใกล้จะได้รับการปลดปล่อยเพื่อที่เป็นการปรับสภาพให้นักโทษพร้อมกลับคืนสู่สังคม ประเทศไทยก็มีการนำบ้านกึ่งวิถีมาใช้เป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปีแล้วโดยมีอยู่ไม่กี่แห่งในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า บ้านสวัสดิ แต่ประเทศไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญกับบ้านกึ่งวิถีมากนัก ทั้งยังนำบ้านกึ่งวิถีมาใช้กับผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยแล้วเท่านั้น

๒. มีการจัดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ดี

๓. มีการให้เอกชนเข้าไปบริหารจัดการเรือนจำซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐ และการบริหารงานโดยเอกชนนั้นจะมีความคล่องตัวมากกว่า เพราะไม่มีกฎระเบียบเหมือน

^{๑๑} อัจฉริยา ชูตินันท์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๓๒๐.

^{๑๒} ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๒๘๘.

^{๑๓} นที จิตสว่าง, “เรือนจำเอกชนช่วยแก้ปัญหานักโทษล้นคุกได้หรือไม่”, ใน เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้นคุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข บรรยายที่ โรงแรมเดอะแกรนด์, ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓.(อัคราเนาว).

ราชการ และเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการบริหารโดยรัฐ ประเทศไทยได้มีแนวคิดที่จะนำเรือนจำเอกชนมาใช้ แต่เนื่องจากระบบเรือนจำของประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างจากตะวันตก กล่าวคือประเทศตะวันตกจะมีการใช้เจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๑ หรือ ๑ ต่อ ๓ การให้เอกชนเข้ามาบริหารงานจึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างเจ้าหน้าที่ เพราะเอกชนสามารถบริหารงานโดยใช้คนน้อยกว่า คือ ๑ ต่อ ๑ หรือ ๑ ต่อ ๘ แต่เรือนจำในประเทศไทยใช้เจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๒๐ การให้เอกชนเข้ามาจึงไม่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้^{๑๔}

ข้อเสียของกระบวนการจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกา

ยังมีปัญหานักโทษล้นคุกอยู่ และยังมีปัญหาในเรื่องการจัดการเรือนจำ เนื่องมาจากพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักโทษ รวมถึงความซับซ้อนของระบบเรือนจำและทัณฑสถานที่ต้องมีการวางระบบให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริหารประเทศ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ในช่วงก่อนที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจะประกาศอิสรภาพแยกตัวจากประเทศอังกฤษนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศอังกฤษมาใช้ เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศอาณานิคมของประเทศอังกฤษอันแสดงให้เห็นว่า ในช่วงนี้ปัจจัยทางด้านสังคมการเมืองระหว่างประเทศได้ส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป ต่อมาการลงโทษจำคุกได้มีความผ่อนคลายลงเนื่องจากแนวความคิดในการลงโทษที่เป็นไปในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดมากกว่ามุ่งลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงไปนี้เนื่องมาจากการที่ กลุ่มคริสตศาสนิกายแควกเกอร์ได้ออกมาเรียกร้องดังกล่าวจนประเทศสหรัฐอเมริกาต้องออกมาแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษให้มีการใช้โทษจำคุกและลงโทษโดยการทำงานหนักมากกว่าลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกาย และมีการสร้างเรือนจำวอลนัท สตรีทขึ้น การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้นอกจากจะเกิดจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์ที่มีแนวความคิดที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้ถูกขังอยู่คนเดียวตามลำพังเพื่อให้เกิดความสำนึกผิดและควรแก้ไขผู้กระทำความผิดด้วยการกล่อมเกลாதงจิตใจแล้วนั้น ยังเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมที่ผลักดันให้กระบวนการลงโทษจำคุกในช่วงเวลาดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการที่แนวความคิดในการลงโทษได้มีความเปลี่ยนแปลงไปทำให้ทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อทัศนคติของคนในสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงแล้วนั้น ทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกจำต้องเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นฐานความคิดของคนในสังคม ต่อมากระบวนการจำคุกที่เรือนจำวอลนัท สตรีท ได้ประสบความสำเร็จ

^{๑๔} นที จิตสว่าง, “เรือนจำเอกชนช่วยแก้ปัญหานักโทษล้นคุกได้หรือไม่”, ใน เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้นคุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข บรรยายที่ โรงแรมเดอะแกรนด์, ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓.(อัสสัมชัญ).

ล้มเหลว เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้นและงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ จึงต้องล้มเลิกไปและมี การคิดค้นระบบในเรือนจำอื่นๆมาใช้แทน อันสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรที่ ผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ต่อมาในยุคปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหานักโทษ ล้นเรือนจำและไม่มียงบประมาณเพียงพอที่จะสร้างเรือนจำเพิ่ม และมีแนวความคิดที่ว่า การสร้าง เรือนจำเพิ่มเพื่อรองรับจำนวนนักโทษที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ จึงมีการหามาตรการ ต่างๆมาใช้เพื่อเล็งโทษจำคุกอันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรที่ทำให้ กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไป

๔.๒ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่ใช้ระบบคอมพิวเตอร์หรือระบบกฎหมายจารีต ประเพณี และเป็นประเทศที่มีการนำมาตรการต่างๆที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อนักโทษโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-institutional Treatment) มาประยุกต์ใช้กับประเทศของตนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการนำ เครื่องมือระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ (Electronic Monitoring) หรือการที่ประเทศแคนาดานั้นให้ ความสำคัญกับแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ทั้งยังมีการพัฒนา มาตรการต่างๆเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทเพื่อลดความเสี่ยงในการ กลับมากระทำความผิดอีกครั้งของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ

มีความเชื่อว่าชนเผ่าแรกที่มาตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่ปัจจุบันคือประเทศแคนาดา คือ ชนเผ่าอะบอริจิน ในสังคมสมัยนั้นจะมีหัวหน้าชนเผ่าเป็นผู้นำของชนเผ่าโดยได้รับการคัดเลือกจาก เสียงส่วนใหญ่ในเผ่า หัวหน้าชนเผ่านี้ไม่มีอำนาจพอที่จะบังคับหรือผลักดันคนในชนเผ่า หากแต่มี หน้าที่เป็นเพียงผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในระหว่างคนในเผ่าตนกับชนเผ่าอื่น ตระกูลอื่น หรือชนชาติอื่น ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชนเผ่าอะบอริจินนั้นจะใช้วิธีการชดใช้ความเสียหายให้แก่ ฝ่ายผู้เสียหายมากกว่าที่จะใช้วิธีการแก้แค้นเป็นการส่วนตัวอันจะนำมาสู่การแก้แค้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การชดใช้ความเสียหายอาจทำได้โดยการมอบของขวัญ หรือมอบตัวผู้กระทำความผิดให้กับฝ่าย ผู้เสียหาย ดังจะเห็นได้จากในกรณีที่มีการฆาตกรรมเกิดขึ้น ครอบครัวของเหยื่อจะได้รับการชดเชย โดยฝ่ายที่กระทำความผิดจะมอบของขวัญ หรือมอบตัวผู้กระทำความผิดให้เพื่อไปเป็นทาสของฝ่าย เหยื่อ^{๑๕}

^{๑๕} Andre Cellard, *Punishment, Imprisonment and Reform in Canada, from New France to Present*, (Canada: The Canadian Historical Association, 2000), p.2.

ต่อมาชาวยุโรปได้เดินทางมาสำรวจดินแดนแห่งนี้ เริ่มแรกนั้นแคนาดาเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสโดยได้มีชื่อว่า นิวฟรานซ์ (New France) ในช่วงนี้การลงโทษต่างๆรวมถึงการลงโทษโดยการจำคุกจึงมีความคล้ายคลึงกับวิธีการลงโทษของประเทศฝรั่งเศส และเมื่อต่อมานิวฟรานซ์ได้เสียดินแดนให้ประเทศอังกฤษทีละน้อยจนไม่เหลือ ในช่วงดังกล่าวระบบกฎหมายรวมถึงกระบวนการลงโทษจำคุกของแคนาดาจึงมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศอังกฤษ ต่อมาประเทศอังกฤษจึงยอมให้แคนาดาปกครองตนเอง แคนาดาได้ตั้งเป็นประเทศอย่างเป็นทางการในคริสต์ศักราช ๑๘๖๗ โดยอำนาจของ British North American Act. อย่างไรก็ตามการที่จะศึกษาถึงกระบวนการลงโทษจำคุกรวมถึงระบบราชทัณฑ์ของแคนาดานั้นจะต้องศึกษาย้อนไปในช่วงที่เป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษด้วย

แคนาดาในช่วงแรกนั้นมีความเชื่อที่ว่า อาชญากรสมควรจะได้รับการลงโทษ และการลงโทษดังกล่าวจะต้องทำในที่สาธารณะ ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกเชียนตีหรือถูกประทัບตรา พวกเขาจะถูกใส่ชื่อคอละมือซึ่งคือการทำที่ต้องถูกสวมแผ่นไม้ที่มีช่องเปิดให้ศีรษะและแขนโผล่ออกมา หรือแผ่นไม้ที่มีช่องให้แขนและขาโผล่ออกมา พวกเขาจะถูกแห่ประจานในลานสาธารณะเป็นเวลาหลายชั่วโมงหรือตลอดทั้งวัน ในบางกรณีผู้กระทำความผิดจะถูกเนรเทศไปยังประเทศอื่น ในยุคก่อนนั้นการทำให้บาดเจ็บทางกายและการลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายเป็นรูปแบบของการลงโทษที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษของแคนาดาในยุคนี้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน^{๑๖}

ต่อมากลุ่มคริสต์ศาสนิกชนนิกายควอเกอร์แห่งเมืองฟิลาเดลเฟียในสหรัฐอเมริกาได้มีการตั้งสถานดัดสันดานขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๗๘๙ สถานดัดสันดานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการริเริ่มที่จะมีการหลีกเลี่ยงการลงโทษที่รุนแรง พวกเขามีแนวคิดที่ว่าทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำ และชักนำให้ผู้กระทำความผิดกลับมาในเส้นทางที่ถูกต้องโดยการแยกตัวผู้กระทำความผิดออกมาเพื่อจำคุก และให้โอกาสพวกเขาที่จะได้ทำงานและกลับคืนสู่สังคม แนวคิดในการจำคุกระยะยาวได้เผยแพร่ไปในประเทศอังกฤษและได้ขยายไปในแคนาดาซึ่งเป็นประเทศอาณานิคมในขณะนั้น แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ในคริสต์ศักราช ๑๘๓๕ แคนาดาได้มีการสร้างสถานดัดสันดานขึ้นเป็นแห่งแรกที่คิงส์ตันโดยเริ่มแรกสถานดัดสันดานดังกล่าวอยู่ภายใต้การดูแลของมณฑลนั้นๆ และได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสถานดัดสันดานขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๘๖๘ (Penitentiary Act 1868) โดยอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง ต่อมาได้มีบัญญัติต่างๆถูกสร้างขึ้นมากมาย จนกระทั่งในศตวรรษที่ ๑๙ สถานดัดสันดานทั้งหมดในแคนาดาถูกสร้างให้เป็นสถานดัดสันดานที่มีความมั่นคง

^{๑๖} Canada Correctional Service, History of the Canadian Correction System [online]. Available from: <http://www.csc-scc.gc.ca/educational-resources/092/ha-student-etudiant-eng.pdf>. [25 March 2014]

ระดับสูงซึ่งผู้ต้องขังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบอย่างเคร่งครัด ผู้ต้องขังจะถูกใช้แรงงานในตอนกลางวัน และถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดในตอนกลางคืนและในเวลาพัก ทั้งนี้ผู้ต้องขังจะถูกควบคุมดูแลให้อยู่ในความสงบและห้ามส่งเสียงใดๆทั้งสิ้น^{๑๗} แต่ในการจำคุกในสมัยนี้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างทารุณโหดร้าย ดังจะเห็นได้จากการที่ เฮนรี สมิธ พศติคนแรกของสถานดัดสันดานคิงส์ตันได้ถูกดำเนินคดีในเรือนของการปฏิบัติต่อนักโทษอย่างทารุณ สมิธได้เขียนตีผู้ต้องขังอย่างหนักไม่เว้นแม้กระทั่งผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและสตรี เขาลงโทษผู้ต้องขังโดยการล่ามโซ่ในห้องขังที่ไม่มีแสงสว่าง หรือล่ามผู้ต้องขังไว้ในกล่องที่มีลักษณะคล้ายโลงศพที่ตั้งในแนวตั้ง

ในช่วงคริสต์ศักราชที่ ๑๙๒๐ - ๑๙๖๐ ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจในอเมริกาและประเทศอื่นตกต่ำถึงขั้นวิกฤติ (Great Depression) แคนาดาที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน เนื่องจากชาวแคนาดามากกว่าหนึ่งในสี่ส่วนตกงาน การตกงานดังกล่าวได้นำไปสู่การเกิดอาชญากรรมที่สูงขึ้น และทำให้มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มสูงขึ้น จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มสูงขึ้นนี้เป็นผลให้เรือนจำหญิงต้องถูกสร้างขึ้นมาเป็นครั้งแรกในช่วงดังกล่าว ในคริสต์ศักราช ๑๙๓๔ สถานการณ์ได้เลวร้าย โดยเริ่มตั้งแต่คริสต์ศักราช ๑๙๓๒ และในอีกห้าปีถัดมาได้เกิดการจลาจลหลายในเรือนจำขึ้นหลายครั้ง ทำให้ประชาชนให้ความสนใจกับสถานการณ์ของราชทัณฑ์ในแคนาดามากขึ้น ได้มีการตั้งสมัชชาอาร์คแชมบอท์ (Archambault Commission) ซึ่งเป็นสมัชชาที่ได้รับมอบหมายจากราชวงศ์ให้ทำหน้าที่ตรวจสอบระบบการลงโทษของแคนาดา สมัชชาดังกล่าวจะทำหน้าที่รายงานโดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การรายงานของสมัชชาดังกล่าวนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงการนำเอาแนวความคิดการลงโทษโดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้ และนำมาพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับแคนาดา^{๑๘}

อย่างไรก็ตามการเกิดสงครามโลกครั้งที่สองในเวลาต่อมาได้ทำให้การพัฒนาดังกล่าวหยุดชะงักลง เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และผู้ต้องขังได้ถูกเกณฑ์ไปออกรบ สถานดัดสันดานจึงใช้เป็นแหล่งผลิตอาวุธ และเป็นแหล่งปลูกพืชผลเพื่อนำไปเลี้ยงกองทัพ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองจำนวนการเกิดอาชญากรรมได้เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการเกิดปัญหาความยากจนภายหลังสงคราม ทำให้เกิดผลกระทบต่อจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งนำไปสู่การเกิดจลาจลในคริสต์ศักราช ๑๙๕๔ ที่สถานดัดสันดานคิงส์ตัน ผู้ต้องขัง ๒๐๐ คนจากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด ๑,๐๐๐ คน ได้ลุกฮือ และมีการวางเพลิงอาคารต่างๆ การก่อจลาจลดังกล่าวทำให้เกิดความโต้แย้งกันเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายแรกคือพวกที่ต้องการให้ผู้ต้องขังปลดปล่อยอิสรภาพที่ตนมี และฝ่ายที่ต้องการให้เรือนจำยังคงใช้ระบบเดิมต่อไป ซึ่งฝ่ายหลังเป็นผู้ชนะ การโต้แย้งกันดังกล่าวทำให้รัฐบาลได้ตั้ง Fauteux Commission ขึ้น

^{๑๗} ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทัณฑ์วิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๗๘.

^{๑๘} Von Hofer, *Crime and Punishment in Canada*, (Oxford: Oxford University Press, 1991), pp.12 -

เพื่อตรวจสอบระบบราชทัณฑ์ให้มากกว่าเดิม คณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอให้มีการสร้างเรือนจำในรูปแบบใหม่ซึ่งนอกจากจะมีการกักขังโดยทั่วไปแล้ว ยังมีกิจกรรมและโปรแกรมต่างๆที่น่าสนใจที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม ทักษะคติ รวมถึงลักษณะนิสัยของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ คณะกรรมการดังกล่าวยังเสนอแนะให้มีการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่ได้รับการฝึกฝนในงานด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านสังคม จิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ อาชญาวิทยา และด้านกฎหมาย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องเกี่ยวกับระบบราชทัณฑ์ของแคนาดาขึ้นก่อให้เกิดการก่อตั้งสถาบันที่มีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากคุกโดยมีทัณฑ์บนแห่งชาติขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๙๕๑ และต่อมาได้มีการแก้ไข Penitentiary Act ในคริสต์ศักราช ๑๙๖๑ โดยได้มีการออกระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวข้างต้นเข้ามาเพิ่มเติม และสร้างสถานดัดสันดานขึ้นใหม่ ๑๐ แห่งในแคนาดา^{๑๙}

ในคริสต์ศักราช ๑๙๖๐ ได้มีการนำเอาแนวทางใหม่ที่มีแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ โดยได้มีการริเริ่มนำโปรแกรมในการปล่อยตัวผู้ต้องขังมาใช้ในเรือนจำคอลลินเบย์ (Collins Bay) ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ทำงานนอกเรือนจำในตอนกลางวันและกลับมากลุมควมตัวในเรือนจำตอนกลางคืน ในคริสต์ศักราช ๑๙๖๙ ได้มีการทดลองเปิดเรือนจำที่มีความมั่นคงปานกลางสปริงฮิลล์ (Springhill) ที่โนวาสโกเชีย (Nova Scotia) ซึ่งมีการอบรมผู้ต้องขังให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังไม่เพียงพอ ในคริสต์ศักราช ๑๙๗๑ ผู้ต้องขัง ๕๐๐ คนในสถานดัดสันดานคิงส์ตันได้ก่อกบฏจลาจลขึ้น การจลาจลครั้งนี้ได้ทำให้มีผู้เสียชีวิต ๒ ราย และทำให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณูปโภคเป็นอย่างมาก ทั้งนี้การก่อกบฏจลาจลดังกล่าวทำให้เกิดการตระหนักถึงสิทธิของผู้กระทำความผิดมากขึ้น ได้มีการยกเลิกระบบการเรียกผู้ต้องขังด้วยหมายเลขมาเป็นการเรียกโดยใช้ชื่อที่แท้จริงของพวกเขาแทน ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้เขียนให้เขียนจดหมายได้ตามที่ต้องการ การลงโทษแบบเก่าโดยการเชียนตีได้ถูกยกเลิก และการพัฒนาในด้านการลงโทษครั้งสำคัญได้เกิดขึ้นในคริสต์ศักราช ๑๙๗๖ โดยได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาในเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในแคนาดามากขึ้นโดยสะท้อนผ่านการคิดมาตรการเกี่ยวกับการราชทัณฑ์ที่ทันสมัย เช่น การแยกประเภทนักโทษ การสร้างเรือนจำความมั่นคงปานกลางและเรือนจำความมั่นคงสูง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นหลักประกันที่ทำให้ฐานะของผู้ต้องขังดีขึ้น และมีความเหมาะสมกับความผิดที่พวกเขาได้กระทำ^{๒๐}

ต่อมาได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของผู้ต้องขังหญิงรวมถึงผู้กระทำความผิดที่เกิดจากความเจ็บป่วยทางจิตใจ ในที่สุดแคนาดาได้มีการให้ความสำคัญในเรื่องของสถานที่ๆจะจัดให้

^{๑๙} Canada Correctional Service, *History of the Canadian Correction System* [online]. Available from: <http://www.csc-scc.gc.ca/educational-resources/092/ha-student-etudiant-eng.pdf>. [25 March 2014]

^{๒๐} Ibid.

ผู้ต้องขังที่พ้นโทษได้พักอาศัยก่อนที่จะกลับเข้าสู่สังคม ผู้ต้องขังจะถูกควบคุมตั้งแต่แรกเข้ามาในสถาน ดัดสันดาน พวกเขาจะถูกสัมภาษณ์ถึงข้อมูลส่วนตัวทั้งในเรื่องความสนใจและทักษะที่มีเพื่อที่จะนำ ข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมที่จะปล่อยตัวพวกเขาให้กลับไปดำเนินชีวิตใน สังคม นอกจากนี้ยังมีมาตรการที่ให้นักโทษที่มีความประพฤติดีได้รับการลดหย่อนโทษ^{๒๑}

เมื่อนักผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวออกจากสถานดัดสันดาน องค์กรทางศาสนา เช่น โบสถ์คาทอลิก หรือองค์กรศาสนาคริสต์ระหว่างประเทศเพื่อชักชวนให้คนเลื่อมใสในศาสนาคริสต์ (Salvation Army) จะเป็นแรกที่รับตัวนักโทษที่พ้นโทษ ต่อมาในช่วงคริสต์ศักราช ๑๙๖๐-๑๙๗๐ ได้มีการเปิดบ้านพักกึ่งวิถีขึ้นเป็นจำนวนมาก รัฐบาลและสมาคมต่างๆได้ให้ความสำคัญที่จะให้มีการ รวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังที่พ้นโทษโดยจัดให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและช่วยหางานให้ ผู้ต้องขังที่พ้นโทษ ทั้งยังมีบริการให้คำปรึกษาในเรื่องทั่วไปและในเรื่องการสมัครเข้าเรียนในโรงเรียน อีกด้วย มาตรการดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังให้สามารถใช้ชีวิตอย่างคนทั่วไปเพื่อจะ นำไปสู่การสร้างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของพวกเขา ทั้งนี้แคนาดาามีแนวคิดที่ว่าความช่วยเหลือ ผู้ต้องขังให้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างกลมกลืนกับคนในสังคมจะเป็นการลดความเสี่ยงที่พวกเขาจะกลับมา กระทำความผิดอีก^{๒๒}

ในคริสต์ศักราช ๑๙๙๐ แคนาดาได้มีการพัฒนามาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ได้มีโปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อผู้ต้องขังที่เป็นสตรี โดยเฉพาะโดยมีรากฐานมาจากแนวคิดต่างๆอันได้แก่ การให้ความเคารพในความเท่าเทียมกัน การ คำนึ่งถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย และแนวคิดที่ทุกคนในสังคม จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวเป็นสิ่งผลักดันให้มีการสร้างเรือนจำที่ ตอบสนองต่อความจำเป็นของผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง และแนวความคิดดังกล่าวนี้เองได้ ก่อให้เกิดการพัฒนามาตรการดังกล่าวเพื่อนำมาใช้กับผู้ต้องขังชนเผ่าอะบอริจิน เนื่องจากปัจจัยทาง ประวัติศาสตร์ สภาพสังคม รวมถึงสถานะเศรษฐกิจได้ส่งผลให้มีผู้ต้องขังชนเผ่าอะบอริจินถูกจำคุก อย่างไม่เป็นสัดส่วน ได้มีการสร้างศูนย์เชี่ยวชาญชนเผ่าอะบอริจินขึ้นโดยสร้างในรูปแบบของกระท่อมใน ป่าเพื่อให้ความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นชนเผ่าอะบอริจิน และได้มีการจัดให้มีการเข้ามา

^{๒๑} Andre Cellard, Punishment, Imprisonment and Reform in Canada, from New France to Present, p.5.

^{๒๒} Canada Correctional Service, History of the Canadian Correction System [online]. Available from: <http://www.csc-scc.gc.ca/educational-resources/092/ha-student-etudiant-eng.pdf>. [25 March 2014].

มีส่วนร่วมของสมาคมในเรื่องการอบรมผู้ต้องขัง และการเข้ามาให้บริการของสมาคมดังกล่าวได้ถูกปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับผู้ต้องขังเหล่านี้^{๒๓}

หลังจากที่แคนาดาได้ใช้เวลาหลายปีในการพัฒนาสถานที่ต้องขังจนเกิดมาตรการต่างๆขึ้นมากมาย ทั้งมาตรการที่เหมาะสมในช่วงระยะเวลาที่นักโทษถูกจำคุก และมาตรการที่ใช้ภายหลังจากผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ เมื่อมีการพัฒนามาตรการทั้งสองด้านอย่างเพียงพอแล้ว แคนาดาจึงได้หันมาให้ความสำคัญในช่วงเวลาก่อนการถูกจำคุก โดยมีการศึกษาเพื่อหามาตรการมาช่วยเหลือผู้คนที่มีความเสี่ยงที่จะก่ออาชญากรรม ทั้งนี้จะศึกษาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในการป้องกันที่ต้นเหตุมากกว่าที่จะมาเยียวยาแก้ไขเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว

ข้อดีของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศแคนาดา

๑. รัฐบาลและสมาคมต่างๆได้ให้ความสำคัญที่จะให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังที่พ้นโทษโดยการช่วยหางาน ให้คำปรึกษา รวมถึงจัดการเรื่องสมัครเรียนให้นักโทษเมื่อนักโทษพ้นจากโทษ มีหน่วยงานทางศาสนาหรือบ้านพักกึ่งวิถีเป็นจำนวนมากที่เข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือนักโทษที่พ้นจากโทษให้สามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

๒. แคนาดาได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน และความเท่าเทียมกันอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการสร้างศูนย์เยียวยาผู้ต้องขังที่เป็นคนเฝ้าอะบอริจินให้เป็นกระท่อมในป่า เพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดคนเฝ้าอะบอริจิน

๓. มีการนำมาตรการปฏิบัติต่อนักโทษโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้โดยปรับให้เหมาะสมกับประเทศของตน เช่น การฝึกแบบค่ายทหาร การควบคุมตัวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

อย่างไรก็ตามพบว่ากระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศแคนาดาที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดจากปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ดังเห็นได้จากการที่ในตอนแรกในประเทศแคนาดาเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสก็ได้มีการใช้กระบวนการลงโทษต่างๆรวมถึงโทษจำคุกด้วยตามอย่างประเทศฝรั่งเศส เมื่อต่อมาประเทศแคนาดาได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษก็ได้มีการนำกระบวนการลงโทษอย่างประเทศอังกฤษมาใช้ จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศแคนาดาเปลี่ยนแปลงไปคือปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ

^{๒๓} Canada Correctional Service, History of the Canadian Correction System [online]. Available from: <http://www.csc-scc.gc.ca/educational-resources/092/ha-student-etudiant-eng.pdf>. [25 March 2014].

ต่อมา ในช่วงที่ประเทศแคนาดาเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษประเทศแคนาดาก็ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดโดยให้ผู้กระทำความผิดอยู่คนเดียวเพื่อสำนึกต่อความผิดที่ได้กระทำอันเป็นแนวความคิดของกลุ่มคริสต์ศาสนานิกายควอเกอร์ที่เผยแพร่ความคิดเข้าไปที่ประเทศอังกฤษ ดังนั้นเมื่อประเทศแคนาดาเป็นประเทศในอาณานิคมของประเทศอังกฤษจึงได้รับอิทธิพลดังกล่าวมาด้วย ต่อมาในช่วงคริสต์ศักราชที่ ๑๙๒๐-๑๙๖๐ เศรษฐกิจของหลายๆประเทศได้ตกต่ำลง เศรษฐกิจของประเทศแคนาดาก็เช่นกัน จนก่อให้เกิดภาวะนักโทษล้นเรือนจำขึ้นในช่วงนี้เนื่องจากผู้คนตกงานและหันมาก่ออาชญากรรมมากขึ้น การที่ผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นทำให้เกิดเรือนจำหญิงแห่งแรกในประเทศแคนาดาขึ้น และการเกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบราชทัณฑ์ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของราชทัณฑ์มากยิ่งขึ้น จนได้มีเริ่มมีการนำแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ และต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกขึ้นการพัฒนาในด้านราชทัณฑ์จึงหยุดชะงักลงและเมื่อสงครามยุติก็ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจตามมาและเกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำขึ้นอีกครั้ง จึงเห็นได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของประเทศแคนาดาในช่วงนี้คือปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ประเทศแคนาดาหันมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับนักโทษมากขึ้น มีการเปลี่ยนกระบวนการลงโทษจำคุกเพื่อให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

๔.๓ กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์หรือระบบที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลักและยังเป็นประเทศที่อยู่ในเอเชียเช่นเดียวกับประเทศไทย อีกทั้งในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ยังมีนักกฎหมายชาวญี่ปุ่นคือ โตกิจิ มาเซา เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการร่างกฎหมายดังกล่าว ทำให้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ มีการรับหลักการและแนวคิดบางส่วนมาจากกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่น

ตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือเก่าแก่ของประเทศจีนที่ชื่อว่า Chronicle of the Former Han Dynasty พบว่า ในศตวรรษที่ ๑ นั้นประเทศญี่ปุ่นยังไม่มีกรรมรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน หากแต่มีการแบ่งแยกกันเป็นตระกูลต่างๆ ต่อมาตระกูลต่างๆ เหล่านี้จึงมีการรวมตัวกัน จนกระทั่งในศตวรรษที่ ๓ ตระกูลเหล่านี้ก็ได้มีการรวมตัวกันเป็นรัฐยามะไทซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของพระราชินีอิมิโกะ^{๒๔} กฎหมายในยุคนี้ไม่ต่างจากกฎหมายโดยทั่วไปของสังคมมากนัก ทั้งยังไม่มีแตกต่างจากกฎหมายของศาสนาด้วย เนื่องจากศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในประจำวันอย่างมาก ทำให้กฎหมายของญี่ปุ่นในยุคนี้มีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศอื่น นอกจากนี้ญี่ปุ่นให้

^{๒๔} Yosuyuki Noda, *introduction to Japanese law*, (Japan : University of Tokyo press, 1976), p.19.

ความสำคัญกับบรรพบุรุษเป็นอย่างมากโดยตามความเชื่อทางศาสนาของญี่ปุ่นมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษคือพระเจ้า ดังนั้นพระราชินีอิมิโกะจึงเปรียบเสมือนผู้รับใช้ของพระเจ้าและทรงรู้ถึงพระประสงค์ของพระเจ้า คำประกาศของพระราชินีอิมิโกะจึงถือเป็นกฎหมาย ผู้ที่ทำผิดกฎหมายจะต้องถูกลงโทษเนื่องจากขัดพระประสงค์ของพระเจ้านั่นเอง^{๒๕} ในศตวรรษที่ ๔ อารยธรรมจากประเทศจีนได้เข้ามาอิทธิพลอย่างมากในประเทศญี่ปุ่น แนวความคิดในการลงโทษก็ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของประเทศจีนเช่นเดียวกัน ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มมีการทรมานเพื่อให้มีการรับสารภาพ และในเรื่องของการกระทำความผิดต่างๆ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานลักพาตัว และความผิดฐานลักทรัพย์ จะมีการลงโทษหลายรูปแบบ เช่น การประหารชีวิต การเนรเทศ และการโบย^{๒๖} การลงโทษในยุคนั้นนั้นจะมุ่งเน้นไปในทางลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทั้งนี้การลงโทษจะแบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือการลงโทษแบบธรรมดา และการลงโทษแบบพิเศษ การลงโทษแบบธรรมดานั้นแบ่งออกเป็นการลงโทษ ๕ ประเภท ได้แก่ การโบย การตีด้วยไม้ขนาดเล็ก การจำคุก การเนรเทศ และการประหารชีวิต^{๒๗}

ในยุคแรกนี้ได้มีการรวบรวมและบัญญัติกฎหมายขึ้นบ้างในญี่ปุ่น แต่กฎหมายเหล่านั้นล้วนได้รับอิทธิพลมาจากจีน และกฎหมายดังกล่าวความจริงแล้วก็ไม่ได้มีลักษณะทางกฎหมายที่แท้จริงมากนัก แม้ว่าจะมีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่กฎหมายเหล่านั้นได้แก่คำแนะนำสั่งสอนในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย หรือระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชามากกว่าซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับที่ใช้ในประเทศจีน หลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมานั้นเรียกว่า Giri โดย Giri ได้เข้ามาแทนที่ทั้งกฎหมายและศีลธรรม กล่าวคือ Giri เป็นทั้งกฎหมายและศีลธรรมที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตาม ผู้ใดฝ่าฝืนจะถือเป็นเรื่องที่น่าละอายมาก และเป็นที่น่าขายหน้าในสังคม^{๒๘}

ในสมัยโทกูงวะ หรือสมัยเอโดะ (คริสต์ศักราช ๑๖๐๓-๑๘๖๗) ได้มีชาวตะวันตกเข้ามาในญี่ปุ่นและถูกทำให้กลัวเนื่องจากการลงโทษในญี่ปุ่นที่พวกเขาพบเห็น ชาวตะวันตกเหล่านั้นกลับประเทศของตนพร้อมทั้งเล่าเรื่องการลงโทษที่โหดร้ายทารุณที่พวกเขาได้พบเห็น การเล่าลือดังกล่าวนี้ทำให้ภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นในสายตาของชาวตะวันตกดูป่าเถื่อน โหดร้าย^{๒๙} การลงโทษในสมัยโทกูงวะ

^{๒๕} Ibid, pp.20-21.

^{๒๖} Mihara Kenzo, *Study on the abolition of capital punishment*, Tokyo; n.p.1990,Cited in Petra Schmidt, *Capital Punishment in Japan* (Netherlands; n.p.,2002), pp.9-10.

^{๒๗} Sukiyama Harumasu, *The History of Japanese law*, Tokyo; n.p.1980,Cited in Petra Schmidt, *Capital Punishment in Japan* (Netherlands; n.p.,2002), p.10.

^{๒๘} อุกฤษ มงคลนาวิน, *ประวัติศาสตร์กฎหมายต่างประเทศ(สากล)* (พระนคร; ไทยวัฒนาพานิชย์จำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๘๒.

^{๒๙} Botsman, *Punishment and Power in the Making of Modern Japan*, (Newjersey: Princeton University Press, 2005), p.13.

วาระนี้ มีความคล้ายคลึงกับการลงโทษในจีน การลงโทษมีลักษณะทารุณโหดร้าย การลงโทษจำคุกไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันมากนัก คุณเป็นที่กักขังนักโทษเพื่อรอการลงโทษ หรือรอการพิจารณาคดี อิชิจิ เรียวสุเกะ นักประวัติศาสตร์ชาวญี่ปุ่นได้กล่าวว่า “ในสมัยโทกุงะวะการกักขังนั้นจะค่อนข้างแตกต่างจากการกักขังในสมัยใหม่ ในสมัยใหม่นั้น ผู้ต้องสงสัยจะถูกสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษา แต่ในสมัยโทกุงะวะนี้ มีแนวความคิดที่ว่า ผู้ต้องสงสัยนั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะเขาถูกจับและถูกตรวจค้น” ในสมัยโทกุงะวะนั้นมีการแยกขังนักโทษออกเป็น ระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูงซึ่งจะขังนักโทษในสถานที่ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานะทางสังคมของนักโทษ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการแบ่งแยกลำดับชั้นในสังคมโทกุงะวะ นักโทษระดับสูง ได้แก่ ซามูไรระดับสูง และพระระดับสูงซึ่งจะถูกขังในห้องพักเดี่ยวที่เรียกว่า อากาชิ ซาชิกิ (Agari-zashiki) นักโทษระดับกลาง ได้แก่ ซามูไรระดับกลาง พระทั่วไป แพทย์ และบาทหลวง จะถูกขังในห้องที่เรียกว่า อากาเรีย (Agariya) ส่วนคนทั่วไป คนไร้บ้าน และซามูไรระดับต่ำจะถูกขังในที่ใดที่หนึ่งระหว่างคุกใหญ่ที่เรียกว่า ไทโร (Tairo) หรือ คุกที่เล็กกว่าที่เรียกว่า นิเคนโร (Nikenro)^{๓๐} ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุกในสมัยโทกุงะวะนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสังคมในสมัยดังกล่าวได้เป็นอย่างดีอันจะแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านสังคมได้มีอิทธิพลต่อการแบ่งลำดับนักโทษในคุกในสมัยนั้น

ต่อมาในสมัยเมจิ (คริสต์ศักราช ๑๘๖๘-๑๙๑๐) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาติตะวันตกแสวงหาอาณานิคมและขยายอาณานิคม ทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมเปิดประเทศเพื่อทำการค้าขายกับประเทศตะวันตก ทั้งนี้ในระยะตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี ๑๘๘๙ ไปจนถึงปี ๑๘๙๙ มีการจัดทำประมวลกฎหมายต่างๆ รวมทั้งสิ้นห้าฉบับคือ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สาเหตุที่มีการแก้ไขกฎหมายเกิดจากการที่ญี่ปุ่นมีความพยายามที่จะให้ชาติตะวันตกเห็นว่าประเทศญี่ปุ่นมีระบบกฎหมายที่ทันสมัย เพื่อที่ชาติตะวันตกจะได้ยอมแก้ไขสนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายเสียเปรียบที่ทำไว้ในปลายสมัยโทกุงะวะ^{๓๑} เนื่องจากการทำสนธิสัญญาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตดังกล่าวเกิดจากการที่ชาติตะวันตกต้องการที่จะปกป้องคนชาติของตนจากการถูกลงโทษอย่างทารุณโหดร้ายในญี่ปุ่น ทำให้ผู้ปกครองญี่ปุ่นในขณะนั้นต้องปฏิรูประบบการพิจารณาคดี และระบบการลงโทษให้เป็นไปตามมาตรฐานของชาติตะวันตก^{๓๒} ญี่ปุ่นได้มีการเรียนรู้และพัฒนาาระบบกฎหมายของตนโดยใช้กฎหมายของจีนเป็นแม่แบบ และได้มีการบัญญัติกฎหมายใหม่ในคริสต์ศักราช ๑๘๗๑ และได้มีการยกเลิกบทลงโทษที่ทารุณต่างๆที่ใช้ในสมัยโทกุงะวะ เช่น การ

^{๓๐} Umemori, “modernization Through Colonial Mediations: The Establishment of the Police and Prison Systems in Meiji Japan,” (Doctoral Thesis University of Chicago, 2002), pp.163-165.

^{๓๑} ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, แบบเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น, หน้า ๔๓.

^{๓๒} Botsman, Punishment and Power in Making of Modern Japan, p.132.

มัดตรึงกับไม้รูปกากบาทและการใช้ไฟเผา แล้วหันมากำหนดโทษแบบกักขังในคุก คือจำกัอยู่ที่อยู่ไม่ให้ปะปนกันกับพลเมืองดีในสังคมตามแบบอย่างของชาติตะวันตกที่ถือว่าเป็นการลงโทษที่ทันสมัย^{๓๓}

ต่อมาในคริสต์ศักราช ๑๘๘๐ ได้มีการร่างประมวลกฎหมายอาญา (keihi) โดยที่ปรึกษากฎหมายชาวฝรั่งเศสชื่อ Gustave E. Boissonade de Fontarabie กฎหมายดังกล่าวได้ประกาศใช้ในคริสต์ศักราชที่ ๑๘๘๒ กฎหมายดังกล่าวนี้ได้บัญญัติถึงความเท่าเทียมกันซึ่งแตกต่างจากระบบการแบ่งลำดับชั้นในสมัยโทกุงะวะ^{๓๔} กฎหมายใหม่นี้ได้บัญญัติถึงการกักขังไว้ในหลายรูปแบบ ทั้งการจำคุกโดยใช้แรงงาน หรือใช้งานหนักและจำคุกระยะสั้น นอกจากนี้กฎหมายราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงในคริสต์ศักราช ๑๙๐๘ เมื่อกฎหมายฉบับที่ ๒๘ ได้ถูกประกาศใช้ กฎหมายราชทัณฑ์ฉบับใหม่นี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของกฎหมายเยอรมันเช่นเดียวกับการรับเอาแนวคิดของกฎหมายประเทศอื่นมาใช้ในการร่างกฎหมายอาญา อันแสดงให้เห็นว่ากระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยเมจิได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายต่างประเทศ นอกจากนี้ในกฎหมายราชทัณฑ์ดังกล่าวได้มีการบัญญัติถึงรายละเอียดในการควบคุมตัวนักโทษ ระเบียบวินัย การศึกษา ความสะอาด การรักษาพยาบาล การลงโทษและระบบการให้รางวัล เป็นต้น ภายใต้กฎหมายดังกล่าวนี้ได้มีการแบ่งคุกออกเป็นหลายประเภท เช่น คุกที่ใช้ขังนักโทษใช้แรงงาน คุกที่ใช้กักขังนักโทษที่แบ่งตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด เป็นต้น แนวความคิดในการลงโทษแบบตะวันตกได้แผ่ขยายเข้าสู่ญี่ปุ่นในหลายทางไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดที่ได้จากการเผยแพร่ความรู้ของชาวตะวันตกในสมัยโทกุงะวะ และอิทธิพลจากราชวงศ์ชิงของจีนโดยผ่านทางหนังสือชื่อ “Haiguo Tuzhi” หรือ “An Illustrated Treatise on the Maritime Countries” ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในญี่ปุ่น^{๓๕}

นอกจากนี้การที่ญี่ปุ่นต้องการที่จะยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับชาติตะวันตก ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มปรับปรุงระบบการจัดการในคุกใหม่โดยได้ส่ง โอฮาระ ชิเกะชิเกะ หัวหน้าเจ้าพนักงานดูแลคุก (shugokushi) ไปศึกษาระบบการจัดการนักโทษจากประเทศจีนซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และประเทศอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้^{๓๖} เมื่อ โอฮาระ กลับมาเขาได้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับราชทัณฑ์ (kengokusoku) ในคริสต์ศักราช ๑๘๗๒ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานของกฎหมายราชทัณฑ์ของญี่ปุ่น^{๓๗} นอกจากนี้ โอฮาระ ได้มีเสนอแนวคิดที่จะสร้างคุกที่นักโทษตะวันตก

^{๓๓} ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์, *แบบเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น*, หน้า ๔๔.

^{๓๔} Richard H. Mitchell, *Janus-Faced Justice: Political Criminals in Imperial Japan*. (Hawaii: University of Hawaii Press, 1992), p. 11.

^{๓๕} Umemori, “modernization Through Colonial Mediations: The Establishment of the Police and Prison Systems in Meiji Japan,” p. 149.

^{๓๖} Botsman, *Punishment and Power in Making of Modern Japan*, p.148.

^{๓๗} Umemori, “modernization Through Colonial Mediations: The Establishment of the Police and Prison Systems in Meiji Japan,” p. 13.

และนักโทษเอเชียจะสามารถถูกขังด้วยกันได้ซึ่งเขาคิดว่าแนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้ญี่ปุ่นสามารถยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้ ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวของ โอฮาระ ได้มีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษฉบับต่อมาของญี่ปุ่นโดยเขามีแนวคิดที่จะนำการลงโทษสมัยใหม่มาใช้ในญี่ปุ่น เขาอธิบายว่า “จุดประสงค์ของระบบการลงโทษคือการนำอาชญากรไปควบคุมตัวเพื่อที่จะอบรมให้อยู่ในกฎระเบียบโดยต้องแสดงให้เห็นถึงความรักและความเมตตาไม่ใช่ความทารุณโหดร้าย การจำคุกมีวัตถุประสงค์เพื่อการอบรมให้ผู้กระทำความผิดกลับมาอยู่ในระเบียบวินัยไม่ใช่เพื่อให้นักโทษเจ็บปวด การลงโทษจะถูกใช้ต่อเมื่อไม่มีทางเลือกอื่น”^{๙๘} จะเห็นได้ว่าแนวคิดของ โอฮาระ นี้แสดงให้เห็นถึงการที่ปัจจัยด้านกฎหมายต่างประเทศส่งผลให้เกิดแนวคิดในการลงโทษที่เป็นไปในรูปแบบแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ในสมัยเมจิญี่ปุ่นต้องการที่จะปรับปรุงระบบการจัดการคุกใหม่ สถานที่ที่ใช้กักขังนักโทษจึงมีความสำคัญมาก ได้มีการสร้างสถานที่กักขังนักโทษที่ต้องทำงานหนักที่เรียกว่า โชเอกิโจ (Choekijo) ที่เมือง โอซาก้า และที่ทำการของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อีก ๖ แห่ง แต่การสร้างไม่ได้มีมาตรฐานมากนัก^{๙๙} อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นได้ตระหนักว่าการนำคุกในสมัยโทกูงะมาใช้ไม่ใช่ความคิดที่ดี และญี่ปุ่นยังต้องการสถานที่ใช้กักขังนักโทษจำนวนมากที่ถูกจับเนื่องจากการก่อกบฏในคริสต์ศักราชที่ ๑๘๗๖ และคริสต์ศักราชที่ ๑๘๗๗ ดังนั้นในคริสต์ศักราชที่ ๑๘๗๗ กระทรวงมหาดไทยของญี่ปุ่นจึงได้มีการเรียกร้องให้สร้างคุกรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า ชูจิคัน (Shujikan) ในที่ทำการของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มียากิ คุกดังกล่าวนี้มีหน้าที่เหมือนคุกกลางของประเทศโดยมีแนวคิดมาจากคุกกลาง (Maison Centrale) ของฝรั่งเศส และใช้คุมขังนักโทษที่ทำความผิดร้ายแรงที่ต้องได้รับโทษหนัก ในขณะที่คุกท้องถิ่นจะมีหน้าที่คุมขังนักโทษที่ทำความผิดเล็กน้อย และต่อมานั้นคุกดังกล่าวนี้ไม่เพียงพอต่อการคุมขังนักโทษที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการสร้างคุกกลางแห่งที่สองขึ้นที่โคสุเกะ ซึ่งอยู่ชานเมืองโตเกียวโดยสร้างเสร็จในคริสต์ศักราชที่ ๑๘๘๔ รูปแบบคุกที่มียากินั้นได้นำแนวคิดมาจากเบลเยียมที่สร้างด้วยไม้ และสร้างตึก ๖ ตึกแยกออกมาจากตึกศูนย์กลาง^{๑๐}

ประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำแนวคิดในเรื่องเกี่ยวกับระบบราชทัณฑ์มาจากยุโรปและประเทศสหรัฐอเมริกา เนื้อหาสาระต่างๆจึงมีความใกล้เคียงกันจนแทบไม่พบความแตกต่าง ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่รู้จักกันดีว่ามีอัตราการเกิดอาชญากรรมต่ำ และประเทศญี่ปุ่นนั้นมีปริมาณผู้ต้องขังเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆในภูมิภาคเอเชียอยู่ในระดับที่น้อยกว่าประเทศต่างๆ นักโทษในญี่ปุ่นไม่ค่อยก่อการจลาจล นักโทษอยู่อย่างไม่มีแออัด และมีการถูกทำร้ายโดยนักโทษร่วมห้องขัง

^{๙๘} Umemori, “modernization Through Colonial Mediations :The Establishment of the Police and Prison Systems in Meiji Japan,” p. 117.

^{๙๙} Botsman, *Punishment and Power in Making of Modern Japan*, p.160.

^{๑๐} Ibid, pp.174-175.

เดียวกัน หรือถูกทำร้ายโดยผู้คุมเป็นอัตราส่วนที่ต่ำ แต่ในทางตรงกันข้ามชีวิตของนักโทษในคุกของประเทศญี่ปุ่นได้รับความทุกข์ทรมานจากการปฏิบัติที่ทารุณโหดร้าย ซึ่งละเมิดกฎหมายญี่ปุ่น และกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในทางระหว่างประเทศหลายฉบับ^{๔๑}

การที่ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราผู้ต้องขังต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่นเพราะประเทศญี่ปุ่นมีนโยบายของรัฐที่พยายามที่จะใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาปรับใช้ เช่น ในชั้นตำรวจมีการใช้การเปรียบเทียบปรับ ในชั้นพนักงานอัยการมีการใช้วิธีการชะลอการฟ้อง ในชั้นศาลมีการใช้วิธีลงโทษปรับเพิ่มขึ้น และมีการใช้มาตรการรอกการลงโทษ ในส่วนของงานราชทัณฑ์มีการใช้มาตรการพักการลงโทษ การคุมประพฤติ เป็นต้น จึงเป็นการจำกัดจำนวนผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้กระทำความผิดที่สมควรถูกจำคุกจริงๆ เท่านั้นเข้าสู่เรือนจำ

งานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นมีจุดเด่นประการหนึ่งคือ การจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำและการอบรม ฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังวัยหนุ่มซึ่งจะแสดงในคำพิพากษาของศาลว่าต้องให้ทำงานด้วยหรือไม่ ประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดที่ว่า การทำงานหนักจะช่วยให้ผู้ต้องขังมีจิตใจที่สงบมีระเบียบ ได้รับความรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้ผู้ต้องขังจะได้รับประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตในการประกอบอาชีพด้วย กำไรที่ได้จากการทำงานจะเป็นของรัฐ ส่วนผู้ต้องขังจะได้รับเงินรางวัลตอบแทนอุตสาหกรรมในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ การผลิต การฝึกวิชาชีพ และงานบำรุงรักษา การผลิตและการฝึกวิชาชีพมี ๒ รูปแบบ คือ รัฐเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นต่างๆ ทั้งหมดหรือบางส่วนรวมถึงมีการจัดการเรื่องการตลาดให้ อีกรูปแบบหนึ่งคือ รัฐให้เอกชนเข้าทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งที่จำเป็นในการผลิต ทั้งนี้จะต้องมีการจ่ายค่าแรงงานให้แก่รัฐ นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นมีองค์กร Japanese Correctional Association (JCA) ซึ่งเป็นองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ มีหน้าที่สนับสนุนให้ความช่วยเหลือในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้ต้องขัง และมีการทำเครื่องหมายการค้าราชทัณฑ์ “CAPIC” ซึ่งมีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ

ในการศึกษาของผู้ต้องขังนั้น ประเทศญี่ปุ่นได้จัดให้มีการศึกษาทั้งในและนอกเรือนจำ ผู้ต้องขังที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับก็จะมี การบังคับให้เรียน และได้รับการรับรองผลการศึกษาไม่ว่าในระดับชั้นพื้นฐานหรือในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนจะเป็นเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจากภายนอกเรือนจำมาสอนให้ นอกจากนี้ประเทศญี่ปุ่นยังมีอาสาสมัครในกิจการราชทัณฑ์ซึ่งมีบทบาทค่อนข้างมากทั้งในการคุมประพฤติและกิจการราชทัณฑ์ อาสาสมัครเหล่านี้จะเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการให้การศึกษาด้านวิชาการและศาสนาแก่ผู้ถูก

^{๔๑} Dirk van Zyl Smit and Frider Dunkel, *Imprisonment Today and Tomorrow : International Perspectives on Prisoners' Rights and Prison Conditions*, 2nd ed. (Netherlands: Ashgate Publishing, Limited, 1999), p.452.

คุมขัง รวมทั้งแก้ไขปัญหส่วนตัว ปัญหาทางบ้านและการเตรียมตัววางแผนชีวิตภายหลังการถูกปล่อยตัว นอกจากนี้ยังมีระบบอาสาสมัครเป็นเพื่อนคนคุก (Volunteer prison visitor system) ซึ่งอาสาสมัครจะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังและให้ความช่วยเหลือด้านกำลังใจ ให้คำแนะนำ ให้ความบันเทิง รวมทั้งมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ถูกคุมขัง

ข้อดีของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศญี่ปุ่น

๑. มีอัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่ต่อจำนวนผู้ต้องขังคือ ๑ ต่อ ๓ ในขณะที่อัตราส่วนมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติอยู่ที่ ๑ ต่อ ๕ จึงทำให้การบริหารเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มีระบบรักษาความปลอดภัยในเรือนจำที่ดี ได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการติดตั้งอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยต่างๆ เช่น ระบบโทรทัศน์วงจรปิด เครื่องตรวจจับในเวลา กลางคืนโดยแสงอินฟราเรด สัญญาณเตือนภัย และเครื่องเอ็กซ์เรย์ เป็นต้น

๓. มีการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานในเรือนจำโดยมีการจัดตั้งการอุตสาหกรรมในเรือนจำ และฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง

๔. มีความร่วมมือจากภาคเอกชนและอาสาสมัครภายในประเทศญี่ปุ่น รัฐสามารถทำให้คนในสังคมตระหนักถึงประโยชน์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ทำให้มีเอกชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนงานในด้านนี้มาก

ข้อเสียของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น

ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นได้มีจำนวนผู้ต้องขังที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไปเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังค่อนข้างสูง และมีผู้กระทำความผิดซ้ำโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ ๔๗ ต่อปี

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ากระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัยของประเทศญี่ปุ่นนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆดังต่อไปนี้ ในช่วงแรกประเทศญี่ปุ่นไม่นิยมลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการจำคุก หากแต่นิยมลงโทษต่อเนื่องตัวร่างกายเป็นสำคัญ ในญี่ปุ่นสมัยดั้งเดิมนั้นกระบวนการลงโทษต่างๆอันรวมถึงกระบวนการลงโทษจำคุกจะมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการลงโทษของประเทศจีนเนื่องจากได้รับอิทธิพลในหลายๆด้านมาจากประเทศจีน แสดงให้เห็นถึงปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไป ต่อมาในสมัยเอโดะกระบวนการลงโทษจำคุกจะขึ้นอยู่กับสถานะทางสังคมเป็นสำคัญ คือจะมีการแยกขังตามลำดับชั้นของผู้กระทำความผิดอันสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ต่อมาในสมัยเมจิประเทศญี่ปุ่น

ได้มีการปฏิรูปในเรื่องการลงโทษครั้งใหญ่เป็นผลมาจากการที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต รวมถึงสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่ทำไว้กับชาติตะวันตกในสมัยปลายยุคโทกูงะวะ ทำให้ต้องมีการปฏิรูปขนานใหญ่ ได้มีการยกเลิกการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและหันมาใช้โทษจำคุกมากขึ้น มีการใช้กฎหมายของต่างประเทศมาเป็นแม่แบบ และมีการปรับปรุงระบบการจัดการคุกโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาระบบการจัดการนักโทษที่ประเทศจีน อันแสดงให้เห็นถึงปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศญี่ปุ่นในยุคนั้น ประเทศญี่ปุ่นได้มีการนำระบบราชทัณฑ์ของประเทศตะวันตกมาเป็นแบบอย่าง ราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นจึงมีความทันสมัย มีการจัดการระบบราชทัณฑ์ที่ดีรวมถึงสามารถทำให้สังคมตระหนักประโยชน์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ เห็นได้ว่าผู้คนในสังคมมีทัศนคติเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกคือมีแนวความคิดที่ว่า การลงโทษควรมุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เมื่อแนวความคิดอันเป็นรากฐานของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปกระบวนการลงโทษจำคุกย่อมเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน

บทที่ ๕

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุก ในประเทศไทย

โทษจำคุกเป็นโทษที่มีมาอย่างยาวนาน และเป็นโทษที่นิยมใช้เพื่อกันตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคม กระบวนการลงโทษจำคุกในแต่ละยุคสมัยนั้นจะมีความแตกต่างกันไป จากการศึกษากระบวนการลงโทษจำคุกทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยที่ใช้กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ และประมวลกฎหมายอาญาทั้งฉบับดั้งเดิมจนกระทั่งฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาจนถึงฉบับปัจจุบัน โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศอื่นๆ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี รวมถึงประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชียเหมือนประเทศไทย ทั้งยังศึกษาถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยในแต่ละยุคสมัย จากการศึกษาพบว่า กระบวนการลงโทษจำคุกที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยนั้นเกิดจากปัจจัยต่างๆไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยและประเทศกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

๕.๑ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร

กระบวนการลงโทษจำคุกมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยและต่างประเทศในแต่ละยุคสมัยดังนี้

➤ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรส่งผลกระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรนั้นส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศในบางยุคสมัย กล่าวคือในช่วงคริสต์ศักราชที่ ๑๙๒๐-๑๙๖๐ ที่เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในหลายประเทศรวมทั้งประเทศอเมริกาและประเทศแคนาดาด้วยนั้น ปัญหาทางเศรษฐกิจส่งผลให้คนตกงานกันมากขึ้น เมื่อคนไม่มีงานทำจึงหันมาเลี้ยงชีพด้วยการก่ออาชญากรรมมากขึ้น เมื่อ

มีการก่ออาชญากรรมมากขึ้นก็ทำให้จำนวนนักโทษเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดภาวะนักโทษล้นเรือนจำ ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบราชทัณฑ์ใหม่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๔ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษจำคุกของเกือบทุกประเทศในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ที่การพัฒนาในเรื่องกระบวนการลงโทษจำคุกได้หยุดชะงักลง นักโทษถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานผลิตอาวุธ เมื่อสงครามยุติลงปัญหาเรื่องเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นอีกครั้ง และทำให้จำนวนอาชญากรเพิ่มสูงขึ้น และนักโทษในเรือนจำก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาได้ประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำ เนื่องจากไม่มีงบประมาณที่จะมาสร้างเรือนจำเพิ่มและพบว่าการสร้างเรือนจำขึ้นมาเพื่อรองรับนักโทษที่เพิ่มมากขึ้นนั้น เป็นเพียงการแก้ไขปัญหในระยะสั้นเท่านั้น รวมถึงอิทธิพลของแนวความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับไปสู่สังคมที่มีมากขึ้นทำให้ประเทศต่างๆ กิดแนวคิดที่จะหามาตรการเลี้ยงโทษจำคุกซึ่งก็มีทั้งมาตรการที่ประสบผลสำเร็จและมาตรการที่ล้มเหลว ประเทศไทยในฐานะที่ประสบกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำซ้ำกว่าประเทศอเมริกาและประเทศแคนาดาจึงสมควรที่จะศึกษาและเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับประเทศไทย

➤ สมัยกรุงศรีอยุธยา

หากพิจารณาถึงสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นจะพบว่าสังคมในสมัยดังกล่าวเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนในสมัยนั้นมีแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่ข้าวปลาอาหารมากกว่าสิ่งอื่นใด แม้ในสมัยนั้นจะมีการลงโทษจำคุกแล้วแต่ก็ไม่นิยมนำนักโทษไปขังไว้ในคุกหลวง เนื่องจากเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองที่จะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูนักโทษ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร ค่าเสื้อผ้าของนักโทษ ในสมัยนั้นจึงให้นักโทษหากินเองทั้งทำงานเพื่อแลกอาหารและเครื่องนุ่งห่ม หรือโดยการที่ผู้คุมจะเอาหาวยามาผูกนักโทษรวมกัน ๑๐ - ๓๐ คน และให้นักโทษออกขอทาน รวมถึงการให้ญาติมิตรนำอาหารมาส่งให้ ทางคุกจะไม่มีอาหารเลี้ยงนักโทษเหมือนในปัจจุบัน และแนวคิดที่เห็นความสำคัญของข้าวปลาอาหารที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมในสมัยนั้นนี้เองที่ทำให้คุกหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยามีจำนวนน้อย เมื่อคุกหลวงมีจำนวนน้อยทำให้นิยมขังนักโทษไว้ที่บ้านของตระกูลแทน

นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรยังส่งผลให้ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการใช้แรงงานนักโทษควบคู่ไปกับการลงโทษจำคุก การใช้แรงงานนักโทษในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้จะเป็นการใช้แรงงานนักโทษเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการให้นักโทษออกมาทำงานโยธา ทำถนนหลวง ต่อเรือสำเภา ซ่อมแซมสถานที่ราชการ เป็นต้น

➤ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นไม่มีการให้เบี้ยหวัดแก่เจ้าพนักงานดูแลคุก ทำให้เจ้าพนักงานดูแลคุกหันมาเก็บค่าธรรมเนียมนักโทษ โดยผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกจะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่เจ้าพนักงานดูแลคุก และเมื่อนักโทษผู้นั้นถึงเวลาพ้นโทษก็จะต้องเสียค่าธรรมเนียมนักโทษอีกครั้ง และจากสาเหตุที่ไม่มีการให้เบี้ยหวัดแก่เจ้าพนักงานดูแลคุก ทำให้มีการใช้แรงงานนักโทษเพื่อประโยชน์ของเจ้าพนักงานดูแลคุกและขุนนางผู้มีอำนาจมากกว่าจะเป็นการใช้แรงงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเหมือนดังเช่นในสมัยอยุธยา

➤ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะมีการปฏิรูปบ้านเมือง ในด้านต่างๆรวมถึงการปฏิรูปกฎหมาย เนื่องจากเหตุผลทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่ไทยต้องการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริให้นักโทษได้รับการเลี้ยงดูทั้งอาหารและเครื่องนุ่งห่ม ยกเลิกค่าธรรมเนียมที่เจ้าพนักงานดูแลคุกเรียกเก็บจากผู้ต้องขัง ให้เจ้าพนักงานดูแลคุกได้รับเงินเดือนตามสมควร รวมถึงการให้มีการใช้แรงงานนักโทษเพื่อประโยชน์ของแผ่นดินก็เช่นกันแม้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นจะเกิดจากปัจจัยทางด้านการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นแรงผลักดันหลักให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว และยังเป็นการนำแนวคิดของชาติตะวันตกมาปรับใช้กับสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้แก้ไขในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้การใช้แรงงานนักโทษเป็นไปตามจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้ เพื่อเป็นการลงโทษนักโทษโดยที่หลวงก็ได้รับประโยชน์ด้วย ทั้งยังเป็นการประหยัดรายจ่ายของแผ่นดินเนื่องจากให้นักโทษหุงหาอาหารเองทำให้ไม่ต้องเสียค่าจ้างบุคลากรมาหุงหาอาหารให้นักโทษ นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการขายผลิตภัณฑ์ต่างๆที่นักโทษทำขึ้นนั้นยังเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในกิจการต่างๆของเรือนจำอีกด้วย^๑

เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการใช้แรงงานนักโทษในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น แสดงให้เห็นถึงเหตุผลในทางเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญ จนอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกในเรื่องการใช้แรงงานนักโทษดังกล่าวเกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรด้วยเช่นกัน

➤ ยุคปัจจุบัน

ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญก้าวหน้าและพัฒนาในหลายๆด้าน กระบวนการลงโทษจำคุกก็มีการพัฒนาไปเช่นเดียวกัน ประเทศไทยในปัจจุบันนั้นประสบกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ คือเป็นภาวะที่จำนวนของนักโทษที่จะต้องถูกจำคุกมีมากเกินไปกว่าความจุ

^๑ ธาณี วรรณทร์, หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน,๒๕๕๓), หน้า๓๐.

ของเรือนจำที่มีอยู่ ทั้งนี้ยังพบว่าในปัจจุบันจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอย่างมากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ต้องขังดังกล่าวนอกจากจะก่อให้เกิดภาวะแออัดซึ่งส่งผลเสียต่อผู้ต้องขังแล้ว ยังก่อให้เกิดความยากลำบากในการบริหารเรือนจำอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่จะมาควบคุมดูแลนักโทษ สวัสดิการต่างๆของนักโทษที่ไม่ทั่วถึง เป็นต้น รัฐไม่มีงบประมาณมากพอที่จะสร้างเรือนจำเพื่อให้พอเพียงต่อจำนวนผู้ขังที่มีเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประเทศไทยเกิดความตระหนักถึงปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างจริงจัง และพบว่าการสร้างเรือนจำขึ้นมาใหม่เพื่อมารองรับผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นนั้นนอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐแล้ว ยังอาจเป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น และการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกเหมือนที่ทำอยู่ในปัจจุบันอาจไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทยอีก

เมื่อเกิดวิกฤติการณ์นักโทษล้นเรือนจำดังกล่าว ประเทศไทยจึงต้องหามาตรการอื่นเพื่อนำมาใช้แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุก ประกอบกับแนวความคิดในการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และแนวคิดในทางนิติเศรษฐศาสตร์ ทำให้เกิดความคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น และการจำคุกเป็นการกักตัวนักโทษออกจากตลาดแรงงานอันเป็นการทำให้รัฐสูญเสียแรงงานไปซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งการจำคุกยังทำให้รัฐต้องรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆของนักโทษ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรมาควบคุมดูแลเรือนจำอันเป็นการสิ้นเปลืองอย่างมาก นักวิชาการจึงมีแนวคิดที่จะยกเลิกการลงโทษจำคุกในความผิดอาญาบางฐาน เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดอันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้น รวมถึงแนวโน้มแนวคิดที่จะลดการใช้โทษจำคุกและนำโทษปรับมาใช้มากขึ้น เนื่องจากเห็นว่า การปรับเป็นการลงโทษที่ก่อให้เกิดต้นทุนทางสังคมต่ำกว่าโทษจำคุก^๒ นอกจากนี้ยังมีการนำมาตรการปฏิบัติต่อนักโทษโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้เพื่อเป็นการแก้ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และยังเป็นการลดต้นทุนของสังคมอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน

๕.๒ ปัจจัยด้านสังคม

สังคมในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างทางด้านทัศนคติและพื้นฐานของสังคมที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพื้นฐานของสังคมและทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ก็จะส่งผลให้

^๒ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ทรงพล สงวนจิตร, อิศร์กุล อุณหเกตุ, ธราธร รัตนนฤมิตร, สุนทร ต้นมันทอง และปวรวิตร เลิศธรรมเทวี, รายงานฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ ๑ เรื่อง นิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย, ๒๕๕๔, หน้า ๑๙ - ๒๐.

กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไปด้วย ปัจจัยด้านสังคมส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยและต่างประเทศในสมัยต่างๆดังนี้

➤ ปัจจัยทางด้านสังคมส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศดังนี้

การที่แต่เดิมเกือบทุกประเทศจะลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างโหดร้ายทารุณ เช่น มีการใช้เครื่องพันธนาการกับนักโทษเพื่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจนั้น เป็นการสอดคล้องกับแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เมื่อแนวความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับการลงโทษของผู้คนในสังคมส่วนรวมเปลี่ยนแปลงไป ก็จะทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเพื่อให้มีความสอดคล้องกับทัศนคติของผู้คนในสังคมในยุคสมัยนั้นๆ การที่ต่อมาแนวความคิดในเรื่องวัตถุประสงค์ในการลงโทษเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งแก้แค้นทดแทน เปลี่ยนมาเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ทำให้แนวความคิดเหล่านี้เข้ามาแทนที่แนวความคิดเดิมของคนในสังคม จนเมื่อแนวความคิดของสังคมส่วนรวมเปลี่ยนแปลงไปเป็นแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ก็ได้ทำให้กระบวนการลงโทษจำคุกต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่มีการจำแนกผู้ต้องขัง การอบรมวิชาชีพให้ผู้ต้องขังเป็นต้น ในประเทศแคนาดานั้นปัจจัยทางด้านสังคมได้ส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนในช่วงหลังจากคริสต์ศักราช ๑๙๙๐ ที่มีการคำนึงถึงสภาพสังคมของประเทศแคนาดาว่ามีผู้ต้องขังชาวอะบอริจินซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองได้ถูกจำคุกอย่างไม่เป็นสัดส่วน จึงได้มีการสร้างศูนย์เฝ้าระวังผู้กระทำความผิดที่เป็นชาวอะบอริจินโดยเฉพาะ ศูนย์เฝ้าระวังดังกล่าวถูกสร้างโดยมีรูปแบบเป็นกระท่อมในป่าเพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดชาวอะบอริจิน รวมถึงได้มีการจัดให้มีสมาคมเข้ามาให้บริการในเรื่องการอบรมผู้ต้องขังที่เป็นชาวอะบอริจิน ส่วนในประเทศญี่ปุ่นปัจจัยด้านสังคมส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกอย่างชัดเจนในสมัยโทกูงวะ (คริสต์ศักราช ๑๖๐๓ - ๑๘๖๗) กล่าวคือในสมัยนั้นจำคุกผู้กระทำความผิดในสถานที่ต่างกันตามสถานะทางสังคม คนชั้นสูงจะถูกขังในห้องพักเดี่ยว ส่วนคนที่มีสถานะทางสังคมต่ำก็ถูกขังในคุกที่มีขนาดเล็ก

➤ สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจนระหว่างกษัตริย์และราษฎรอันแตกต่างสังคมในสมัยสุโขทัยที่กษัตริย์จะอยู่ในฐานะพ่อขุน การที่สังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการแบ่งชนชั้นอย่างเด็ดขาดนั้นเกิดจากการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู กษัตริย์จะอยู่ในฐานะเจ้าชีวิตตามความเชื่อของศาสนาดังกล่าวที่ว่ากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพหรือเทวราชซึ่งแตกต่างจากประชาชนทั่วไปอย่างชัดเจน การที่กษัตริย์ผู้ทรงมีฐานะเป็นสมมติเทพนี้ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้

สอดคล้องกับฐานะของพระองค์^๙ ทั้งยังต้องมีการสร้างฐานอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้เป็นปึกแผ่น การลงโทษจึงต้องลงโทษที่มีความทราญโหดร้ายอันเป็นแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และยังเป็นการข่มขู่ให้เกิดความกลัวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิด การลงโทษในสมัยดังกล่าวจึงเป็นการลงโทษที่ไร้มนุษยชนและมักจะมีการลงโทษในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้เห็นถึงการลงโทษที่มีความโหดร้ายจะได้เกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด จะเห็นได้จากการที่มีมักจะลงโทษอื่น ฟังไปกับการลงโทษจำคุกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสักรหน้าแล้วนำไปจำคุก เอาขึ้นขาทองประจานแล้วจึงนำไปจำคุก เป็นต้น และเนื่องจากแนวคิดในการลงโทษในสมัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทน และข่มขู่ให้เกรงกลัว การพันนาการและจองจำผู้กระทำความผิดจึงเป็นไปในรูปแบบที่ทารุณ โดยสะท้อนให้เห็นจากการจองจำนักโทษทั้ง ๕ ประการ อันได้แก่ ตรวนใส่เท้า เท้าติดข้อไม้ โซ่ล่ามคอ คาใส่คอทับโซ่ มือทั้งสองสอดเข้าไปในคาและไปติดกับข้อเท้าทำด้วยไม้ตามที่กล่าวในหนังสือสารานุกรมไทย

นอกจากนี้ปัจจัยด้านสังคมยังส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกในเรื่องระยะเวลาของการลงโทษจำคุก เนื่องจากกษัตริย์ในสมัยนั้นมีฐานะเป็นเจ้าของชีวิตทรงมีพระราชอำนาจที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างไรก็ได้ตามแต่พระประสงค์ของพระองค์ การลงโทษจำคุกในสมัยนั้นจึงมักไม่มีกำหนดระยะเวลา การที่จะพ้นจากที่คุมขังได้นั้นอาจเกิดจากพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ หรือเกิดจากการที่ตระลาการนำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษเท่านั้น

➤ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูประบบต่างๆมากมายทั้งด้านกฎหมาย ด้านสังคม รวมถึงด้านการศึกษาด้วย การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญและส่งเสริมในด้านการศึกษา ทั้งโดยการสนับสนุนให้มีการไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ และการจัดตั้งโรงเรียนหลายแห่งขึ้นเพื่อให้ขุนนางรวมถึงประชาชนได้มีการศึกษา การปฏิรูปในด้านการศึกษานี้เป็นการเปิดโลกทัศน์และมุมมองใหม่ๆให้แก่คนในสังคม ประกอบกับการปกครองที่มีความเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่ได้มุ่งสร้างรากฐานและความมั่นคงให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์ดังเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีก ทำให้สังคมมีทัศนคติที่เกี่ยวกับการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไป จากการลงโทษที่เดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนรวมถึงข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดโดยการที่ต้องลงโทษจำคุกโดยมีการพันนาการและการจองจำอย่างโหดร้ายทารุณ ไร้ซึ่งมนุษยธรรมมาเป็นการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เขากลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง การปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ

^๙ ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล, เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย หน่วยที่ ๑ - ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗๒.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นการปูทางเพื่อให้คนในสังคมยอมรับแนวความคิดที่มีการเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นการปรับทัศนคติเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกที่จะมีความเปลี่ยนแปลงต่อไป เมื่อแนวความคิดในการลงโทษของสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอันส่งผลให้ทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย สังคมตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขและไม่กลับมากระทำความผิดอีกมากกว่าเป็นการลงโทษให้สาสม แต่แนวความคิดในการลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำก็ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย แต่ก็เบาบางลงมาก

➤ ยุคปัจจุบัน

กระบวนการลงโทษจำคุกจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับทัศนคติของคนในสังคม ทำให้ในปัจจุบันการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกจะคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษเป็นสำคัญ ประกอบกับการที่ระบอบการปกครองเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบประชาธิปไตย ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กระบวนการลงโทษจำคุกจึงต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับพื้นฐานแนวคิดของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้จากการปรับปรุงเรือนจำให้มีสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น นักโทษบางประเภทที่มีความผิดปกติทางด้านจิตใจก็ถูกส่งไปเฝ้ารักษาในสถานบำบัด มีการให้ความสำคัญแก่นักโทษที่เป็นผู้หญิงมากขึ้น มีการเตรียมความพร้อมให้นักโทษที่กำลังจะพ้นโทษ มีการฝึกวิชาชีพให้นักโทษเพื่อให้เขามีอาชีพเมื่อพ้นโทษไปแล้ว และในสมัยนี้ได้มีมาตรการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะสั้น เนื่องจากมีแนวความคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกในระยะสั้นนั้นเป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสม เป็นการกัณฑ์ผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเล็กน้อยหรือผู้กระทำความผิดครั้งแรกเรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมที่ชั่วร้ายและวิธีประกอบอาชญากรรมจากนักโทษที่กระทำความผิดร้ายแรง และยังทำให้ผู้ที่กระทำความผิดถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นนักโทษอันจะทำให้การกลับมาใช้ชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างยากลำบากและอาจทำให้เขากลับมากระทำความผิดอีก เมื่อการลงโทษจำคุกระยะสั้นเป็นการลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงได้มีการพยายามเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นดังกล่าวโดยการหามาตรการอื่นมาทดแทนการลงโทษจำคุกในระยะสั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อแนวความคิดและทัศนคติของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการลงโทษจำคุกจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านสังคมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทย

๕.๓ ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ

เนื่องจากเป็นไปได้อย่างยากที่ประเทศหนึ่งจะดำรงอยู่ได้โดยไม่มีการติดต่อกับประเทศได้เลย อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ประเทศของตนขาดแคลนหรือผลิตได้น้อย ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่จะต้องมีการติดต่อกับประเทศอื่นอื่นๆไม่ทางด้านใดก็ด้านหนึ่ง ทั้งนี้ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยและต่างประเทศในสมัยต่างๆดังนี้

➤ ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศดังนี้

ในช่วงก่อนคริสต์ศักราชที่ ๑๖๐๑ ของประเทศกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาพบว่าทั้งสามประเทศได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น ต่างก็มีความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกที่เกิดจากปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ กล่าวคือ ในช่วงที่ประเทศสหรัฐอเมริกายังเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ แนวคิดหรือวิธีการลงโทษต่างๆ รวมถึงโทษจำคุกของประเทศอังกฤษได้มีอิทธิพลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังเห็นได้จากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเอาระบบคุกและตารางของประเทศอังกฤษ มาปรับใช้กับประเทศของตน ส่วนประเทศแคนาดาก็เช่นเดียวกัน ในช่วงที่เป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส กระบวนการหรือแนวความคิดในการลงโทษก็จะมีคล้ายคลึงกับกระบวนการลงโทษของประเทศฝรั่งเศส และเมื่อต่อมาประเทศแคนาดาได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ กระบวนการลงโทษต่างๆ รวมถึงกระบวนการลงโทษจำคุกก็มีความเปลี่ยนแปลงไปโดยมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศฝรั่งเศส ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นแต่เดิมได้มีการติดต่อกับประเทศจีนในหลายๆด้าน วัฒนธรรมประเพณีต่างๆได้แพร่อิทธิพลมาสู่ประเทศญี่ปุ่น กระบวนการลงโทษก็เช่นเดียวกัน ในช่วงแรกประเทศญี่ปุ่นมีการลงโทษที่โหดเหี้ยมเหมือนอย่างประเทศจีน นอกจากนี้ปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศยังส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกที่เห็นได้ชัดคือ ในยุคเมจิ ที่ประเทศญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีการปฏิรูปแก้ไขในหลายๆด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกฎหมาย เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต รวมถึงสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่ทำไว้กับชาติตะวันตก การทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมรวมถึงในเรื่องของสิทธิสภาพนอกอาณาเขตนั้นเกิดจากการที่ชาติตะวันตกเห็นว่าวิธีการลงโทษของประเทศญี่ปุ่นมีความโหดเหี้ยมและป่าเถื่อนจึงได้มีการทำสนธิสัญญาดังกล่าวขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองคนชาติของตน จะเห็นได้ว่าการที่ประเทศญี่ปุ่นจำเป็นต้องปฏิรูประบบกฎหมายรวมถึงเรื่องกระบวนการลงโทษจำคุกขนานใหญ่นั้นมีสาเหตุที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยในยุคปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

➤ สมัยกรุงศรีอยุธยา

ประเทศไทยได้มีการติดต่อกับประเทศอื่นๆมาตั้งแต่ในอดีต เห็นได้จากการที่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ประเทศไทยได้รับความเชื่อในเรื่องที่กษัตริย์คือสมมติเทพมาจากขอม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวได้ส่งผลให้กษัตริย์เป็นเจ้าของชีวิตอันทำให้สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างไรหรือยาวนานเพียงใดก็ได้ตามแต่พระประสงค์ของพระองค์ ซึ่งทำให้การลงโทษจำคุกในสมัยนี้มักจะลงโทษจำคุกโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา นักโทษส่วนใหญ่ถูกขังลี้ม การลงโทษต้องกระทำโดยทารุณโหดร้ายเพื่อรักษาซึ่งพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และข่มขู่ให้ผู้คนไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งส่งผลให้มีการลงโทษอื่นที่ทารุณพ่วงไปกับการลงโทษจำคุกด้วย จึงเห็นได้ว่ากระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการได้รับอิทธิพลมาจากขอม

➤ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนมีการมีการปฏิรูประบบกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยได้มีการติดต่อกับชาติตะวันตกมากมาย ทั้งเป็นการติดต่อเพื่อทำการค้าขายกัน และเป็นการติดต่อเพื่อเผยแผ่ศาสนา ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการติดต่อกับต่างชาติอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากประเทศไทยต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตอันเป็นผลพวงมาจากการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง การที่ชาติตะวันตกทำสนธิสัญญาดังกล่าวเกิดจากการที่ชาติตะวันตกต้องการปกป้องคนในชาติของตนรวมถึงคนในประเทศอาณานิคมของตนที่กระทำความผิดในประเทศไทยจากกระบวนการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและไร้ซึ่งสิทธิมนุษยชน และชาติตะวันตกยังอ้างว่ากฎหมายของไทยล้าหลังโดยเฉพาะกฎหมายอาญาและกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ต้องมีการปฏิรูปกฎหมายและเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษเสียใหม่ ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการลงโทษซึ่งหนึ่งในนั้นคือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษจำคุกดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ความสำคัญกับการคุกการตระวางของประเทศ มีการจัดระเบียบและสร้างคุกและตระวางใหม่ และต่อมาใน ร.ศ. ๑๑๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปการใช้แรงงานนักโทษใหม่โดยให้เรือนจำเป็นผู้ดูแลและจัดหาอาหารเครื่องนุ่งห่มให้แก่นักโทษ มีการให้เงินเดือนแก่เจ้าพนักงานดูแลคุก มีการใช้แรงงานนักโทษเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องแรงงานนักโทษดังกล่าวเป็นการนำแนวคิดในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ให้นักโทษทำงานเพื่อประโยชน์ของราชการแผ่นดินซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางของชาติตะวันตกมาปรับใช้กับประเทศไทยในช่วงนั้นไปพลางก่อนในช่วงที่ยังไม่มีกฎหมาย

นอกจากนี้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นได้มีการยกเลิกกฎหมายที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้กฎหมายใหม่เป็นจำนวนมาก ในสมัยดังกล่าวได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ เพื่อชำระความ

อาญาที่มีโทษ โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการวางหลักให้ในคดีที่มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตต้องให้ศาลอุทธรณ์ตัดสินยืนด้วยจึงจะเป็นที่สุด บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบดุลพินิจของศาลโดยศาลที่สูงกว่า และเมื่อคำตัดสินนั้นเป็นที่สุดแล้ว หากนักโทษฎีกา เสนอบทกระทรวงยุติธรรมจะต้องนำคำตัดสินดังกล่าวทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมกับฎีกาด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัตินี้

ต่อมาได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ขึ้นเพื่อต้องการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเดิมที่ล้าสมัย และต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในกฎหมายฉบับนี้ได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการลงโทษจำคุกดังจะเห็นได้จากการที่มาตรา ๑๒ ของกฎหมายดังกล่าวได้มีการบัญญัติถึงโทษที่ใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดหกฐาน ซึ่งโทษจำคุกก็เป็นโทษหนึ่งในโทษหกฐานนั้น นอกจากนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่โทษจำคุกส่วนใหญ่มักจะไม่มีกำหนดเวลาทำให้นักโทษส่วนใหญ่ถูกจำคุกโดยไม่รู้ว่าจะต้องถูกจำคุกเป็นระยะเวลาเท่าใด มีนักโทษเป็นจำนวนมากที่ถูกขังลี้มนั้นเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ นี้ได้มีการบัญญัติถึงโทษขั้นสูงและขั้นต่ำที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด โดยได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศฝรั่งเศสซึ่งกำหนดโทษที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ทั้งโทษขั้นสูงและโทษขั้นต่ำ และยังมีการกำหนดช่วงระหว่างโทษขั้นสูงและโทษขั้นต่ำไว้ค่อนข้างแคบ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างจำกัดซึ่งเป็นผลพวงมาจากแนวคิดที่จะคุ้มครองประชาชนจากการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐให้มากที่สุดอันเนื่องมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศส นอกจากนี้ที่ประเทศไทยรับเอาแนวคิดในการกำหนดโทษขั้นสูงและโทษขั้นต่ำมาใช้แล้ว ประเทศไทยยังได้มีการขยายช่วงของโทษขั้นสูงและขั้นต่ำให้กว้างขึ้นเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจได้มากในการพิจารณาตัดสินซึ่งแนวคิดในการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางนี้ ประเทศไทยรับแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศอังกฤษที่กำหนดโทษที่จะลงแต่ในโทษขั้นสูงโดยจะไม่กำหนดโทษขั้นต่ำเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจ^๔

นอกจากนี้ในเรื่องของมาตรการโดยทั่วไปของการลงโทษผู้กระทำความผิดครั้งแรก และผู้กระทำความผิดซ้ำนั้นมักจะมีการกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษา หรือมีการกำหนดมาตรการใดๆไว้หากผู้กระทำความผิดนั้นได้มีการกระทำความผิดอีกโดยไม่ซ้ำหลาย แต่ประเทศไทยนั้นได้รับเอาทั้งสองมาตรการมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา การกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษากรณีที่ผู้กระทำความผิดครั้งแรกและกรณีผู้กระทำความผิดซ้ำนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัว และยังเป็นมาตรการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากการจำคุกระยะสั้นอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีความคิดที่ว่า การจำคุกในระยะเวลานั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้เข้าไปคลุกคลีและเรียนรู้พฤติกรรมที่ชั่วร้ายจากผู้กระทำความผิดอื่น ทั้งยังทำให้ผู้กระทำ

^๔ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒๘.

ความผิดถูกตราหน้าจากสังคมว่าเขาได้เคยถูกลงโทษจำคุกซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการกลับเข้าสู่สังคม เมื่อผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมไม่ได้เขาก็อาจจะกลับมาก่อทำความผิดอีกครั้ง นอกจากนี้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ประเทศไทยยังได้รับเอาแนวคิดในการเพิ่มโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดอีกโดยไม่เช็ดหลาบเพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่ประเทศทางภาคพื้นยุโรปนิยมใช้กันอย่างมาก^๕

นอกจากนี้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ก็ได้มีการกำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนไว้ชัดเจน โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กยังไม่มีความรู้ผิดชอบ หากไปลงโทษจำคุกเด็กที่กระทำความผิดอาจทำให้เกิดผลร้ายมากกว่า ดังนั้นควรที่จะมีการแก้ไขความประพฤติของเด็กแทนที่จะไปลงโทษจำคุก แนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายอาญาของประเทศอียิปต์ เยอรมัน อังกฤษ และญี่ปุ่น โดยมีหลักการที่ว่า ในกรณีที่เด็กอายุไม่ถึง ๗ ปี ได้กระทำความผิดนั้นจะถือว่าเด็กนั้นยังไม่มีผิดชอบ จึงสมควรที่จะได้รับการยกเว้นโทษ ส่วนในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุมากกว่า ๗ ปี แต่ไม่ถึง ๑๔ ปี นั้นจะมีการกำหนดวิธีการสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยศาลอาจจะตักเตือน ให้ผู้ปกครองมารับตัวเด็กไปอบรม หรือส่งตัวเด็กไปฝึกอบรม ส่วนในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุมากกว่า ๑๔ ปี แต่ต่ำกว่า ๑๖ ปี ได้กระทำความผิดนั้น ศาลก็จะมีการวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดลงโทษโดยรู้ผิดชอบหรือไม่ หากกระทำไปโดยรู้ผิดชอบก็จะลดโทษลงเหลือกึ่งหนึ่ง แต่หากกระทำไปโดยไม่รู้ผิดชอบ ศาลก็จะนำวิธีการสำหรับเด็กมาใช้กับบุคคลดังกล่าว หลักการต่างๆเหล่านี้ก็ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาเช่นกัน^๖

ดังนั้นจะเห็นว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ที่เกิดจากการปฏิรูปกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการรับแนวคิดในเรื่องกระบวนการลงโทษจำคุกมาจากกฎหมายของประเทศอื่นๆโดยรับวิธีการและหลักการที่ดีและทันสมัยของแต่ละประเทศแต่มีเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยมาใช้ ทั้งนี้การตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ที่มีการบัญญัติถึงหลักการต่างๆเกี่ยวกับกระบวนการลงโทษจำคุกนั้นเกิดจากความพยายามที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตนั่นเอง

➤ ยุคปัจจุบัน

ในปัจจุบันได้ประเทศไทยมีผู้ต้องโทษจำคุกมากขึ้นทำให้เกิดปัญหาหนักโทษล้นเรือนจำ จึงได้มีการคิดมาตรการต่างๆขึ้นเพื่อเลี่ยงโทษจำคุก ทั้งนี้มาตรการต่างๆนั้นส่วนใหญ่

^๕ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๒๒๔ - ๒๒๗.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐-๒๓๑.

ประเทศไทยจะนำมาตรการของต่างประเทศที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมาใช้ เช่น มาตรการจัดตั้งบ้านพักกึ่งวิถีของประเทศสหรัฐอเมริกา การนำกำไรสุทธิอสังหาริมทรัพย์มาใช้ รวมถึงการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ เป็นต้น

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทย โดยจะเห็นได้ชัดเจนในสมัยที่มีการปฏิรูประบบกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการนำมาตรการต่างๆ จากต่างประเทศมาใช้เพื่อแก้ปัญหาโทษล้นคุกอันเป็นปัญหาที่สำคัญ

๕.๔ ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเทศไทยและประเทศต่างๆทั่วโลกมีความจำเป็นต้องติดต่อกับประเทศต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุก ทั้งนี้ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกดังนี้

➤ ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของต่างประเทศดังต่อไปนี้

เนื่องจากวิทยาการต่างๆรวมถึงในเรื่องเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากทำให้ประเทศต่างๆติดต่อกันได้ง่ายยิ่งขึ้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศต่างๆจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันหรือแลกเปลี่ยนทรัพยากรแก่กันและกัน เมื่อมีการติดต่อกันของประเทศสองประเทศขึ้นไป ย่อมมีความขัดแย้งหรือความแตกต่างกันในด้านต่างๆขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการมีกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงบางอย่างมาเป็นบรรทัดฐานในการที่ทุกประเทศจะได้นำไปปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการลงโทษจำคุกก็เช่นเดียวกัน การที่ประเทศหนึ่งต้องติดต่อกับอีกประเทศ ก็มักจะมีการกระทบกระทั่งหรือมีการกระทำความผิดในอีกประเทศ กระบวนการลงโทษจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ เพราะไม่มีประเทศใดที่ต้องการให้คนชาติตนถูกลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ การออกกฎหมายเพื่อให้ประเทศต่างๆใช้ปฏิบัติเพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกันจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด หากประเทศใดไม่ยอมปฏิบัติตามก็อาจจะโดนประเทศอื่นกดดันโดยการไม่ให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษจำคุก เช่น ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาต่อต้านการทรมานโหดร้าย มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิด

หญิง กฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้ล้วนส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกของแต่ละประเทศเปลี่ยนแปลงมากน้อยแตกต่างกันไป เช่น ในเรื่องแนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชนนั้นเกิดขึ้นจากหลายๆสาเหตุไม่ว่าจะเป็น การคิดริเริ่มของนักคิดในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการที่ต่อต้านการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติในหลายๆประเทศ รวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังเกิดจากสาเหตุที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน ต่อมาก็ได้มีการออกกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศขึ้นมาเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่ากระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปของเกือบทุกประเทศในยุคปัจจุบันล้วนเกิดจากปัจจัยทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ส่วนปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลมากน้อยในแต่ละประเทศไม่เท่ากัน

➤ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘

เนื่องจากผู้ต้องขังนั้นถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพต่างๆมากมาย ทั้งเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพที่จะได้รับการติดต่อกับคนภายนอก ทั้งยังถูกแยกตัวออกจากสังคม บ้างก็ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม และจากแนวความคิดที่ว่าแม้ผู้ต้องขังจะถูกลิดรอนสิทธิต่างๆข้างต้นแล้ว ผู้ต้องขังก็ยังคงมีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิต่างๆนอกจากที่ถูกลิดรอนเหลืออยู่ ดังนั้นจึงทำให้มีการเรียกร้องเกิดขึ้น และทำให้สิทธิผู้ต้องขังเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีกฎหมายต่างๆขึ้นมารับรองสิทธิของผู้ต้องขัง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ ๓ ได้มีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันถือได้ว่าเป็นแสดงออกถึงการให้ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในรูปของกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ทั้งนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนฉบับต่อๆมานั้นก็ได้มีแนวความคิดพื้นฐานมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เอง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ประเทศต่างๆในสหประชาชาติร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นมาตรฐานสากลในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเทศจะต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ในการประชุมดังกล่าวประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมลงคะแนนเสียงรับรองปฏิญญาฉบับนี้เช่นเดียวกัน แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้จะไม่มีผลผูกพันให้ประเทศต่างๆต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ถือเป็นรากฐานที่กฎหมายระหว่างประเทศฉบับต่อๆเกือบทุกฉบับได้มีการนำหลักการและแนวความคิดพื้นฐานของปฏิญญาฉบับนี้ไปใช้ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นต้น^๗

^๗ กระทรวงต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน [ออนไลน์], ๒๓ เมษายน ๒๕๕๔ แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation> [๒๓ เมษายน ๒๕๕๔]

➤ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.

๑๙๖๖^๘

ต่อมาได้มีการออกกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ซึ่งถือเป็นพันธกรณีระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐภาคีของสนธิสัญญาดังกล่าวต้องปฏิบัติตาม และดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกติกาดังกล่าว ทั้งนี้ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของกติกาดังกล่าวโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยจึงต้องมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามกติกาดังกล่าวนี้ด้วย กติกาดังกล่าวได้มีการวางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษจำคุกไว้ดังนี้^๙

มาตรา ๗ จะไม่มีผู้ใดถูกลงโทษหรือถูกปฏิบัติด้วยวิธีการที่โหดร้าย ทารุณหรือถูกทรมานด้วยวิธีใดก็ตามเช่นว่านั้น ทั้งยังห้ามไม่ให้มีการนำบุคคลใดก็ตามที่ไม่ได้ให้ความยินยอมอย่างแท้จริงไปทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

มาตรา ๑๐ ข้อ ๓. จะต้องมีการแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งยังต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กอย่างเหมาะสมกับสถานะและอายุของเด็กคนนั้นๆ ทั้งนี้ระบบราชทัณฑ์จะต้องมุ่งเน้นที่จะแก้ไขและปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิดให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง

มาตรา ๑๑ ห้ามลงโทษจำคุกบุคคลใดๆ ด้วยเหตุผลเพียงเพราะบุคคลผู้นั้นไม่สามารถชำระหนี้ตามที่ได้ทำสัญญาไว้นั้น

ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอยู่หลายฉบับ ทั้งนี้จะขอกว่าเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษจำคุกและการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกซึ่งมีดังนี้

ประเทศไทยได้มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายไม่ให้บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีถูกลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต รวมถึงห้ามลงโทษประหารชีวิตแก่หญิงมีครรภ์และบุคคลวิกลจริต นักโทษประหารชีวิตจะได้รับการลดโทษจากการขอพระราชทานอภัยโทษได้อีกด้วย โดยจะลดโทษเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตแทน^{๑๐}

^๘ กระทรวงต่างประเทศ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation>. [๒๓ เมษายน ๒๕๕๔]

^๙ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

^{๑๐} กระทรวงต่างประเทศ, รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/UPRTh30Dec11.pdf> [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔]

➤ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี^{๑๑}

ภายหลังจากที่มีการออกกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองดังกล่าวแล้ว ได้มีการจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี สนธิสัญญาดังกล่าวเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สมัชชาสหประชาชาติได้รับรองเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ และมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ทั้งนี้สนธิสัญญานี้ได้มีการย้ำถึงหลักการที่ว่า จะไม่มีบุคคลใดถูกทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือได้รับการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ไร้ซึ่งมนุษยธรรม หรือที่เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรี ตามที่ได้มีการวางหลักไว้แล้วในข้อ ๕ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๗ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง นอกจากนี้ยังได้มีการวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายของคำว่า การกระทำอันเป็นการทรมาน และได้มีการวางหลักให้รัฐที่เป็นภาคีของอนุสัญญานี้มีการแก้กฎหมายภายในให้มีการลงโทษผู้ที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน และมีผลให้เป็นการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนได้อีกด้วย

อนุสัญญานี้ได้มีการวางหลักในเรื่องของการกระทำการที่ต้องห้ามกระทำโดยเด็ดขาดไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์หรือข้ออ้างใดๆก็ตามนั้น ห้ามไม่ให้เจ้าพนักงานของรัฐกระทำการรวมทั้งละเว้นกระทำการ ยุง ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำใดๆสองประการ ได้แก่ “การทรมาน” และ “การปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” ซึ่งรัฐภาคีของอนุสัญญานี้มีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการใช้มาตรการใดๆก็ตาม รวมถึงการแก้ไขกฎหมายภายใน ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินการใดๆเพื่อให้มีสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ ทั้งจะต้องมีการชดเชยเยียวยาด้วยวิธีการต่างๆให้แก่เหยื่อและผู้ที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งจะต้องมีการลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำผิด ทั้งนี้ “การทรมาน” ตามความหมายของอนุสัญญานี้หมายถึง การกระทำของเจ้าพนักงานรัฐ หรือการกระทำของบุคคลอื่นที่เกิดจากการ ยุง ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานรัฐ อันทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานแสนสาหัส ไม่ว่าจะทางร่างกายหรือจิตใจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล สารสนเทศหรือคำรับสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น หรือการลงโทษ หรือข่มขู่ให้กลัว หรือบังคับขู่เข็ญ โดยการเลือกปฏิบัติ ส่วน “การปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” นั้นอนุสัญญาระบับนี้ไม่ได้ให้คำนิยามของคำดังกล่าวไว้ เนื่องจากเห็นว่าเมื่อสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

^{๑๑} โอโหมทัย วัฒนาพรณิก, “การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.๑๙๘๔” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๑๓.

นั้นจะส่งผลให้การให้คำนิยามของคำดังกล่าวอาจจะทำให้การกระทำบางอย่างไม่ตกอยู่ภายใต้ขอบข่ายของอนุสัญญานี้

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญานี้ โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และอนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา มีผลให้ทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้และประเทศไทยจะมีหน้าที่ที่ต้องทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมานในเรื่องเกี่ยวกับผลของการดำเนินการในด้านต่างๆตามอนุสัญญานี้ ทั้งนี้จะต้องมีการเสนอรายงานฉบับแรกภายใน ๑ ปี หลังจากทีอนุสัญญานี้มีผลบังคับ และจะต้องมีการเสนอรายงานทุกๆ ๔ ปีนับแต่วันที่มีการเสนอรายงานฉบับแรก เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบรายงานฉบับแรกเกี่ยวกับมาตรการต่างๆที่ประเทศไทยได้มีการดำเนินการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญานี้ โดยหลังจากนั้นกระทรวงการต่างประเทศได้มีการเสนอรายงานดังกล่าวต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน

นอกจากนี้ประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ดังนี้^{๑๒}

มาตรา ๓๒ ของรัฐธรรมนูญ ได้ห้ามไม่ให้มีการทรมานและการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของการกระทำความผิดที่ถือได้ว่าเป็น “การทรมาน” ตามข้อ ๑ ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี แต่ยังคงมีการแก้ไขนิยามของคำว่า “การทรมาน” และควรจะมีการทำให้ “การทรมาน” เป็นความผิดฐานหนึ่งโดยเฉพาะในกฎหมายไทย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้มากขึ้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการวางหลักในการห้ามมิให้ใช้การทรมานในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี รวมทั้งห้ามมีการทรมานบุคคลใดๆเพื่อให้เขายอมรับสารภาพ และห้ามนำหลักฐานที่ได้ด้วยวิธีการใดๆอันไม่ชอบด้วยกฎหมายมาอ้างต่อศาล ผู้ต้องหาทุกคนจะต้องได้รับการตรวจร่างกายเมื่อถูกส่งตัวไปยังเรือนจำตามระเบียบราชทัณฑ์ นอกจากนี้กฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ยังให้สิทธิผู้ที่ถูกทรมานในการเรียกให้มีการใช้ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการที่ตนถูกทรมาน

^{๑๒} กระทรวงต่างประเทศ, รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/UPRTh30Dec11.pdf> [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔]

ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการในระบบราชทัณฑ์นั้น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๔๗๙ มาตรา ๑๔ ได้วางหลักห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังเว้นแต่เป็นบุคคลที่ที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิต หรือร่างกายของตนเองหรือของผู้อื่น และเป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม โดยจะมีคณะกรรมการทบทวนคำสั่งในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังและประเมินสถานการณ์ทุกๆ ๑๕ วัน นอกจากนี้กฎหมายยังห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการเพื่อเป็นการลงโทษ รวมทั้งห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่มีอายุเกิน ๖๐ ปี และผู้ต้องขังที่เป็นหญิง นอกจากนี้ในส่วนของสภาพเรือนจำ สถานที่คุมขัง และสถานที่กักตัวนั้น ประเทศไทยได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพของสถานที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับหลักทัณฑ์วิทยา หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน

➤ **มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง^{๑๓}**

นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติได้มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขึ้น โดยนำหลักการและทางปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเหมาะสมต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และสร้างประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการเรือนจำมากำหนดเป็นมาตรฐานดังกล่าวเนื่องจากข้อกำหนดดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายและไม่มีสภาพบังคับ ทำให้ประเทศต่างๆจะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่มีการพยายามส่งเสริมให้ประเทศต่างๆพยายามปฏิบัติตามข้อบังคับดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เท่านั้น โดยในการประชุมขององค์การสหประชาชาติที่ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อบุคคลที่กระทำความผิดในครั้งต่อๆมา โดยเฉพาะในการประชุมครั้งที่ ๔ ครั้งที่ ๕ และครั้งที่ ๗ องค์การสหประชาชาติได้พยายามในการทำให้ข้อกำหนดมาตรฐานนี้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ทั้งนี้มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดกระบวนการลงโทษจำคุกมีดังนี้^{๑๔}

ข้อ ๘ การจำแนกประเภทนักโทษนั้น ได้กำหนดให้ต้องจำแนกตามเพศ โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ ความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข จะต้องมีการแยกผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากนักโทษเด็ดขาด ต้องมีการแยกนักโทษในคดีแพ่งออกจากนักโทษคดีในอาญา ต้องมีการแยกนักโทษที่เป็นเยาวชนออกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่

^{๑๓} ธา นิรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, หน้า ๕๑ - ๖๘.

^{๑๔} มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๓ เครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวน และเสื้อทรมาน ต้องไม่นำมาใช้เพื่อการลงโทษ หรือนำมาใช้เพื่อการจองจำนักโทษ ส่วนเครื่องพันธนาการอย่างอื่นจะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

(ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีของนักโทษในระหว่างที่มีการขนย้ายนักโทษ แต่ทั้งนี้ควรจะต้องถอดเครื่องพันธนาการเหล่านั้นออกเมื่อมีการนำนักโทษไปที่ศาลหรือหน่วยงานอื่นของฝ่ายบริหาร

(ข) ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์

(ค) ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเรือนจำ ในกรณีที่มีการควบคุมตัวนักโทษโดยวิธีอื่นใช้ไม่ได้ผล ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาที่นักโทษทำร้ายตนเองหรือทำร้ายผู้อื่น หรือเพื่อเป็นการป้องกันการทำลายทรัพย์สิน ในกรณีเช่นนี้ผู้บังคับบัญชาเรือนจำจะต้องปรึกษาแพทย์และรายงานต่อผู้บังคับบัญชาชั้นสูงถัดไปด้วย

ข้อ ๓๔ รูปแบบและลักษณะของการใช้เครื่องพันธนาการนั้นจะต้องมีการกำหนดโดยหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศนั้นๆ และเครื่องพันธนาการนั้นจะใช้ได้เพียงในระยะเวลาที่จำกัดและใช้ได้เท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

ข้อ ๕๗ การจำคุกหรือมาตรการอื่นๆ ที่เป็นการกักตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมภายนอกนั้น เป็นการตัดสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดคนนั้น ดังนั้นระบบเรือนจำจึงไม่ควรซ้ำเติมสภาพของผู้ต้องขังให้มีความเลวร้ายมากขึ้นกว่าเดิม เว้นแต่ในกรณีที่มีการจำแนกประเภทของนักโทษโดยชอบธรรมหรือเพื่อต้องการรักษากฎระเบียบและความถูกต้องไว้

ข้อ ๕๘ วัตถุประสงค์และความชอบธรรมของการลงโทษจำคุก หรือมาตรการลงโทษอื่นคือเพื่อเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจำคุกครบกำหนดตามคำพิพากษาแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะกลับคืนสู่สังคมโดยมีความมุ่งหวังว่าเขาจะกลับตนเป็นคนดีและสามารถประกอบอาชีพด้วยความสุจริต

ข้อ ๕๙ เรือนจำควรที่จะมีการดำเนินการและการช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยมีการการแก้ไขเยียวยา การให้ศึกษา การอบรมทางคุณธรรมและทางด้านจิตใจ ตลอดจนควรจัดให้มีการช่วยเหลือโดยมุ่งแก้ไขเยียวยานักโทษให้เหมาะสมกับความต้องการของนักโทษแต่ละรายด้วย

ข้อ ๖๐ (๒) ก่อนจะถึงกำหนดเวลาพ้นโทษทางเรือนจำต้องจัดมาตรการจำเป็นมาเพื่อรองรับให้นักโทษคนนั้นได้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข เรือนจำจะต้องมีกระบวนการก่อนปล่อยตัวที่จัดในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังอื่นที่เหมาะสม หรือการปล่อยตัวไปภายใต้การควบคุมดูแล

ซึ่งการควบคุมดูแลนี้ไม่ควรที่จะมอบหมายให้ตำรวจเข้ามาจัดการ แต่ควรที่จะอาศัยความร่วมมือจากชุมชน

ข้อ ๖๑ การบำบัดแก้ไขนักโทษจะต้องไม่เป็นการตัดขาดนักโทษออกจากชุมชน จะแต่ต้องให้นักโทษได้มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้เรือนจำควรมีข้อมูลรายชื่อของหน่วยงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานบำบัดฟื้นฟูแก้ไขไว้เพื่อช่วยเหลือในการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษต่อไป ควรมีการประสานงานกับทุกองค์กรที่มีผู้ทำงานด้านสังคมเกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักโทษ ครอบครัวของนักโทษ หน่วยงานที่บำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม ทุกชั้นตอนควรมีมาตรการดูแลเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย กำหนดโทษตามคำพิพากษา สิทธิประโยชน์ สวัสดิภาพทางสังคม และประโยชน์ทางสังคมอื่นๆของนักโทษให้มากที่สุด

ข้อ ๖๓ วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทนักโทษคือ

(ก) เพื่อเป็นการแยกนักโทษออกจากนักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรมและความประพฤติที่ชั่วร้าย ทั้งยังเป็นการป้องกันการเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวจากนักโทษที่มีพฤติกรรมเลวร้ายอีกด้วย

(ข) เพื่อประโยชน์และความสะดวกในการจัดหามาตรการต่างๆที่เหมาะสมมาบำบัดฟื้นฟูแก่นักโทษ ทำให้ต้องมีการคัดแยกประเภทของนักโทษ

ข้อ ๖๔ ควรจัดให้มีเรือนจำหลายประเภทและจัดให้มีการแยกแดนต่างๆหลายแดนตามประเภทของนักโทษ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของนักโทษนั้น

ข้อ ๖๕ ควรมีการศึกษาถึงบุคลิกภาพของนักโทษในทันทีที่รับนักโทษเข้าสู่เรือนจำ และอาศัยข้อมูลดังกล่าวรวมถึงความต้องการของนักโทษเฉพาะราย อีกทั้งความสามารถและแนวโน้มของนักโทษคนนั้นในการพิจารณาจัดหามาตรการหรือแผนอบรมที่มีความเหมาะสมกับนักโทษ

ข้อ ๗๑ กล่าวถึงลักษณะของงานที่จะให้นักโทษทำซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

(๑) ไม่เป็นงานที่หนักเกินสมควร

(๒) งานที่จะให้นักโทษทำนั้นต้องมีลักษณะงานที่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของนักโทษซึ่งจะต้องมีแพทย์ให้การรับรอง

(๓) ควรให้นักโทษทำงานในเวลาปกติของการทำงานโดยทั่วไป

(๔) ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องวิชาชีพให้แก่ักโทษโดยเฉพาะ

นักโทษที่อยู่ในวัยทำงาน

(๕) มีการฝึกฝนในเรื่องทักษะต่างๆในการประกอบอาชีพอย่างสุจริตให้แก่ักโทษเพื่อที่ักโทษจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพอย่างสุจริตเมื่อพ้นจากเรือนจำแล้ว

(๖) ักโทษมีสิทธิที่จะเลือกวิชาชีพตามที่ตนเองถนัด ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ความเหมาะสมและข้อกำหนดทางปกครอง รวมถึงภายใต้กฎระเบียบของเรือนจำ

ข้อ ๗๒ การจัดการและลักษณะของงานที่จัดให้ักโทษในเรือนจำนั้นควรมีลักษณะเหมือนกันกับงานในสังคมนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อว่าจะได้เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ักโทษให้สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติหลังจากพ้นโทษจำคุกไปแล้ว ผลประโยชน์ที่ักโทษควรจะได้รับจากการทำงานในเรือนจำนั้น จะต้องถือเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการที่เรือนจำจะแสวงหาผลกำไรจากการประกอบกิจการภายในเรือนจำนั้น

มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อักโทษนั้นเป็นแนวทางที่ประเทศต่างๆได้ร่วมกันคิดค้นขึ้นเพื่อที่จะหามาตรฐานของการปฏิบัติต่อักโทษที่มีความเป็นสากล เพื่อเป็นต้นแบบให้ประเทศต่างๆได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายหรือออกนโยบายต่างๆขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของักโทษ แต่อย่างไรก็ตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อักโทษนี้ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย เป็นแค่เพียงแม่แบบให้ประเทศต่างนำไปใช้เท่านั้นซึ่งหากประเทศใดมีแนวทางในการปฏิบัติต่อักโทษที่ต่ำกว่ามาตรฐานดังกล่าวก็อาจจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศนั้นเท่านั้น

➤ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก^{๑๕}

นอกจากมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ประเทศไทยยังได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๕ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ได้วางหลักว่า เด็กหมายถึง บุคคลใดๆที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น นอกจากนี้ยังได้มีการวางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นการเน้นย้ำถึงสิทธิของเด็กว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการการดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงยังต้องการการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเกิดด้วย

^{๑๕} อัจฉรา ฉายากุล, ชมพูนุท เฉลิมศิริกุล และปิยนุช วุฒิปิณฑนะ, พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับลงโทษจำคุก ในข้อ ๓๘ ของอนุสัญญาดังกล่าว ที่กำหนดสิทธิของเด็กเกี่ยวกับเรื่องการลงโทษไว้ว่า

รัฐภาคีประกันว่า

(ก) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีจะไม่ถูกลงโทษประหารชีวิต หรือโทษจำคุกตลอดชีวิต และจะไม่มี การลงโทษเด็กโดยการทรมาน ทารุณโหดร้าย ไร้ซึ่งมนุษยธรรม

(ข) เด็กทุกคนจะไม่ถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่พึงมีโดยไม่เหมาะสม การจำคุกหรือกักขังเด็กนั้นจะต้องใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเมื่อไม่สามารถใช้มาตรการอื่นได้แล้ว การจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กนั้นจะต้องกระทำอย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้จะต้องจำคุกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กโดยมีกำหนดระยะเวลาที่สั้นที่สุดที่สามารถเป็นไปได้

อย่างไรก็ตามประเทศไทยได้มีการอนุวัติกฎหมายภายในโดยได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีผลเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว โดยมาตรา ๑๘ วรรคสอง และวรรคสาม ของประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้บัญญัติ ไม่ให้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ด้วยโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิต และให้ลดโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตลง เหลือแค่โทษจำคุก ๕๐ ปี ในกรณีที่บุคคลนั้นมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในขณะที่กระทำความผิด

➤ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง

เนื่องจากผู้ต้องขังที่เป็นหญิงนั้นประสบปัญหาความยากลำบากมากมายเมื่อต้องมาอยู่ในเรือนจำ ทั้งในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ทั้งในเรื่องการตั้งครุฑระหว่างอยู่ในเรือนจำ ทำให้มีข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non - Custodial Measures of Women Offenders) หรือ ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) เกิดขึ้น แม้ว่าข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีสภาพบังคับให้ประเทศอื่นต้องปฏิบัติตามแต่ก็ถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศอื่นๆต่างนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาระบบราชทัณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงในประเทศของตน^{๑๖}

^{๑๖} กระทรวงยุติธรรม, สหประชาชาติเห็นชอบข้อกำหนดกรุงเทพว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.moj.go.th/en/moj-k2?view=item&id=28881>. [๒๗ มีนาคม ๒๕๕๗]

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพขึ้น ประเทศไทยจึงควรที่จะต้องเป็นแบบอย่างให้แก่ประเทศต่างๆในการที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับระบบราชทัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดดังกล่าว ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงในด้านต่างๆเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงให้เป็นไปตามมาตรฐานของข้อกำหนดดังกล่าวดังนี้^{๑๗}

๑. เนื่องจากความเก่าแก่ของทัณฑสถานทำให้สภาพแวดล้อม รวมถึงโครงสร้างต่างๆไม่มีความเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิง จึงได้มีการเพิ่มงบประมาณเพื่อดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของทัณฑสถานหญิงรวมถึงมีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของห้องขังของผู้ต้องขังหญิงทั่วประเทศ

๒. มีการจัดอบรมในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามหลักการในข้อกำหนดกรุงเทพให้แก่ผู้คุมหญิง เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง

๓. ได้มีการคัดเลือกทัณฑสถานหญิงจำนวน ๑๕ แห่งเพื่อปรับปรุงให้เป็นทัณฑสถานหญิงต้นแบบโดยนำข้อกำหนดกรุงเทพมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง เช่น เรือนจำกลางราชบุรี เป็นต้น

๔. มีการปรับปรุงในเรื่องการตรวจค้นผู้ต้องขังหญิงโดยจัดให้มีสถานที่มิดชิดเพื่อใช้ในการตรวจค้นโดยเฉพาะ มีการเลี้ยงการสัมผัสตัวผู้ต้องขังโดยนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อตรวจค้นร่างกาย การตรวจร่างกายนั้นผู้ต้องขังไม่จำเป็นต้องเปลื้องผ้าทั้งหมด

๕. มีการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบปะกับบุตรหรือมารดาของผู้ต้องขังที่มาเยี่ยมโดยจะจัดให้มีการพบปะกันในสถานที่ๆจัดเตรียมไว้ให้ การเปิดโอกาสให้บุตรและมารดาสามารถเยี่ยมผู้ต้องขังได้นั้นเป็นไปตามมาตรฐานของข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อที่ ๒๘

๖. มีการอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงอยู่ร่วมกับบุตรที่มีอายุไม่ถึง ๖ ปี ในทัณฑสถานได้ ทั้งนี้ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างห้องขังให้ผู้ต้องขังหญิงและลูกเป็นการเฉพาะ มีการอบรมผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ในเรื่องการเลี้ยงเด็กจนถึงการเตรียมความพร้อมที่จะส่งตัวเด็กให้กับแผนกดูแลเด็กต่อไป

^{๑๗} สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, TJJ เผยความคืบหน้าการเผยแพร่ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ในไทยแก่สายตาชาวโลก [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tijthailand.org/main/th/content/172.html> [๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔]

๗. ผู้ต้องขังหญิงมีสิทธิที่จะดำเนินการร้องขอให้มีการส่งตัวไปอยู่ในทัณฑสถานที่อยู่ใกล้บ้านตนได้

๘. มีห้องพยาบาลสำหรับผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ ทำให้ผู้ต้องขังหญิงไม่ต้องไปใช้ห้องพยาบาลร่วมกับผู้ต้องขังชาย

เนื่องจากโทษจำคุกเป็นโทษที่มีมาอย่างยาวนาน แรกเริ่มเดิมทีโทษจำคุกนั้นไม่เป็นที่นิยมใช้เนื่องจากนิยมลงโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด เช่น การตัดอวัยวะ การสักหน้า และการประหารชีวิต เป็นต้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต่อเนื้อตัวร่างกายนี้เองที่เป็นการสนองตอบต่อความต้องการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้เขาได้รับผลตอบแทนอย่างสาสม ต่อมาเมื่ออิทธิพลของศาสนาคริสต์แผ่ขยายเข้ามาในประเทศแถบยุโรป ทำให้ศาสนาคริสต์ส่งผลต่อความเชื่อและเป็นศูนย์รวมของคนในสมัยนั้นทำให้การลงโทษจะเป็นไปในแนวทางที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น การลงโทษผู้ที่ต่อต้านศาสนาโดยพระเจ้าจะไม่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้ เป็นต้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการซึ่งเป็นยุคที่เจริญรุ่งเรืองทางด้านความคิดและวิทยาการอย่างถึงขีดสุด เมื่อมีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ทำให้ผู้คนเริ่มมีความคิดเกี่ยวกับการลงโทษที่เปลี่ยนไป ประกอบกับการที่ยุคนี้นักคิดต่างๆมากมายจนมีการรวมตัวกันตั้งสำนักความคิดต่างๆขึ้นมา ได้มีแนวความคิดที่เป็นไปในทางวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น มีแนวความคิดที่ว่าควรลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงหลักเหตุและผล เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ รวมถึงแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนและมนุษยนิยม ทำให้แนวความคิดในการลงโทษเปลี่ยนแปลงไปจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขและป้องกันสังคม ทำให้เริ่มมีการเรียกร้องให้มีการใช้โทษจำคุกแทนการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายแบบเดิม ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมเกี่ยวกับการลงโทษเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ย่อมทำให้กระบวนการลงโทษนั้นๆรวมถึงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และในสังคมที่มีเจริญนั้น การแสดงออกของผู้คนในสังคมเกี่ยวกับการลงโทษจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ปัจจัยทางสังคมจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษจำคุกอย่างมากในช่วงนี้ ต่อมากระบวนการลงโทษจำคุกได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น ประเทศต่างๆก็ได้พากันปรับปรุงระบอบราชทัณฑ์ในประเทศของตนให้สอดคล้องกับแนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้นเช่นกัน ต่อมาเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ขึ้นในช่วงคริสต์ศักราช ๑๙๒๐ ทำให้หลายประเทศได้รับผลกระทบอย่างมาก ผู้คนต่างต่งงานกันมากมายและเกิดปัญหาความยากจนขึ้น ทำให้อัตราการเกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำขึ้นมา เมื่อนักโทษล้นเรือนจำและรัฐบาลไม่มีงบประมาณที่จะสร้างเรือนจำเพิ่ม ทำให้มีการคิดหาแนวทางต่างๆเพื่อมาแก้ไขปัญหานี้ ทั้งยังทำให้ประชาชนต่างตระหนักถึงความสำคัญของเรือนจำมากขึ้น และได้มีการปฏิรูประบบเรือนจำกันขนาดใหญ่ จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรได้ผลักดันให้กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศต่างๆเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด และต่อมาได้เกิด

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น การพัฒนาในเรื่องของกระบวนการลงโทษจำคุกได้หยุดชะงักลง ได้มีการเกณฑ์นักโทษมาผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ เมื่อสงครามยุติลงก็ได้มีความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เกี่ยวกับการลงโทษจำคุกขึ้น เนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากและได้มีการถูกฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ผู้คนทั่วโลกต่างตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และได้มีการทำสนธิสัญญาต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันถึงความปลอดภัยของตน ข้อกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านั้นได้รวมถึงข้อตกลงที่เกี่ยวกับกระบวนการลงโทษจำคุกด้วย เมื่อมีการร่างสนธิสัญญาขึ้นมาทำให้ประเทศต่างๆ ต้องยอมเป็นภาคีของกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านั้น เนื่องจากหากไม่เป็นภาคีและไม่ยอมแก้ไขกฎหมายภายในของประเทศตน จะถูกประเทศอื่นกดดันโดยไม่ยอมค้าขายด้วยหรือไม่ยอมให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ ต่อมาประเทศต่างๆ ได้ประสบปัญหา นักโทษล้นเรือนจำและไม่มียงบประมาณที่จะสร้างเรือนจำเพิ่ม ประกอบกับเริ่มมีแนวความคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางประเภทอันเป็นผลมาจากแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน แนวคิดในการลงโทษจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เขามีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี ทำให้ประเทศต่างๆ คิดค้นมาตรการต่างๆ ขึ้นมามากมายเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุก โทษจำคุกจึงถูกลดความสำคัญลงมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร รวมถึงปัจจัยทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศมีอิทธิพลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกอย่างมากในยุคปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่ปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกมีความเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ในอนาคต

ส่วนในประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ว่า วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย ในยุคสมัยหนึ่งบางปัจจัยอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แต่ในอีกสมัยหนึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจแทบไม่ส่งผลเลย ปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมากที่สุดคือปัจจัยด้านสังคม ในขณะที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกรองลงมา ส่วนปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศนั้นไม่ส่งผลต่อวิวัฒนาการดังกล่าวเลย แต่ในปัจจุบันปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบบรองลงมาคือปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่มีมาอย่างยาวนานและอยู่คู่กับสังคมไทย การลงโทษจำคุกนี้เป็นการลงโทษโดยการกักตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและเป็นการลงโทษโดยใช้สถาบัน ทั้งในปัจจุบันการลงโทษจำคุกเป็นโทษที่มีความรุนแรงรองลงมาจากโทษประหารชีวิต การลงโทษจำคุกนั้นเป็นการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายในการลงโทษหลักๆคือเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อข่มขู่ปราบปรามอาชญากรรมเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเข็ดหลาบและหวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก เป็น การลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดหรือเพื่อป้องกันสังคม และยังเป็น การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอีกด้วย ทั้งนี้ความมุ่งหมายของกระบวนการลงโทษจำคุกมีความเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย ในอดีตการลงโทษจำคุกมีเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด แต่ในปัจจุบันการลงโทษจำคุกมีขึ้นเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ แต่ก็ยังเป็น การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนด้วยหากแต่ถูกลดความสำคัญลง

แม้การลงโทษจำคุกจะมีมาอย่างยาวนาน แต่กระบวนการลงโทษจำคุกมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัยซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการปัจจัยต่างๆเป็นตัวผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาพบว่ากระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ตามลำดับเวลา ดังนี้

๑. วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยที่ปรากฏหลักฐานนั้นเริ่มขึ้นในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยเริ่มจากการที่ระบอบการปกครองในสมัยนี้เป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และได้แนวคิดมาจากความเชื่อที่ว่ากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพหรือเทวราชอันเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความเชื่อดังกล่าวทำให้สังคมในสมัยนี้นับถือกษัตริย์เสมือนเป็นเจ้าชีวิต และทำให้กษัตริย์สร้างกฎเกณฑ์ต่างหากขึ้นมาเฉพาะเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นสมมติเทพ และทำให้มีความมุ่งหมายที่จะทำให้ตนมีอำนาจที่มั่นคง ทำให้การลงโทษจำคุกสมัยนี้เป็นไปในทางที่ทารุณโหดร้ายเพื่อแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ผู้กระทำความผิด โดยเห็นจากการที่มักมีการลงโทษอื่นที่รุนแรงพ่วงไปกับการลงโทษจำคุกด้วย เช่น การเชือดด้วยหว่ายแล้วจึงนำไปจำคุก การขึ้นขาทองประจันก่อนที่จะถูกจำคุก มีการจองจำและพันธนาการที่ไร้มนุษยธรรม การลงโทษจำคุกส่วนใหญ่จะไม่มีกำหนดเวลา เมื่อจำคุกแล้วก็ต้องจำตลอดไป การจะพ้นโทษจำคุกได้

นั้นอาจเกิดจากพระกรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์เองหรือจากการที่ตระลาการนำความขึ้นกราบบังคมทูล ในสมัยนี้ไม่นิยมใช้โทษจำคุกเท่าไรนักเนื่องจากไม่ค่อยมีคุกหลวง ดังนั้นจึงมีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ที่บ้านของตระลาการแทน เมื่อนักโทษถูกจำคุกจะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้ดูแลคุก และต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกครั้งตอนที่พ้นโทษจำคุก^๑ คุกหลวงในสมัยนี้ไม่มีอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้นักโทษ นักโทษจะได้อาหารและเครื่องนุ่งห่มโดยญาติเอามาให้ ทำงานเพื่อแลกอาหารและเครื่องนุ่งห่ม หรือการออกขอตาน การใช้แรงงานของนักโทษในสมัยนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของราชการ เช่น การซ่อมอาคารราชการ การสร้างเรือรบ การสร้างถนนสาธารณะ เป็นต้น^๒

แม้ต่อมากรุงศรีอยุธยาจะล่มสลายลง และมีการก่อตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี จนเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่กฎหมายในสมัยอยุธยา ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ เนื่องจากมีการชำระกฎหมายใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กระบวนการลงโทษจำคุกในกฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นกฎหมายที่ชำระใหม่นั้นมีความคล้ายคลึงกับกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นอย่างมาก แต่การใช้แรงงานนักโทษในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นเป็นการใช้แรงงานเพื่อประโยชน์ของเจ้าพนักงานดูแลคุก หรือขุนนางผู้มีอำนาจเป็นส่วนใหญ่

๒. วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในยุคปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยต่อมาคือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้ต้องมีการปฏิรูปในหลายด้าน การปฏิรูปที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกได้แก่ การจัดระเบียบและสร้างคุกและตะรางใหม่ และต่อมาใน ร.ศ. ๑๑๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิรูปการใช้แรงงานนักโทษใหม่โดยให้เรือนจำเป็นผู้ดูแลและจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่มให้นักโทษ มีการให้เงินเดือนแก่เจ้าพนักงานดูแลคุก มีการใช้แรงงานนักโทษเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ยังได้มีการยกเลิกกฎหมายที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้กฎหมายใหม่เป็นจำนวนมาก ในสมัยดังกล่าวได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ เพื่อชำระความอาญาที่มีโทษ โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการวางหลักให้ใน

^๑ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^๒ ปกรณ์ มณีปกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒(กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙๑ - ๒๙๒.

คดีที่มีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตต้องให้ศาลอุทธรณ์ตัดสินยืนด้วยจึงจะเป็นที่สุด บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการตรวจสอบดุลพินิจของศาลโดยศาลที่สูงกว่า และเมื่อคำตัดสินนั้นเป็นที่สุดแล้วหากนักโทษฎีกา เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจะต้องนำคำตัดสินดังกล่าวทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมทั้งฎีกาด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ต่อมาได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ขึ้นเพื่อต้องการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเดิมที่ล้าสมัย และต้องการที่จะยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในกฎหมายฉบับนี้ได้มีการบัญญัติถึงกระบวนการลงโทษจำคุกดังจะเห็นได้จากการที่มาตรา ๑๒ ของกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงโทษที่ใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิดหกฐาน ซึ่งโทษจำคุกก็เป็นโทษหนึ่งในโทษหกฐานนั้น นอกจากนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่โทษจำคุกส่วนใหญ่จะไม่มีกำหนดเวลาทำให้นักโทษส่วนใหญ่ถูกจำคุกโดยไม่รู้ว่าจะต้องถูกจำคุกเป็นระยะเวลาเท่าใด มีนักโทษเป็นจำนวนมากที่ถูกขังลี้มนั้นเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ นี้ได้มีการบัญญัติถึงโทษขั้นสูงและขั้นต่ำที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด โดยได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทยยังได้มีการขยายช่วงของโทษขั้นสูงและขั้นต่ำให้กว้างขึ้นเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจได้มากในการพิจารณาคดี ซึ่งแนวคิดในการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางนี้ ประเทศไทยรับแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ในเรื่องของมาตรการโดยทั่วไปของการลงโทษผู้กระทำความผิดครั้งแรกและผู้กระทำความผิดซ้ำ ประเทศไทยได้นำมาตรการกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษา และทั้งยังมีการกำหนดมาตรการใดๆ ไว้หากมีการกระทำความผิดอีกโดยไม่เช็ดหลาบมาใช้ โดยได้นำเอาทั้งสองมาตรการมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗^๓ ทั้งนี้การกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษาดังกล่าวนั้นนอกจากจะเป็นการให้โอกาสหรือเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดขึ้นอีก ทั้งยังเป็นมาตรการที่ใช้ในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นอีกด้วย นอกจากนี้ในการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ประเทศไทยยังได้รับเอาแนวคิดในการเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดอีกโดยไม่เช็ดหลาบเพื่อเป็นการควบคุมไม่ให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่ประเทศทางภาคพื้นยุโรปนิยมใช้กันอย่างมาก นอกจากนี้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ก็ได้มีการกำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนไว้ชัดเจน โดยมีแนวคิดที่ว่าเด็กยังไม่มีความรู้ผิดชอบ หากไปลงโทษจำคุกเด็กที่กระทำความผิดอาจทำให้เกิดผลร้ายมากกว่า ดังนั้นควรที่จะมีการแก้ไขความประพฤติของเด็กแทนที่จะไปลงโทษจำคุก แนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมัน อังกฤษ อียิปต์ และญี่ปุ่น โดยถือกันเป็นหลักทั่วไปว่าเด็กที่ยังอายุไม่ถึง ๗ ปี นั้นยังไม่มีความรู้ผิดชอบ เมื่อกระทำความผิดจึงสมควรที่จะได้รับการยกเว้นโทษ และแม้ว่าเด็กนั้นจะมีอายุเกินกว่า ๗ ปี หากแต่มีอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี ก็ยังถือว่าขาดความรู้ผิดชอบอยู่ โดยได้กำหนดวิธีการสำหรับเด็กคือ ศาลอาจจะตักเตือนหรือส่งตัวไปฝึกอบรม

^๓ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศิวพร, ๒๕๑๗), หน้า ๒๒๘.

หรือให้บิดามารดาปรับตัวกลับไปอบรม ถ้ากรณีที่เด็กมีอายุมากกว่า ๑๔ ปี แต่ยังไม่ถึง ๑๖ ปี ก็ยังได้รับการวินิจฉัยว่าการกระทำความผิดที่ทำลงไปกระทำโดยขาดความรู้ผิดชอบหรือไม่ หากกระทำโดยขาดความรู้ผิดชอบก็ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็ก แต่หากวินิจฉัยแล้วเห็นว่ามีความรู้ผิดชอบและจะถูกลงโทษก็ให้ศาลลงโทษกึ่งหนึ่ง บทบัญญัติต่างๆเหล่านี้ก็ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาเช่นกัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงที่มีการปฏิรูปกฎหมายนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการลงโทษจำคุกได้อย่างชัดเจน^๔

๓. หลังจากมีการปฏิรูปกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วนั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตราพระราชบัญญัติประกาศจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นโดยให้รวมคุกกองมหันตโทษและลหุโทษกับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ เป็นกรมราชทัณฑ์ และได้มีการกำหนดข้อบังคับเครื่องพันธนาการสำหรับการจองจำนักโทษ มีการวางระเบียบการลงโทษทางวินัยแก่นักโทษ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาวะเศรษฐกิจมีความฝืดเคืองจึงได้มีการยุบกรมราชทัณฑ์ ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๔๗๙ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ตลอดจนกฎหมายกฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีความพยายามที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติเท่าที่เหมาะสมกับสถานการณ์และงบประมาณของประเทศไทย และราชทัณฑ์ในปัจจุบันมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบวางนโยบายและควบคุมเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆให้ดำเนินการควบคุมการกำหนดโทษของศาล และให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากล ตามแนวคิดทางทัณฑวิทยาใหม่ที่มุ่งแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดี จึงจะเห็นได้ว่าแนวคิดในการลงโทษจำคุกมีวิวัฒนาการไปสู่แนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของประเทศที่เจริญแล้ว แต่ก็แฝงไปด้วยหลักผสมผสานระหว่างการลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นมาตรการที่จำเป็นของประเทศไทย

๔. ต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายอาญาจนกระทั่งมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายอาญาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งอันแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกที่ยังคงไม่หยุดนิ่ง ทั้งนี้มาตรา ๑๘ ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติม โดยได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมความเป็นวรรค ๒ และวรรค ๓ ของมาตรา ๑๘ ซึ่งเพิ่มเติมโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ ๑๖ พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในประมวลกฎหมายอาญานั้นโทษจำคุกนั้นแบ่งออกเป็น “โทษจำคุกตลอดชีวิต” และ “โทษจำคุกมีกำหนดเวลา” เดิมโทษจำคุกมีกำหนดเวลานั้นจะมีกำหนดโทษจำคุกสูงสุดได้ไม่เกิน ๒๐

^๔ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า ๒๓๐ - ๒๓๑.

ปี ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๑ และมาตรา ๙๑ เดิมซึ่งการกำหนดโทษจำคุกได้สูงสุดไม่เกิน ๒๐ ปีนี้เป็นระยะเวลาที่ไม่ยาวนานเกินไป หากมีการจำคุกเป็นระยะเวลายาวนานอาจทำให้ผู้ต้องโทษเกิดปัญหาที่จะปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอกได้ เนื่องมาจากผู้ต้องโทษถูกตัดขาดจากสังคมเป็นเวลานานเกินไป แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขมาตรา ๙๑ และมาตรา ๕๑ ถึงมาตรา ๕๓ โดยมีการบัญญัติแก้ไขเปลี่ยนให้สามารถกำหนดโทษจำคุกได้สูงสุดถึง ๕๐ ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาจำคุกที่ทำให้ผู้ต้องโทษถูกตัดขาดจากชุมชนนานเกินไป การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวนี้เป็นกรแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของบุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีอำนาจในขณะนั้น ในปัจจุบันนั้นได้มีแนวคิดที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น เพราะการที่ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกเป็นระยะสั้นนั้นไม่เพียงพอที่จะขัดเกลา แก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี แต่กลับส่งผลที่ร้ายแรงทำให้ผู้กระทำความผิดที่ต่อโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงให้ได้เข้าไปเรียนรู้พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดอื่นได้ และการที่ผู้กระทำความผิดถูกจำคุกนั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในคุกทำให้เกิดความเคยชิน และส่งผลให้ผู้ผู้นั้นไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษจำคุกอีกต่อไป นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดยังอาจมีมลทินถูกสังคมรังเกียจ และส่งผลร้ายต่อการปรับตัวกลับคืนสู่สังคม ทั้งนี้แนวคิดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นนี้ได้มีมาตั้งแต่ในยุคการ ปฏิรูประบบกฎหมายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดดังกล่าว แนวคิดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้นก็ได้มีการสะท้อนให้เห็นผ่านทางบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเช่นกันโดยได้บัญญัติถึงวิธีการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นไว้ ๓ วิธี คือ ๑. การให้ศาลมีอำนาจยกโทษจำคุกได้ ๒. วิธีการรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ และ ๓. วิธีเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง ในปัจจุบันได้เกิดวิกฤตการณ์นักโทษล้นเรือนจำขึ้น ทำให้ประเทศไทยเร่งหามาตรการอื่นเพื่อนำมาใช้แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุก ประกอบกับแนวความคิดในการลงโทษที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทำให้เกิดความคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น ทั้งการจำคุกยังทำให้รัฐต้องรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆของนักโทษ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรมาควบคุมดูแลเรือนจำอันเป็นการสิ้นเปลืองอย่างมาก จึงมีแนวคิดที่จะยกเลิกการลงโทษจำคุกในความผิดอาญาบางฐาน เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดอันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้น และได้มีการนำมาตรการปฏิบัติต่อนักโทษโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้เพื่อเป็นการแก้ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ

จากวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลาย

ลักษณะอักษรเช่นเดียวกับประเทศไทย เช่น ประเทศญี่ปุ่น พบว่าวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยและประเทศเหล่านี้เป็นไปในทิศทางที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในยุคเริ่มแรกทุกประเทศจะไม่นิยมใช้โทษจำคุก ทั้งยังไม่มีคุกอย่างที่เป็นอยู่เหมือนในปัจจุบันแต่จะใช้การกักขังในที่ต่างๆที่ไม่ใช่คุกแทน และการลงโทษจำคุกในสมัยแรกนี้จะเป็นการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ ไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน สถานที่คุมขังสกปรกไม่มีสุขอนามัย มีการจองจำและพันธนาการที่ทารุณ เนื่องจากการลงโทษในยุคแรกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำการช่มชู้ยั้งไม่ให้มีการกระทำความผิด และเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด ต่อมาเมื่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษมีความเปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด กระบวนการลงโทษจำคุกก็มีความเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน เช่น มีการสร้างสถานที่คุมขังที่มีความสะดวกสบายมากขึ้น ยกเลิกการจองจำที่ทารุณ ยกเลิกการลงโทษอื่นที่พ่วงมากับโทษจำคุก มีมาตรการต่างๆที่มุ่งแก้ไขเยียวยาให้ผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข มีการให้การศึกษาในคุก มีการฝึกวิชาชีพ มีการหามาตรการทางเลือกอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้แทนโทษจำคุก ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆอันได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ รวมถึงปัจจัยทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่ทำให้วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของแต่ละประเทศมีความเปลี่ยนแปลงไปในเวลาที่แตกต่างกัน แม้วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของแต่ละประเทศจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันก็ตาม

กระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

๑. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุก หากพิจารณาถึงสภาพสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจะพบว่าประเทศไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมที่เลี้ยงตนเองโดยมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ข้าวปลาอาหารที่ได้ก็จะมีไม่ไ้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือก็จะนำไปขาย ดังนั้นเศรษฐกิจในยุคนี้จึงเห็นความสำคัญของข้าวปลาอาหารอย่างมาก จึงไม่นิยมลงโทษโดยการจำคุกเพราะหากมีการจำคุกหลวงก็จะต้องรับภาระในการดูแล หาดอาหารให้นักโทษ และเมื่อมีการจำคุกจะมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากนักโทษเนื่องจากสมัยนั้นไม่มีการให้เงินเดือนเจ้าพนักงานดูแลคุก หลวงจะไม่ดูแลเรื่องอาหารและเครื่องนุ่งห่มให้นักโทษเนื่องจากเห็นว่าเป็นการเปลืองงบประมาณ นักโทษต้องออกไปขอทาน

ทำงานแลกกับสิ่งดังกล่าว หรือรอให้ญาตินำสิ่งเหล่านั้นมาให้ การใช้แรงงานของนักโทษก็เป็นการใช้แรงงานเพื่อประโยชน์ของหลวงอันเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของหลวง ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงมาเป็นระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการค้าและการอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงลดความสำคัญของข้าวปลาอาหารลง จนกระทั่งในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดที่จะต้องถูกจำคุกมากขึ้นเรื่อยๆ แต่คุณมีจำนวนเท่าเดิม ทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ การจะสร้างเรือนจำขึ้นมาใหม่ก็จะเป็นการเปลืองงบประมาณ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการที่รัฐต้องรับภาระเลี้ยงดูนักโทษเหล่านี้ ทั้งการสร้างเรือนจำขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่มีการถ่ายเทนักโทษออกจากเรือนจำนั้นก็เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ จากสภาพเศรษฐกิจและเหตุผลทางการเงินของประเทศทำให้มีการหามาตรการต่างๆ เพื่อมาใช้แทนโทษจำคุกอันเป็นการระบายนักโทษออกจากเรือนจำ

๒. ปัจจัยทางด้านสังคม

วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดจากภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อภาวะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทักษะคติและแนวคิดของคนในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงอันส่งผลให้กระบวนการลงโทษจำคุกเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ทักษะคติและแนวคิดของคนในสังคมมองว่าการลงโทษต้องกระทำโดยวิธีการที่ทารุณโหดร้ายอันได้รับแนวความคิดมาจากวัตถุประสงค์ในการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษอย่างสาสม แนวคิดในการลงโทษเพื่อข่มขู่ไม่ให้มีการกระทำความผิด แนวคิดในการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเกิดจากการที่พระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นทรงต้องการดำรงไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของอำนาจของตน จึงมีการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายเพื่อที่จะข่มขู่ไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สังเกตได้จากการลงโทษจำคุกในสมัยนี้จะมีการพินนาการและการจองจำที่โหดร้าย ต่อมาสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ทักษะคติของคนในสังคมก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย สังคมมีความเปิดกว้างมากขึ้น ทำให้แนวคิดในการลงโทษเปลี่ยนไปเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ กระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยดังกล่าวจึงมีความเปลี่ยนแปลงไปโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เช่น มีการอบรมวิชาชีพ การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ

๓. ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ

ปัจจัยการเมืองระหว่างประเทศเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญปัจจัยหนึ่ง โดยปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในเรื่องของความเชื่อว่าการชดเชยอยู่ในฐานะสมมติเทพหรือเทวราชซึ่งประเทศไทยได้รับความเชื่อดังกล่าวมาจากขอม ความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้มีการลงโทษจำคุกมีกระบวนการที่โหดร้ายทารุณ ไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม เพราะต้องการข่มขู่ไม่ให้มีการกระทำความผิดอีกและแสดงถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูประบบกฎหมายให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกับชาติตะวันตก เพื่อให้ชาติตะวันตกยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในสมัยนี้ได้มีการยกเลิกการจองจำและพันธนาการอันโหดร้าย และมีการตรากฎหมายใหม่ขึ้นมาหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาหลายครั้ง การแก้ไขกฎหมายในช่วงดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นการนำกฎหมายของต่างประเทศมาปรับให้เข้ากับสภาพสังคมไทย เนื่องจากเป็นการแก้ไขกฎหมายอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะได้มีการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตโดยเร็ว ต่อมาในปัจจุบันได้มีเกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหามาตรการอื่นมาใช้แทนการลงโทษจำคุก โดยมาตรการที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการนำมาตรการของประเทศอื่นๆที่เห็นว่าช่วยลดปัญหานักโทษล้นเรือนจำและมีความเหมาะสมกับประเทศไทย

๔. ปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

หากพิจารณาถึงวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยในช่วงหลังจากปฏิรูประบบกฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พบว่าปัจจัยทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุก ทั้งนี้กฎหมายระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อกระบวนการลงโทษจำคุกของประเทศไทยได้แก่ ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาต่อต้านการทรมานโหดร้ายหรือการประตบัติต่อนักโทษต่ำกว่ามาตรฐาน มาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและงบประมาณของประเทศ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญาด้วย และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง

อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศได้ส่งผลกระทบต่อ น้อยแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย เช่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรเป็นปัจจัยที่มีผลมากที่สุดต่อ วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในสมัยอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่กลับมีผล น้อยในสมัยลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในบางช่วงเวลาปัจจัยดังกล่าว กลับมีความเชื่อมโยงกันจนไม่อาจจำแนกได้ว่าปัจจัยใดส่งผลมากกว่ากัน จนอาจกล่าวได้ว่าปัจจัย ต่างๆไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางการเมือง ระหว่างประเทศ รวมถึงปัจจัยทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศมีการทำงานที่สอดคล้องกันเพื่อที่จะ ผลักดันให้เกิดวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แม้ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการลงโทษจำคุกให้มีความสอดคล้อง กับปัจจัยด้านต่างๆ หากแต่ยังมีกระบวนการบางอย่างที่ไม่เป็นไปตามปัจจัยดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรมีวิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกต่อไป และควรเปลี่ยนแปลงกระบวนการ ลงโทษจำคุกดังนี้

๑. เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัวในปัจจุบัน ที่มีการใช้โทษจำคุก เป็นจำนวนมาก แต่จำนวนผู้ต้องขังไม่ลดลงหากกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น อีกในอนาคต ทำให้เห็นว่าการลงโทษจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางประเภท จึง ควรลดการใช้โทษจำคุก และหันมาใช้โทษปรับซึ่งเป็นโทษที่รัฐไม่สูญเสียต้นทุนทางสังคมแทน

๒. การลงโทษจำคุกนอกจากจะเป็นการลงโทษที่กั้นผู้กระทำความผิดออกจาก ตลาดแรงงานแล้ว ยังเป็นการลงโทษที่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร ด้าน บุคลากร ด้านค่าใช้จ่าย ดังนั้นจึงควรมีการยกเลิกโทษจำคุกในความผิดอาญาบางฐาน เช่น ความผิด ฐานหมิ่นประมาท ความผิดอันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้น

๓. ควรมีการนำมาตรการต่างๆมาใช้แทนโทษจำคุกในกรณีที่เป็นการกระทำความผิด ที่ไม่ร้ายแรง และในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก มาตรการที่ควรนำมาใช้ได้แก่^๕

๓.๑ หักมาใช้การลงโทษโดยการปรับแบบคำนวณจากรายได้ (Day Fines) เนื่องจากการลงโทษปรับแบบเดิมนั้น ผู้ที่กระทำความผิดจะต้องจ่ายค่าปรับตามดุลพินิจของศาลซึ่งจะ

^๕ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลาง มาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (กระทรวงยุติธรรม , ๒๕๕๑), หน้า ๒๗ - ๒๘.

พิจารณาตามความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ แต่ทั้งนี้การปรับแบบเดิมนั้นจะส่งผลต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคนไม่เท่ากัน ในการกระทำความผิดอย่างเดียวกันที่มีค่าปรับที่เท่ากัน ผู้กระทำความผิดที่ยากจนก็อาจจะได้รับผลกระทบมาก จนอาจรู้สึกเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดอีก ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยก็อาจจะไม่ได้รับผลกระทบอะไรเลยจากโทษดังกล่าว ค่าปรับจำนวนดังกล่าวจึงไม่อาจเป็นการยับยั้งผู้กระทำความผิดที่ร่ำรวยให้ไม่กลับมากระทำความผิดอีกได้ จึงเห็นได้ว่าการลงโทษปรับในแบบเดิมนั้นจึงไม่อาจสร้างความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ การกำหนดอัตราโทษปรับที่เหมาะสมกับความผิดซึ่งจะต้องกำหนดให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดนั้นจึงทำได้ยาก มาตรการปรับแบบคำนวณจากรายได้จึงเป็นมาตรการที่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ มาตรการปรับแบบคำนวณจากรายได้นี้ได้มีการใช้มานานแล้วในประเทศแถบเหนือของยุโรป และต่อมาได้มีการนำมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่มีขึ้นเมื่อใช้การลงโทษปรับแบบเดิม นอกจากนี้การปรับรายวันนี้เป็นมาตรการที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับภาระหนักมาก คือให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับเป็นงวดๆไป จะมีการแบ่งเป็นหลายงวดโดยคำนึงตามสภาพ อาชีพ และรายได้ของผู้กระทำความผิดแต่ละรายซึ่งมาตรการนี้จะแตกต่างจากการปรับแบบเดิมที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระค่าปรับทั้งหมดในคราวเดียวกัน

๓.๒ นำการฝึกแบบค่ายทหาร (Boot Camp) หรือการกักขังแบบให้ตกใจกลัว (Shock Incarceration) มาใช้ มาตรการดังกล่าวเป็นการนำผู้กระทำความผิดไปฝึกอบรมเหมือนการฝึกทหาร เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเฉพาะราย ทำให้ผู้ที่กระทำความผิดมีระเบียบวินัยมากขึ้น ทั้งนี้ในแต่ละประเทศก็จะมีกำหนดประเภทของผู้กระทำความผิดที่จะเข้าร่วมการฝึกดังกล่าวต่างกันไป ส่วนใหญ่แล้วมาตรการดังกล่าวจะมุ่งฝึกฝนผู้กระทำความผิดด้านความประพฤติเป็นสิ่งสำคัญ เช่น อาจมีการกำหนดงานบางอย่างให้ผู้กระทำความผิดทำ ฝึกวิชาชีพ การอบรมให้ความรู้ และการอบรมสั่งสอนให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวอยู่ในกรอบ การฝึกแบบค่ายทหารนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด และช่วยอบรมแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดมีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆได้อย่างถูกต้องเพื่อเป็นการลดการเกิดอาชญากรรมในสังคม ทั้งนี้เมื่อผู้กระทำความผิดได้เข้าอบรมในโปรแกรมนี้จนเสร็จสิ้นแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกคุมความประพฤติต่อ โดยอาจใช้มาตรการใดๆก็ได้ที่มีความเหมาะสม เช่น การกักขังให้อยู่ในบ้านของตน หรือถูกส่งเข้าบ้านพักกึ่งวิถี เป็นต้น

๓.๓ นำบ้านพักกึ่งวิถี (Halfway House) มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติที่ศาลกำหนด หรือผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษหนัก ศาลจะกำหนดให้อยู่ในบ้านพักกึ่งวิถี ซึ่งเท่ากับเป็นการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดนั้นออกจากเรือนจำ เมื่อผู้กระทำความผิดมาอยู่ในบ้านพักกึ่งวิถีแล้วก็จะได้รับการอบรมต่างๆ เช่น ผู้ที่ติดยาเสพติดก็จะได้รับการบำบัด

มีการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา รวมถึงมีการอบรมเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข มีการบำบัดเยียวยาทางด้านจิตใจ ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ประเทศไทยได้มีการนำบ้านพักกึ่งวิถีมาใช้ เช่น บ้านสวัสดิ์ แต่ประเทศไทยนำบ้านพักกึ่งวิถีมาใช้กับนักโทษที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วเท่านั้น

๓.๕ ควรมีการนำมาตรการจำคุกในวันหยุดหรือการจำคุกเป็นระยะๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment) มาใช้ การจำคุกในวันหยุดนี้เป็นมาตรการกึ่งควบคุม (Semi - custodial Measure) ประการหนึ่ง และไม่ได้ใช้กับผู้ต้องขังทั่วไป โดยห้ามใช้โทษจำคุกในวันหยุดแก่ผู้ต้องขังดังต่อไปนี้

๑) ผู้ต้องขังหญิง

๒) ผู้ต้องขังชายที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี

๓) บุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อนโดยมีกำหนดโทษมากกว่า ๑

เดือนขึ้นไป

การจำคุกในวันหยุดนี้ถือเป็นมาตรการที่มุ่งยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมาก่อทำความผิดอีกโดยทำให้เกิดความเกรงกลัว เนื่องจากผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรกจะได้สัมผัสกับความเป็นอยู่ในคุกอันเป็นมาตรการที่แยกไม่ให้ผู้กระทำความผิดครั้งแรกได้เรียนรู้พฤติกรรมชั่วร้ายจากผู้กระทำความผิดที่มีสันดานชั่วร้าย และยังก่อให้เกิดตราบาปน้อยกว่าการถูกลงโทษจำคุกอีกด้วย ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกแต่จะไม่สามารถกระทบต่อหน้าที่การงาน หรือความสัมพันธ์ในครอบครัว เนื่องจากจะให้ผู้กระทำความผิดได้ไปทำงานหรือใช้ชีวิตประจำวันได้ปกติในวันจันทร์ – วันศุกร์ และจะต้องถูกจำคุกเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์เท่านั้น ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวนี้จะไม่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง ผู้กระทำความผิดชายที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และผู้ที่เคยได้รับการลงโทษจำคุกที่มีอัตราโทษเกิน ๑ เดือน^๖

๔. กระบวนการลงโทษจำคุกมีความเป็นมาอย่างยาวนานและมีการแปรเปลี่ยนไปตามแต่ละช่วงเวลา การบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกจึงควรที่จะสอดคล้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กฎหมายบางฉบับนั้นได้ถูกบัญญัติขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว ข้อบังคับในบางเรื่องจึงอาจล้าสมัย เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ อัน

^๖ สมบูรณ์ ประสพเนตร, “มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ”, ใน เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้นคุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข บรรยายที่โรงแรม เดอะแกรนด์, ๒๗ มกราคม ๒๕๔๓. (อัคราเนนา).

เป็นกฎหมายที่บัญญัติมานานแล้วจึงมีข้อกำหนดในบางเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับกระบวนการลงโทษจำคุกที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอันเกิดจากแรงผลักดันของปัจจัยต่างๆที่ได้วิเคราะห์แล้วนั้น ในเรื่องของเครื่องพันธนาการที่บัญญัติอยู่ในมาตรา ๑๔ ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ นั้น แต่เดิมการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะนำไปเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับความทรมาณให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวความคิดของการลงโทษเพื่อแก้แค้นตอบแทน เครื่องพันธนาการในสมัยก่อนจึงมีความโหดร้าย ป่าเถื่อน แต่ในปัจจุบันเมื่อแนวความคิดในการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปในทางแนวความคิดของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ทำให้เครื่องพันธนาการที่ทารุณโหดร้ายไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป รวมถึงกระบวนการลงโทษจำคุกในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นปัจจัยที่สำคัญ ประเทศไทยจึงควรที่จะมีการแก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ให้เป็นสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

แม้วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย หากแต่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยด้านกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยไม่เท่ากัน จากการศึกษาพบว่าเนื่องจากเกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำอันเป็นปัญหาที่สำคัญและแนวความคิดที่ว่า การลงโทษจำคุกอาจไม่เหมาะสมที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภท ทำให้ในอนาคตประเทศต่างอาจลดความสำคัญของการลงโทษจำคุกลง จนในท้ายที่สุดโทษจำคุกอาจเป็นโทษที่ไม่นิยมใช้อีกต่อไป การที่ประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงปัญหานักโทษล้นเรือนจำและหามาตรการอื่นมาใช้แทนโทษจำคุกนั้น นอกจากจะคำนึงถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจและทรัพยากร และปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศแล้ว ประเทศไทยควรที่จะคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสังคมเป็นสำคัญอีกด้วยว่าสังคมไทยมีความพร้อมพอหรือไม่ที่จะนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกของประเทศต่างๆใช้มาใช้กับประเทศไทย

รายการอ้างอิง

- Andre Cellard. "Punishment, Imprisonment and Reform in Canada, from New France to Present." Canada: The Canadian Historical Association, 2000.
- Bryan Fidler. The Prison System : Rome 509 BCE VS. USA. 20010 [Online]. Available from: <http://westcivproj.wordpress.com/2010/03/10/the-prison-system-rome-509-bce-vs-usa-2010-ce/> [10 December 2013]
- Canada Correction Service. History of the Canadian Correction System [Online]. Available from: <http://www.csc-scc.gc.ca/educational-resources/092/ha-student-etudiant-eng.pdf>. [25 March 2014.]
- Dirk van Zyl Smit and Frider Dunkel. Imprisonment Today and Tomorrow : International Perspectives on Prisoner'Right and Prison Conditions. Netherlands: Ashgate Publishing, Limited, 1999.
- McCarthy, Belinda Rodgers, Bernard J. McCarthy. Community-Based Correction. United States: Wadsworth Publishing Company, 1997.
- Petra Schmidt. Capital Punishment in Japan. Netherlands: n.p., 2002.
- Richard H. Mitchell. Janus-Faced Justice: Political Criminals in Imperial Japan. Hawaii: University of Hawaii, 1992.
- Umemori. Modernization Through Colonial Mediations: The Establishment of the Police and Prison System in Meiji. Doctoral Thesis, University of Chicago. 2002.
- Von Hofer. Crime and Punishment in Canada. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Yosuyuki Noda. Introduction to Japanese Law. Japan: University of Tokyo, 1976.
- กรมราชทัณฑ์. การจ้องจำ ๕ ประการ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.correction.go.th/mu/index3.html>
- . ประวัติการราชทัณฑ์แห่งประเทศไทยและการปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธ จำกัด, ๒๕๑๙.
- กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์. พระราชบัญญัติในยุคนปัจจุบัน. โรงพิมพ์กองทัพอากาศ: ร.ศ.๑๒๐.
- กระทรวงต่างประเทศ. รายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทยภายใต้กระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ [ออนไลน์]. ๒๕๕๔. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/UPRTh30Dec11.pdf> [เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔]
- . ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน [ออนไลน์]. ๒๕๕๔. แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation> [เข้าถึงเมื่อ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔]

- กระทรวงยุติธรรม. สหประชาชาติเห็นชอบข้อกำหนดกรุงเทพฯด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.moj.go.th/en/moj-k2?view=item&id=28881>
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการ พิมพ์, ๒๕๔๙.
- คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์. เอกสารชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.
- คณิต ฒ นคร. กฎหมายอาญา ภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๓.
- จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญา ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๓๖.
- ชาย เสวิกุล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒.
- ธานี วรรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๓.
- นัทธี จิตสว่าง. เรือนจำเอกชนช่วยแก้ปัญหานักโทษล้นคุกได้หรือไม่. ใน เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้นคุก:วิกฤตยุติธรรมที่ ต้องแก้ไข. ๒๕๕๓.
- ปกรณ มณีปกรณ. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพรส, ๒๕๕๓.
- ประเทือง ธนิยผล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์. แบบเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น.
- ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- พระยานิติศาสตร์ไพศาล. คำสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๐๒ ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๐๒.
- ร. แลงกาด์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๖.
- ศักดิ์ชาย เลิศพานิชพันธ์ และคณะ. การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. กระทรวงยุติธรรม: ๒๕๕๑.
- ศุภรัตน์ เลิศพานิชยกุล. เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย หน่วยที่ ๑-๘. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๔๒.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. TIJ เผยความคืบหน้าการเผยแพร่ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” ใน ไทยแก่สายตาชาวโลก [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.tijthailand.org/main/th/content/172.html>
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ทรงพล สงวนจิตร, อิศร์กุล อุณหเขต, ธราธร รัตนนฤมิตร, สุนทร ต้นมันทอง และปวีศร เลิศธรรมเทวี. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง นิติศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของ ไทย. ๒๕๕๔.
- สมบูรณ์ เตชะวงศ์. พระราชทานอภัยโทษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อนิเมทกรุ๊ป, ๒๕๕๕.

สมบูรณ์ ประสพเนตร. มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ. ใน เอกสาร
ประกอบกรรมาธิการโครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่องปัญหาคนล้น
คุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข

เสนีย์ ปราโมช. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร: ศิวพร, ๒๕๑๐.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๙.

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. ใกล้ปิดตำนานเครื่องพันธนาการฯ นำร่องถอด "โซ่ตรวน" ซ้ำใจนักโทษ

[ออนไลน์]. ๒๕๕๔. แหล่งที่มา: <http://m.dailynews.co.th/Article.do?ContentId=110434>

[เข้าถึงเมื่อ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔]

หลวงสุทธินาถนฤพุมิต. คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. พระนคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗.

อโณทัย วัฒนาพรณิก. การเข้าเป็ภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษ

อื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.๑๙๘๔. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,

ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

อัจฉริยา ชูตินันท์. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๕.

อัยยา โกมลกาญจน, คณาธิป ชันธพิน และ ชัยวัฒน์ ถาวรธนาสาร. อารยธรรมตะวันตก.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒.

อุกฤษ มงคลนาวิน. ประวัติศาสตร์กฎหมายต่างประเทศ(สากล). พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาวธัญรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์

เกิด ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๒

การศึกษาชั้นมัธยม โรงเรียนสตรีวิทยา

การศึกษาชั้นปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY